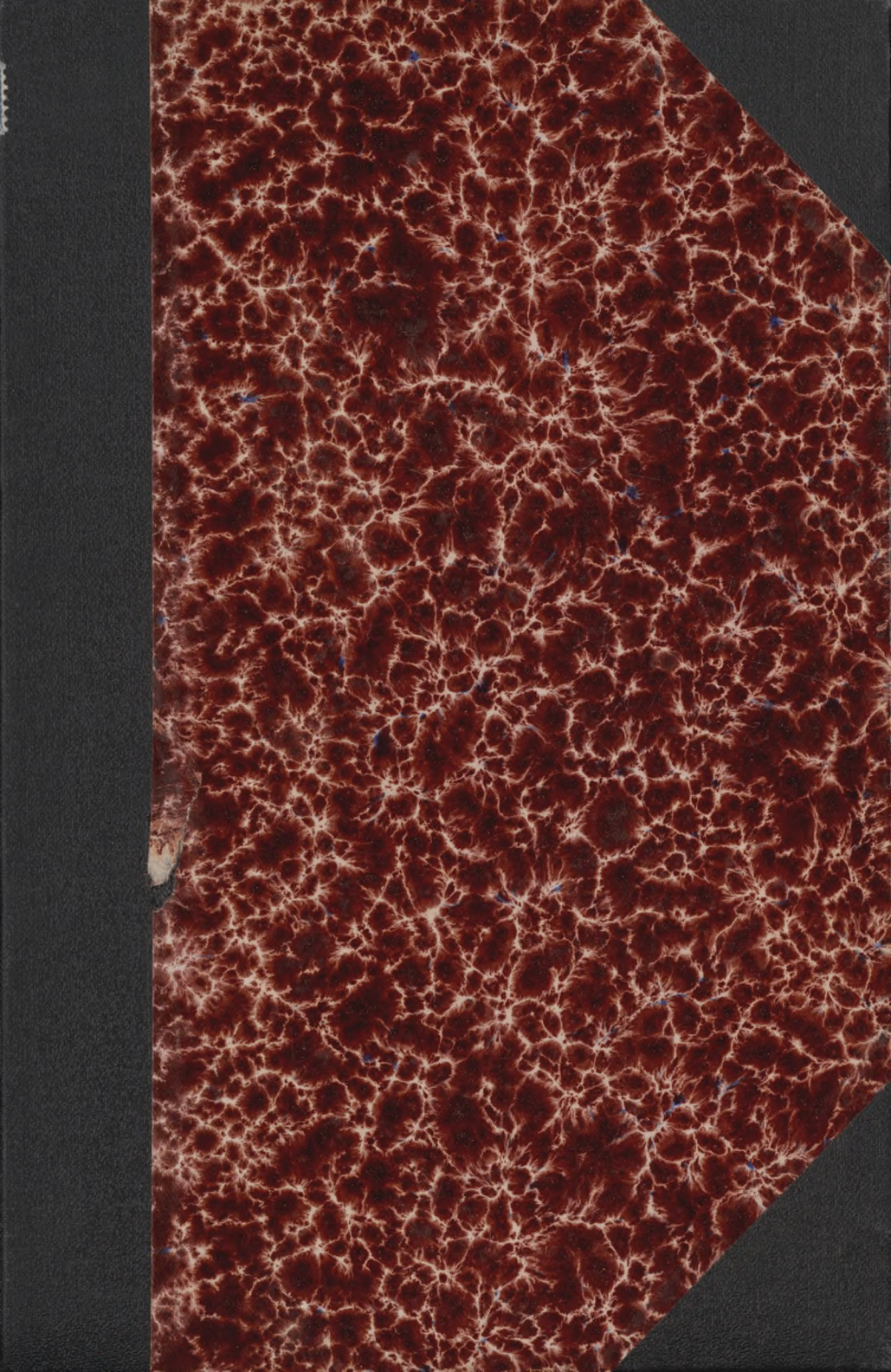
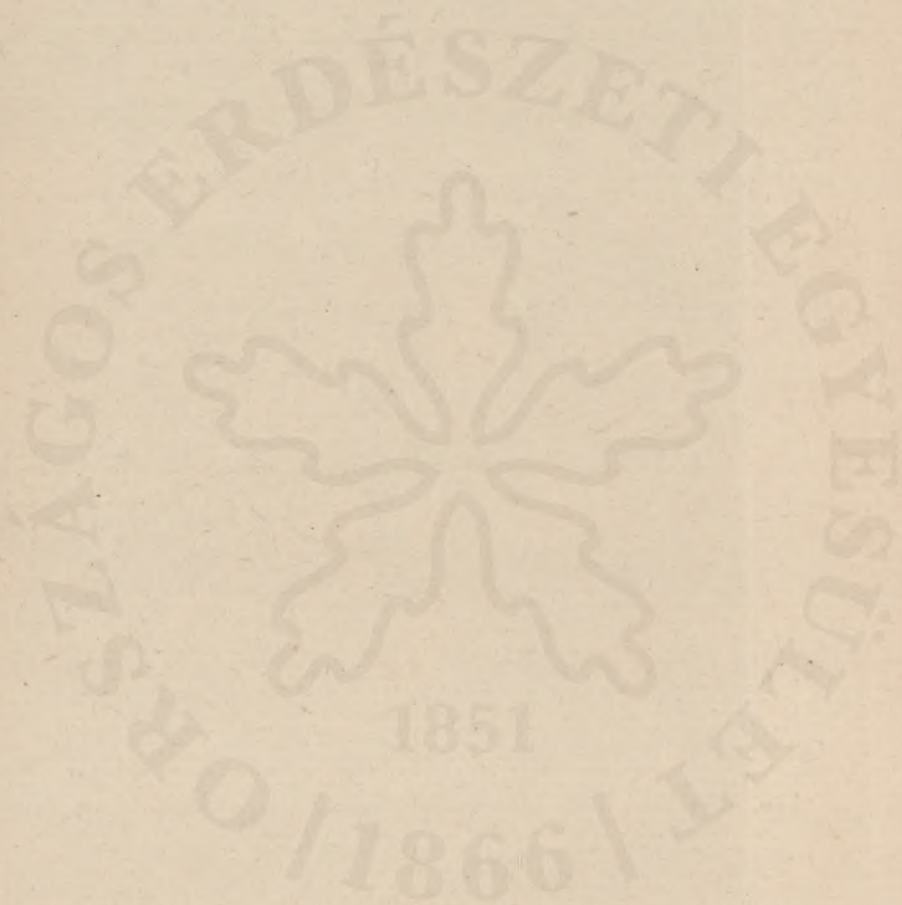

2176

Gróf
Festetics

Az őz

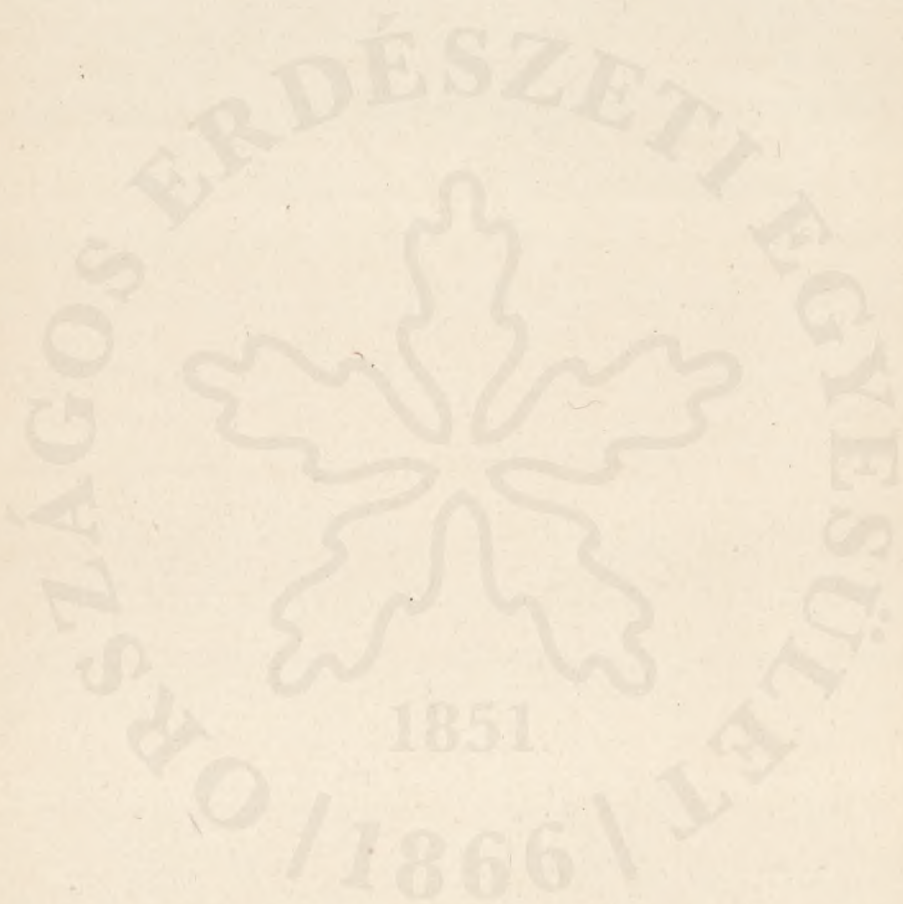

AZ ŐZ
TENYÉSZTÉSE,
ÓVÁSA ÉS VADÁSZATA

HUBERTUS VADÁSZKÖNYVTÁR IV. KÖTET

AZ **ŐZ**

TENYÉSZTÉSE, ÓVÁSA ÉS VADÁSZATA

IRTA:
GRÓF FESTETICS PÁL

OEE Könyvtár
Áll.Ell. 2018

ORSZÁGOS ERDÉSZETI TÁRSASÁG
KÖNYVTÁRA.

ÁK. 5464. tételsz.

Csep. 9/157. 2176. szám.

I/5-I

DR. VAJNA ÉS BOKOR KIADÁSA

A címlapot Repcze János tervezte

Copyright 1941 by
DR. VAJNA GYÖRGY ÉS TÁRSA

1851

Kiadásért felel: Bokor Dezső

92064. Athenaeum Rt. nyomása. Felelős: Kárpáti Antal igazgató

A Hubertus vadászkönyvtár IV. kötetét adom kedves magyar vadásztársaim kezébe. Nagy örömmel, türelemmel írtam. Az őz még igen sok helyen mostohagyermek, nem örvend annak a figyelemnek, amit megérdemelne. „Sok olyan vadászterület van — különösen az Alföldön, ahol lehetne őz-állomány. Van olyan is, amelyiken tényleg van s mégsem törődnek vele semmit. Lövik, úgy mellékesen, pedig ha komolyan foglalkoznának, törődnének vele, szép állományuk és jó agancsuk, vadjuk lenne. Az őz gyors szaporaságával hamar meghálálja a reá fordított fáradságot. A fővad kevés, állandóan fogy, egyre kevesebb, az a kiváltságos, aki szarvasra emelheti fegyverét. Az őz a jövő nagyvadja. Tenyészté-
 területe nemhogy csökkenne, hanem ellenkezőleg még igen sok olyan helyet találunk, melyen ma nem fordul elő, de könnyen meghonosítható. Tenyésztése nem költséges s ami igen fontos, kártétele csekély, vagy egyáltalán semmi. S mindezzel szemben kimondhatatlan szép és változatos vadászattal szórakoztat. Akár a májusi színpompás erdőben cserkelünk a piros bakra, mikor egyéb vadász-szórakozás nincs, — akár csalissal hívjuk a szerelmes bakot — egyformán szép és élvezetes a vadászata. Öreg, kitanult, ravasz bakok ugyancsak próbára teszik még a tapasztalataiban megöszült vadászt is.

Az erdő, a vad szeretete, a szabad életért való vágy, a nagyvárostól való menekülés kényszerítette kezembe a tollat, hogy kedélyesen elbeszélgetve, elmészéljem mind azt, amit hosszú, évtizedes vadászéletemben tapasztaltam, tanultam. Szívöböl kívánom, lelje mindenki, aki e lapokat olvassa, igaz örömét benne, merítsen ismeretet, tudást belőle.

Felsőgöd, 1940 szeptember havában, mialatt honvédeink Kolozsvárra menetelnek.

Jó vadászatot!

A szerző.

I. AZ ŐZ TERMÉSZETRAJZA

I. LEIRÁS.

Általánosan az őz színe a világos agyagsárgától a sötét rozsdavörösig, vidékenként változó. A suta fakóbb a baknál. Szőrözete a legvilágosabb fülének belső részén, hasa alján és combjainak belső felén. Ez utóbbi a vadászok által „tükörnek“ nevezett világos folt, a sűrűben vagy sötétben jelzőlámpása az akár csendesen vonuló, akár menekülő vadnak. Az előljáró vezérsuta világító-tükre mutatja a gidáknak, vagy a csapatnak a menekülés útját. A tükör hosszú szőrözete élénk visszatükrözője a suta lelkében végbemenő izgalomnak. A békésen vonuló, legelésző őznél a szépen lelapuló szőrözet következtében kisebb, mint mikor izgalmában, inkább félelmében felborzolja. *Az őz tükrének fokozatos növekedése biztos jele a közeli elugrásának.*

A rendes színezettől eltérő változatok elég gyakoriak. A felvett táplálék, méginkább a környezet melyben él, csuhájának általános színezetét sokkal nagyobb mértékben befolyásolja, mint ezt a legtöbb vadász képzele. Ezen felül tudunk fehér, szürke, barna, sőt egész fekete őzről is. Ez a szín-változás néha csak alig észlelhető foltban jelentkezik. Vannak határozottan tarka őzek, sőt teljes egészében a rendestől elütő fent nevezett színűek is. Nem merem teljes határozottsággal állítani, de mintha a világos színváltozat a sötétnél gyakoribb lenne. Ezen nem minden bizonnyal helytálló megfigyelésnek az is lehet oka, hogy a világos szín *feltűnőbb*, mint a sötét. A gidák életük első 8—10 hetében pettyesek.

Szép, nagy, okosságot sugárzó szeme sötét gesztenyebarna, majdnem fekete. Hiányzó könnyimirigyét szőrrel benőtt barázda pótolja. Ragyogó fekete orrocskája állandóan nedves.

Magassága 75—85 cm között ingadozik. Hossza: 120—150 cm — súlya: 20—25, sőt nem ritkán 30 kg is *kizsigertelenül*. Itt is számolhatunk vidékenként lényeges ingadozásokra. A nyírségiek nagyobbaknak látszanak a dunántúliaknál. A jó táplálékot élvezők, a mezőben többet tartózkodók nagyobbak, súlyosabbak a főként erdőkben élőknél.

A kinőtt bak feje háromszögű, nyaka vastag s ezért tömörsibbnek látszik a nálánál jóval karcsúbb sutánál. A két hátsó lába lényegesen hosszabb az elsőknél és ezért járásában valami különös nyújtózkodó van. Futása igen kecses és gyors. Meglepődünk az akadályok nagyságán, amelyeket játszva ugrik át.

A kifejlett bak egész megjelenése rugalmasságot, erőt árul el. Gummi és acél az egész állat.

A megvénytült suták testben, színben erősen megközelítik a bakok nyújtotta általános benyomást. Még az öreg bakot annyira jellemző sűrű szőrzet is felveszik. Ez a hasonlatosság a hosszabb szőrű téli szőrözethöz annak színe következtében csak fokozódik.

Fülei tulajdonképpen aránytalanul nagyok, mert körülbelül az egész fej kétharmadát teszik. Mindazonáltal nem rontják meg a kellemes összhangzást. A kinőtt bak fejét egy pár háromágú agancs díszíti.

A nyári szőr rövid, fényes. A téli hosszú, szinte gyapjas. Az őznel, bár az év minden szakában észlelhető, lényegtelen szőrhullás, amit rossz táplálék, betegség, sérülés (a sérült hely környékén) csak fokoz, mégis a fővedlés a tavaszi hónapokra esik. Ez elég hirtelen megy végbe. Tavasszal a fölöslegessé vált elhalt téli szőrök nagy csomókban hullanak ki. Ennek következtében nem ritkán, pár nap alatt kipirosodik az egész állomány. Ősszel *nincs* vedlés. Ilyenkor a meglévő vékony nyári-szőr között apránként bújik elő, azon túlnő a meleg téli csuha szőre. Csak ennek megtörténte után kezd az apránként elhaló nyári-szőr hullani. Ez a szőrhullás jóformán egész télen át tart. Ezen állításomat igazolja a friss hóban, az őz fekvéseiben található szőr. Ne tévesszen meg ennek sötét színe senkit, mert az elhalt szőrben a festőanyag is megváltozik s főleg szép csillogásából lényegesen veszít.

Itt említem meg a bak és suta biztos, egész éven át jól kivehető megkülönböztető jelét. Amíg a bak fejét agancs díszíti, a megismerés könnyű — bár én akkor is a fentebb említett általános vaskos megjelenésre fektetem a súlyt, melyet az őszülő fej csak alátámaszt. Ha azonban valakinek ebben még kellő gyakorlata, tapasztalata nincs, úgy biztos jel az *ecset* és a *kötény* — mely semmi egyéb, mint a baknál a has alján a hátsóláb közelében, a sutánál a hullató alatt jól látható hosszú szőröcsomó.

Az őz fogazata 32 darabból áll. Ebből 8 metszőfog találunk az alsó állkapocsban és 12—12 zápfog mind a kettőben. Ahol a szarvashoz hasonlóan a *felső* állkapocsban is észlelünk metszőfogot, ott rendszeresen vizsgáljunk meg minden terítékre kerülő darabot, miután ezen minden bizonyos érdekes rendellenességet többször fogjuk találni, mint gondoljuk.

A gidáknak csakhamar kinő a 8 metszőfoguk és 3—3 zápfoguk, úgy az alsó, mint a felső állkapocsban. Szeptembertől októberig a 4. és 5. zápfog. Egy éves korában a 6., amivel rendes körülmények között fogazata teljessé válik. Az állandó fogak kinövése, vagyis a fogcsere a születési év október—novemberében veszi kezdetét azáltal, hogy elsőnek a két metszőfog kihull. Helyébe szélesebb, hosszabb, állandó fog nő. Február, márciusban kihull a következő pár. Nagyjából ugyanezen időben kiesik a három első zápfog is. Az utolsó három azonnal állandó fognak nő. Rövid idő múlva az eleinte szép fehér fogak megsárgulnak, majd teljesen megbarnulnak.

A fentiekből látható, milyen nehézségekbe ütközik az őzek életkorának megállapítása *fogazatuk* nyomán. Az első év még csak megy, de aztán már rendkívül nehéz. A fog lekopása, színének sötétedése annyira függ a táplálék minőségétől, a táplálkozás módjától, sőt nem ritkán még az ivóvíz vegyi összetételétől is, hogy csak igen bő és lelkiismeretes megfigyelés, összehasonlítás után vonhatunk többé-kevésbé megbízható következtetéseket. Még bőséges összehasonlító anyagnál is megállapításaink csak aránylag kis területre vonatkozhatnak, nem pedig az egész országra, vagy éppen földrészre.

Az úri vadászra nézve az őz legértékesebb része : annak agancsa. Agancsot csak a bak visel, bár állítólag agancsos suták is, mint igen nagy ritkaságok előfordulnak. Ezt a rendkívül érdekes kérdést azonban még meglehetősen homály fedí. Ezért kívánatos minden őz tüzetes megvizsgálása és az esetleg talált tapasztalatok pontos, lelkiismeretes közlése.

A bak agancsát évente *leveti* s helyette újat *növeszt*. A „*felrak*“ annyira szolgál fordítása a németnek, hogy képtelen vagyok használni. Az agancsot növés közben puha, szőrös bőrrel fedett *háncs* fedí. Mikor az, az évi teljes fejlődését elérte, belső állaga kezd keményedni. A keményedést, egyáltalán az egész fejlődést megértjük, ha elgondoljuk, hogy a puha, porcogós anyag és háncs át- meg át van szöve erekkel, nyirokedényekkel és különféle építési anyagot szállító csatornákkal. Midőn a fejlődés befejeződött, apránként egyes csatornák feleslegessé válnak, faluk akár az idős ember erei elmeszese dnek, megmerevednek. Az agancs állományában fokozatosan szaporodik a kemény csont anyaga. A porcogó csonttá szilárdul. Ez a folyamat, mely az agancs hegyén keletkezik, lassan lehúzódik a fejen lévő *rózsatóig*. A feleslegesen felszállított anyag, mintegy túlfolyik a háncs halódó, belső, tehát a csonttal érintkező részén, azt szétnyomja, berepeszti. Így keletkeznek az agancson látható csatornák, gyöngyök. Ha az egész agancs kész, megkeményedett, a szükségtelenné vált háncs elhal, a belülről keletkezett nyomás folytán felreped, foszlik, elválí. Ezt a levállást a bak még azáltal is elősegíti, hogy fejdíszét fiatal fákhöz *dörzsöli* : *tisztítja*.

Az agancs évente változik. A fiatal 4—5 hónapos bakgida homlok-csontján kis púp, a rózsató jelentkezik. Erre piciny, alig látható tömpe kis agancsot növeszt, melyet a tél folyamán január táján *levet*. Gyenge bakoknál ez a fok majdnem mindég kimarad. Valódi *csapok* csak a következő év tavaszán fejlődnek, melyeket május—júniusban *tisztít* és decemberben *dob le*.

A következő *villás* fok agancsa 12—15 hét alatt fejlődik ki. Hántása márciustól májusig tart. Ennek már egyenként két ága van. Gyöngyözöttebb s az előbbinél rendszerint sötétebb is. Ezt követi a hatos, tehát 3—3 ág. A hatos november végével *veti le* agancsát. Jó, öreg bakok néha már októberben is. Az agancs váltása nem egyenletes. Ideje nem tér teljes szabályossággal vissza. A csere függ az egyed erejétől, egészségétől és főleg táplálékától. Az idő zordsága is

lényegesen befolyásolja. Erős tél, rossz táplálék, elszenvedett betegség, mind hátráltatja a rendes fejlődést.

A bak a hatos fokkal befejezte agancsának fejlődését. A nyolcas, tizes, határozottan rendellenes. Az idős bak agancsának csak gyöngyözése, vastagsága és súlya fokozódik. Színe sötétedik. A rózsató mely a fiatalnál magas és szétálló, a koponya növekedése következtében egyre mélyebbre húzódottnak látszik. Ha a bak hátrafelé hajló legfelső agancsszára a legalsó *szemággal* egy vonalat képez, s kettőjük közül a *középgág* az agancs-szár függélyes folytatása következtében keresztalakot mutat, úgy ezt a ritkaságot: kereszt-es-agancsnak nevezzük, melyre a legtöbb vadász rendkívül büszke, de tulajdonképpen semmi egyéb, mint a természet különös véletlen játéka. Igaz, hogy a kereszt-es-agancs inkább az idősebb bakoknál fordul elő, mégsem lehet ezt magas életkor meghatározójának kezelni, mert ugyanez előfordulhat egészen fiatal bakoknál is. A hatos bak agancsát minőség szerint *gyenge, jó, erős* vagy *deréknek* nevezzük.

Ha az agancs feleslegessé válik, a rózsató közvetlen feletti részén, a csont állagában likacsos, szivacsosság keletkezik. Ezek az apró hézagok egyre nőnek, míg a végén annyira elgyöngül az agancs csontja, hogy az eltörik, elválik. Nem mindig hull le egyszerre mind a kettő. Valószínű, hogy az egyik agancs leesése után, a másiknak levállását a fákhoz való ütéssel, a bak maga is elősegíti.

Nyugodtan állíthatom, hogy egyetlen vadnál sem fordul elő annyi rendellenesség, mint ép az őznél. Betegség, sérülés, ütés, lövés, mind befolyásolja a rendes agancs fejlődését. Az ingerlékeny, verekedésre hajló vad gyakran szenved rózsató-törést. Ennek következménye: a bokorszerű ágtömeg. A sokágúság oka lehet, akár lövés okozta sérülés, akár az agancs fejlődés korában, tehát mikor az még puha, ért különféle más *külső* sérülés. Ezek a sérülések okozta eltérések, ha a rózsatóvet magát nem érték, az agancs levetése után rendszerint meg is szűnnek. Másképp áll a dolog, ha betegség vagy nemesebb szervek sérülése folytán áll be a rendellenesség. Ilyenkor nem ritka az agancs olyan állapotba való állandósulása, amelyben akkor volt, mikor a sérülést elszenvedte. Az is előfordul ilyen esetben, hogy az egészséges agancsot még leveti, de a következő már *csenevész*. Ez a rendellenesség különösen szembetűnő, ha a szaporításra szolgáló szerv sérült meg. Ilyenkor a bak meglévő agancsát leveti, de az új agancs állandóan puha, hánccsal fedett marad. Ezt az agancsot, a *parókat*, ahogy nevezzük, sohasem tisztítja és soha többé le nem veti. Az agancs, jobban mondva a paróka évről-évre való növekedése annyira elboríthatja a szerencsétlenül járt állat fejét, hogy az szemeinek eltakarásával látásában is veszélyeztetve van.

A még puha agancsban rovarcsípés is okozhat múló elváltozást.

Nagyon idős, öreg példányoknál előfordul a csont állományában fellépő gyengeség. Ennek következtében az ág-végek tompák, töredezettek, mint a vénember foga. Idővel, még az *ágvesztés* jelenségével is számolhatunk. (A *visszarak* époly gyalázatosan rossz magyar szó, mint a *felrak.*) Ebben az esetben, ha például villás vagy éppen

nyársas talál lenni, a fiatallal össze nem téveszthető sötét színe, remek gyöngyözése és vastag, tömött alakjánál fogva.

Az őz hangja jófülű, vadját szívesen figyelő vadásznak elég sokféle és terjedelmes. Az általános hangokban, egyedenként színben, mélységben nagy a változékonyság. Egyiknek szépen, tisztán cseng a hangja, akár a jó énekesé — a másiké érdes, rekedt, mint a korhelyé. Van, amelyik ritkán, csak komoly okból szól — a másik lármáz, fecseg. Minden különösebb szükség nélkül. A vadját szerető, vele együtt élő vadásznak kedves, mulatságos és főleg igen tanulságos szórakozás, ha állományának hangját tüzetes megfigyelés alá veszi.

A suta vékony, szinte fütyülő „pié“-val visszaadható hangon hívja gidáját. A hívásra válaszoló gida gyerekhangja még sípolóbb. Hangja azonban határozottan halkabb, gyengébb. Más — leírni nem lehet — a suta hangjának színe, ha valami jó táplálékhoz hívja vagy ha csak jelzést kíván hollétéről, akár a játszótéren forgoló gólya gyermekéről az anyja, vagy ha vést sejt avagy éppen menekülni kell. Határozottan merem állítani, más a hang, mely menekülésre ösztönöz és más, amelyik egyhelyben való lapulást parancsol.

A szerelmes, üzekedő suta hangja is ehhez hasonló, de jóval erősebb, hangosabb. Határozottan az aggodalom helyett valami szerelmes, vágytelt ígéret hangzik ki belőle. Ez a hang nem egy bizonyos, már kiválasztott baknak szól! Nem akkor, mikor látja, hanem ép ellenkezően, ép akkor, mikor a vére, a vágy kergeti s nincs gavallér a lát-határon. Ezért szól többet és többször, mint egyébként! Megszólal, ahogy a férjhezmenés vágya a sutában felébred. Jelzi, hogy kapható, hajlandó házasodni. Ugyanez az, mint mikor a férjhezmenő leányok mamái kezdik a leányukat öltöztetni, bálba, mulatságba hordani. Mind tudjuk, hogy eladó leány. Az is tetszeni, hódítani akar s főleg a sok közül kiválasztani azt az egyet, amelyik egyéniségének megfelel. Az őzek társadalmában nincsenek házi és nyilvános mulatságok — itt neki magának kell önmagáról gondoskodnia és hirdetni hangos szóval: itt vagyok, vegyetek feleségül! — Ezt cselekszi minden élőlény, csak ki szívesen, ki szívesen tollal, — ki énekkel. Hogy az őze ebben a hangversenyben a mi füleinknek nem olyan kedves, dallamos, mint a madaraké — az végeredményben teljesen lényegtelen, hisz nem a mi füleinknek, hanem a baknak van szánva. Ha mi, vadászok, ennek ellenére örülünk neki — sőt szépnek találjuk, nem a zenei finomságot, hanem a mögötte rejlő természet-élvezetet vagy a remélt vadász-eredményt élvezzük.

Mennyit tárgyaltak, cikkeztek, töméntelen tentát, papírt pocskolva ezen hívó-szó magyarázata érdekében. Ki hív, a suta vagy a bak-e? — Van rá eset, hogy mindakettő, de túlnyomóan, mégis a suta. Ezt misem bizonyítja jobban, mint a csalsíppal való vadászat. Ha a síp hangja vékony, az anyját kereső gida jön, — ha egészen éles gidahangot jól elnyujtva — az üzekedési időn kívül — hallatunk, nem egyszer öreg bak jön. Nekem még ilyen esetben fiatal bak sohasem jött. Rendkívülien érdekelné ebben a tárgyban másnak a tapasztalata. Az is gyakori, hogy a vékony hangra suta jön — itt vigyázni kell,

mert a megriasztott, gidáit menekülés közben elvesztett suta érkezése természetes. De ha meddő vagy éppen gidáival álló suta jön — mint egy alkalommal nekem is —, akkor gondolkodnunk kell. Erős a gyanú, hogy ő is tudja, hogy ezt a hangot *más* is használja. A fent említett esetet kedves érdekessége folytán nem akarom elhallgatni.

Június elején, már közel az üzekedési időhöz, de még előtte, a vágásokban még nem szólalt meg egyetlen suta sem. Csak a nyári nagy dongók, mézet gyűjtő méhek, rovarok zümmögése hallatszott a csodálatos szépségű nyári reggelen. A vágás szélén, külön megfigyelésre épített, kényelmes leshelyemből csendes pipázgatás közben gyönyörködtem és figyeltem, ki-mi mozog a vágásban. Távol, jó 3—400 lépésre, egy általam igen jól ismert, világos, csaknem zsemlyésárga suta jelent meg, két tavalyi gidájával. A bakocska époly *sárga* volt, mint az anyja. Részint az előbbi kérdés miatt, részint, mert a közelben tűrhető bakot ismertem, elővettem a sípot. Bízató, szerelmes nótába kezdtem. A hatás váratlan volt. A suta rögtön felvetette a fejét, aztán egy pillantással meggyőződni látszott arról, amit úgyis biztos tudott, hogy a gidái ott vannak. A suta-gidácskát teljesen érdektelenül hagyta — nem úgy a bakocskát? Ez anyjával együtt figyelt. Hosszú ideig maradtam csendben, a sípot csak akkor vettem elő ismét, mikor odaát teljes nyugalommal megindult a legelés, levélcsipegetés. Erre a másodszori hívásra a suta mitsem törődve gidáival, megindult egyenesen felém. Eljött alig 30 lépésre. Természetesen a két gida követte, de amíg a sutácska teljes közönyt mutatott, addig a bakocska élénken figyelte anyját s pontosan leutánozta annak viselkedését. Meghatóan bájos volt, ahogy ez a kis csöppség ugyanúgy állt meg első lábát kissé megemelve, fülét előre hajtva, mint az anyja amint az megállt. Ha tovább ment, ő is vele indult, s míg ők ketten az egész út alatt egy szál levelet sem csíptek, a kis suta, mint gondtalan játszó gyermek, itt is, ott is csipegetett. Azt hiszem, nem tévedek, ha az átöröklött színt az átöröklött vérmérsékletre is átviszem. A kíváncsi vagy a rendesnél erősebben érdeklődő suta hajlama benn szunnyadt a kis bak-gidában is.

Már most kérдем — igaz, egy ilyen határozott megfigyelés kevés —, mi késztette az üzekedési idő közvetlen küszöbén álló sutát, a szerelmet ígérő hang követésére, ha nem más, mint annak ismerete, hogy ezt a hangot a baktól is hallotta. Ezt megerősíti az a tény, mely szerint megfigyeltük, ami a világossárga színnél könnyű volt — ezen suta a többieket megelőző üzekedése.

A kifejlett suta hangjára bak jön — ez vitán felül áll. Ezt minden csalsíppal szórakozó vadász tudja, hiszen ezen alapszik az egész sípvadászat. Abban is biztosak vagyunk, hogy mind a két nembeli gida hív. Már most kérдем: miért némuljon meg a fiú, ha férfi lesz, mikor a suta tovább is hív? Szól ő is, csak a hangja válik öblösebbé, akár az embereknél. Ezen nem változtat a bak szófukarsága sem, mely ígéreteiben is érvényesül, még a nász alatt is.

A hívó suta rendszerint elhallgat, ha a bakot megneszelte. Ezt jól ismerik a bakok is. Ezért keresnek tovább, ha a hívó vadász a

közelen mozgó bakot észrevéve, elhallgat. Egész vén bakok ezért lopakodnak teljes csendben, jó széllel a hang után.

Ha a suta a közelébe került bak elől incselkedve elugrik, megindul a játék, szépen körben. Bizony nem kell túlságosan jó füllel, zenei hallással megáldva lennie a vadásznak, hogy ki ne hallja a bak ziháló hangjából egyszer-egyszer a hívást. Ez mindig, hacsak egész csekélyen is, de mélyebb és sokkal ritkább. Nem is ismétlődik, csak egyszer-kétszer! Természetesen, miután a suta igen gyakran szól, a megkülönböztetés komoly figyelmet kíván. Ha a vadászoktól halljuk az őz hangját utánozni, úgy gyakran azok azt „pié“ vagy „piu“val adják vissza. Ez az „u“ az, ami önkéntelenül is a bak mélyebb hangját tükrözi vissza, mint azt, melyet tapasztalásból ismernek, de nem vettek elegendő fáradságot meggyőződni, vajjon honnan származik.

A kergetődző, felingerült őzek, suta és bak egyaránt, rohanás közben zihálnak. Épúgy, mint sokszor az erős iramban, különösen hegynek a ló is. A bak, erősebb tüdeje következtében erősebb, hangosabb hangot is ad, amely 50—100 lépésről jól kivehető morgás. Ennek az őz tulajdonképpeni hangjához igen kevés köze van.

Ha valami gyanúsat lát vagy észlel, szintén hangot ad, szól. Ez a hang azonban a hívásnál rövidebb, mélyebb, olyan mikor az ember kérdezi: „mi az?!“. Mintegy felszólítja a többit is: „vigyázzatok, figyeljetek ti is!“. Ha aztán olyanról bizonyosodott meg, ami veszély, riaszt. A suta élesebben, vékonyabban, mondhatnám nőesebben, mint általában az asszonyok. A bak mélyebben és keveset. A riasztás, szinte ugatásszerű éles hang, a baknál mély dacos: „bö-ö!“. Szinte bőfög. Néha teljesen ok nélkül is. Nem egyszer a vélt vagy tényleges veszélyt még fel sem ismerve. Ilyenkor, mintegy önmagát biztatva, folytonos riasztás közben közeledik meggyőződni, mi van! A riasztás épúgy, mint a hívás is — bár ezt sokkal ritkábban —, egyik őz a másiktól átveszi. Nem ritkán egyetlen vén, házsártos suta képes az egész környék kedélyállapotát megzavarni. Az izgalom gyakran még a Mátyás-madarakra is áterjed.

Fájdalmában mindkét nembeli őz a gyereksíráshoz hasonló hangot ad. A suta hamarább, de azért a bak is sír.

Mint érdekeset, itt elmondok két velem megtörtént esetet. A kőhídgyarmati erdőben lőttem ki a csendesen vonuló falkából egy bakot. Mint ahogy később kiderült, veszedelmesen mély váll-lap lövéssel. A 8.2 mm-es lapos ólomlövedék megtette hatását. Ennek dacára egész különös jelzést észleltem. A lövés pillanatában a csaknem keresztbe álló bak nem ugrott meg, csak felemelte a felém lévő első lábát magasra, amint figyeléskor szokta. Aztán éles síró hanggal összeesett. Mire hozzáértem, már nem volt benne élet. Jó magam lövés után síró bakot többet nem is hallottam. Sutát ellenben többet. A másik, ugyancsak ide vonatkozó eset, Bián a herceg metternichi erdőben történt. Mint a vadóri szaktanfolyamok vezetője, néhányad magammal szalonkára hajtattunk. Magános, fiatal őz, tavalyi gida vágódott ki előttem. Ijedtében belerohant egy sűrű ujnyi vastagságú gyökbozótba.

Benn elesett és éktelen sírásba tört ki. Dróthurokra gondoltam, melyben fennakadt, tehát odaugrottam kiszabadítani. Legnagyobb csodálkozásomra a huroknak nyomát sem találtam, ellenben ott, ahol az első nyakcsigolya a gerinc-csigolyával összeér, gyermekökölnyi mélyedést találtam. Határozottan ki volt tapintható a csigolya-ficam. A sérülés tehát nem volt azonnal halálos, de rendkívül fájdalmas. Ez a kis szerencsétlen is bak volt.

2. ÉLETMÓD, SZOKÁSOK, ELŐFORDULÁS

Csendes, meleg májusi nap! Jótékony, hűvös félhomály terül el a fák sűrű lombosára alatt. A nagyerdő szélén ott, ahol a lomboszat sűrűségén az izzó napsugár is csak üggyel-bajjal talál helyet az aljnövényzetig, mozdulatlanul bámulja elsőszülött gidáját a fiatal suta. Talán nem is tudja, mi az, az esetlen, hosszúlábú pettyes jószág, amelyik mozdulatlanul bámul okos kis szemével reá. Egyet tud csak, hogy ezt a kis jószágot szeretnie kell!

Az ellés idejét természetsszerűleg az előző év üzekedési ideje szabja meg. Az őzek túlnyomó része májusban lát napvilágot. Ami előbb vagy később jön, az már rendkívüli, nem is jó. A túlkorai, a még hideg idő, különösen éjszakák miatt szenved, sínylődik, sőt el is pusztul. A túlkésőnek nincs mindig ideje a télíg kellően meg erősödni.

A gidák száma rendszeren kettő. Előfordul egy is de a hármas a gyakoribb. Tudunk négyről, sőt azon felüli számról is, ez azonban feltűnően ritka. A kis gidák születésük utáni 2—3 napban nem túlzottan szépek. A túlhoszú lábaik esetlenek. Rendkívül gyors fejlődésük következtében csakhamar kedves, bájos kis álatokká válnak. Pettyesek. A pettyek a hát felé nagyok, a has felé kisebbednek, míg a végén teljesen belevesznek annak fehérségébe. Az első napokban jóformán lábra sem tudnak állani. Anyjuk ezért el sem hagyja őket. Állandóan közvetlen közelükben tartózkodik. Halk hívó hangon adják egymásnak tudomására kívánságukat, utasításait. Veszély pillanatában a suta első lábával dobog. Erre a figyelmeztetésre a fiatalok mozdulatlanul lelapulnak. Ilyenkor kézzel könnyen megfoghatók. Bámulatos az a gyöngédség, amivel az ilyen kézbe vett és ismét elengedett kis jószágot anyja össze-meg össze-szaglássza! Nem tudom mi nagyobb, a viszontlátás öröme-e, vagy az aggodalom-e, hogy vajjon nem-e történt mégis valami baj.

Az ilyen szórakozást nem minden suta nézi végig ijedten elmenekülve, messziről, tétlenül. Ellenkezőleg, van amelyik támad, s aki nem hisz mellső lábai körmei élének, valamint lábai erejének, annak ha beszélni tudna, elmesélhetné az én jó öreg „Treff“-em, aki ezt, bár teljesen ártatlanul, a saját kobakján próbálta ki. Az eset annyira kedves, hogy nem bírom elhallgatni.

A vezetésem alatt álló biai vadőri szaktanfolyamon növendékeim egy, a télen készített vágás körül cserkész-ösvényt készítettek. Már a munka közben többször láttam egy közelben tartózkodó sutát, melyről mindnyájan tudtuk, hogy az új vágás mellett lévő 3 éves vágás sűrűjében áll. Egy szép májusi reggel szokott körütamról jöve, a két vágás közti cserkész-ösvényen haladtam. A vezetősíjjon menő Treffem erősen húzni kezdett egy füves gazcsomó irányában. Tiszta játékos kíváncsiságból engedtem az igen óvatosan húzó ebnek. Alig léptem le azonban a cserkész-ösvényről, mikor az ismert suta elugrott. Ebben a rövid, alig 10 lépés utáni megállásban újult párlépéses menekülés, ismét állásban benn volt a gidáját féltő anya aggodalma. Az erdőben cserkelésnél kitűnően használható barátomnak elegendő volt — ehhez szoktattam, — gyenge kis figyelmeztető koppantás a fejére. Lerogyott. A vezetősíjat ráejtettem, ami azt jelentette: itt addig kell feküdnöd, míg érted nem jövök. Treff tehát szépen lefeküdt. Én óvatosan körülnéztem, vajjon hol lapul a gida! Tényleg, mintegy 20 lépésre a fekvő kutyától megtalálom a mozdulatlan, meglapuló, talán alig párórás kis jószágot. Felvettem símogatni. Magamban megdicsértem ebem kitűnő orrát, amelyik ilyen harmatos gazban is így érezte a vadat. Közben életem egyik talán legbájosabb, legmulatságosabb esete bontakozott ki. A suta előrenyújtott nyakkal, hosszú lépésekkel lassan, de határozottan megindult a gazban fekvő kutya felé. Jó magam rettenetes kíváncsiságtól gyötörve, kezemben a kis gidával mozdulatlanul vártam a történendőket. Jó 3—4 perc múlva, a suta elérte az ugyancsak mozdulatlanul lapuló kutyát. Fejét odatartotta alig arasznyira Treffem első lábai között szép szabályosan fekvő feje elé. A távolság annyira csekély volt, hogy komolyan kezdtem Treff állhatatosságaért aggódni. Ő azonban félig lehúnyt szeméből csak fel-felpislantott s egész testén időnként csendes reszketés vonaglott át. A következő pillanatban a suta villámgyorsan kétlábra állva, mellső lábaival hatalmas csapást mért Treff fejére. Ez több volt a soknál! Treff hangos „au“ kiáltással óriásit ugorva menekült, majd vegyes félelem- és szégyenérzettel, behúzott farkokkal 4—5 lépéssel megállt. Az egész: a nyakan szomorúan lelógó szíj, füle, farka olyan volt, amire azt szokták mondani: egy rakás szerencsétlenség! Mindez természetesen már pillanatok alatt játszódott le, még az is, hogy a suta ismét, most már határozottabban húzott a kutya felé. Ez nem várta meg az újabb támadást, hanem az okosabb enged elvénél fogva, némi fogvicsorgatással megindult az újabb rohamot kitérendő, felém. Bájos volt a megrémült állat lelki kétsége. Elindult, lefeküdt, újra lépett, megint lehúzódozott, állandóan hol engem, hol a sutát nézte. Tagadhatatlanul a sutát jobban, több undorral, mint engem. A suta közben állandóan követte. Az egész pillanatok alatt lepergő játék annyira mulatságos volt, hogy hangosan nevetnem kellett. Ez az igazán jóleső hahota mentette meg a helyzetet. Erre a suta is megállt. S mikor a kis gidát letettem s az esetlenül feléje vánszorgott, vettem csak észre, hogy a másik egész közel, alig egy lépésre feködt a kutya első helyétől.

Elhúzódtam a sűrűbe. Sokáig gyönyörködtem a bátor kis sutában, aki kicsinyeit nyalogatta, becézgette. Én jó öreg Treffem dagadt fejét símogattam. Igyekeztem nevetésem visszafojtani, ha bánatos, szinte bocsánatot kérő szemébe néztem.

Mi indította a kis sutát erre az elszánt, minden esetre igen ritka viselkedésre? Egyesegyedül a gidáit féltő anyai szeretet! Engem, minden valószínűség szerint, vagy izgalomban nem is látott vagy nem tartott olyan veszedelmesnek, mint az ebet. Igaz, jószíni ruhám és a sűrű gyökthajtások felfedezésem nehezítették. Ellenben világosbarna kutyam, mely mozdulatlanul, látszólag úgy feküdt, mint ahogy a leselkedő róka szokott, lényegesen nagyobb veszélyt mutatott. S miután úgy látszik: rókával már volt nézeteltérése, az ebet is annak vélte s támadott. Nem hagyhatom említés nélkül az eset szenvedő hőstét, aki igazán mintaszerűen viselkedett. S magamban most is bocsánatot kérek tőle, hogy a viszont-támadást feltételeztem. Őszintén szólva, nem is csodálkoztam volna rajta, annál is inkább, mert őzekre igen jól dolgozott s nem egyszer rántotta le a sebzett őzet.

A párnapos gidák már követik anyjukat. Bájosak, ahogy neszelenek, szimatolnak, keresnek. Állandóan a felnőtteket utánozva, jól lehet maguk sem tudják miért. A suta sokkal tovább szoptat, mint azt általában a felületes szemlélők gondolják. A szoptatás eltart november, december végéig, sőt talán még tovább is. Ezt természetesen nem szabad úgy venni, mintha a kicsinyek kizárólag anyatejen élnének. A tejről a növényi táplálékra apránként térnek át. Később, különösen ha még gyenge gyomrukát valami nem egészen nekik valóval terhelték, vissza-visszatérnek mintegy gyógykezelésül anyjukhoz, míg a lassacskán elapadó tej végérvényesen a növényi táplálékra nem kényszerítik őket.

A fiatalon befogott őzikéket otthon könnyű felnevelni. Még akkor is, ha gyengeségüknél, helyesebben fiatalságuknál fogva a cuclisüveg után kellene nyúlni. Ha üvegből adjuk az egyharmad vízzel hígított tehéntejet, a palackot jól markoljuk meg, még a gumit is védve, mert a kis őzeknek is, mint minden kérődzőnek, megvan az a rossz szokása — akár a borjúnak —, hogy nagyokat döf. Így hát könnyen kiverheti kezünkéből az üveget. Aki szereti otthon és módja van hozzá, különféle állapotot tartani, az inkább sutát tartson, mint bakot. A bak verekedő, durva, sőt goromba modoránál fogva rövid időn belül tűrhetetlen lesz. Az agancs nem megvetendő fegyver, különösen, ha az a jó táplálék következtében még derék, erős is. Tudok esetet, mikor egy katonai iskolában tartott „szelíd“ őzbak a parancsnok feleségét fellökte s agancsával komolyan veszélyeztette volna, ha segélykiáltására a szabadidejüket a kertben töltő jómarkú növendékek hirtelenében előkapott karókkal mőresre nem tanítják.

Táplálékára kényes. Szereti a különféle lombú csemeték, bokrok, fiatal hajtásait, leveleit. Télen ezek rügyeit. A málna, földiszeder leveleit. Ősszel a különféle vadgyümölcsöt, ú. m. vadalmát, körtét. Tapasztalásom szerint legjobban a vadgesztenyét, ami egyben egyike a legegészségesebb téli takarmányának is. Télen a fagyöngyöt és a

seprőrekettye (*Spartium scoparium*) hajtását, sőt ágát is. Táplálékát kényesen .csipegetve szedi.

Mulatságos az a vita, amit különösen a 30—50 év előtti német vadászok rendeztek, vajjon iszik-e az őz vagy sem? Hát persze, hogy iszik, csak nem egyformán mindenütt. Ott, ahol különösen télen túlsok vagy kizárólag száraz takarmánnyal etetik, többet és gyakrabban, mint nyáron, amikor az amúgy is lédús táplálékát még harmattól csuromvizesen szedi.

Jól úszik s a dunai szigeteken élő őzek egész rendszeresen nemcsak átgázolnak, hanem át is úsznak egyik szigetről a másikra. Fürdés céljából ennek ellenére se folyóvizet, sem a dagonyát fel nem keresi. A sőt kedveli. Ha talán részére nem is annyira fontos, mint a fővadnak, mégis ott ahol talál vagy nyujtanak, nagyon megszokja s a sózók rendes látogatója.

A suta jó anya, aki nagy gonddal neveli gidáit. A bak nem törődik az aprósággal. Különös — szinte megfeythetetlen talány — mi az oka annak, hogy a még gidaszámbamenő kis, síró bakokat az öreg, egyedül járó bak felkeresi.

A gidák növekedésével már az agancsképződésnél foglalkoztam. A fiatal suta élete második évében ivarérett. A család, a fiatal suták első üzekedéséig — néha még azon túl is — (különösen a bak), együtt, marad. Ennélfogva a csapat: az anya mint vezérsuta, 2—3 gida, gyenge bak, néha jó is! A tél több csapatot ver össze, nem egyszer hatalmas falkává. Különösen a sík vidék mezőre szokott, helyesebben visszaszokott őzeinél látjuk ezt a tömeges összeverődést. Öreg meddő, suták, még inkább bakok, szeretnek külön remete-életet folytatni.

A csapat köteléke akkor lazul meg, mikor július-augusztusban az üzekedés kezdetét veszi. Ezt mindig a suta kezdi és sohasem a bak, aki az év minden szakában hajlandó házasodni, ha férjhez menni kívánó suta jelentkezik. A vágyakozó suta illata hívja, csalogatja, a bakot, amely vágyait, nem egyszer mérgét, hangos kihívással adja tudtul. Az útjába kerülő gidákat bizony gyakran ellökve, igen gorombán és kíméletlenül udvarol. A suta sohasem kergeti el gidáit, hanem otthagyja őket, nem törődik velük. Pár nap múlva, ha a leendő nemzedék születése már biztosítva van, visszatér gidáihoz s mint azelőtt, ismét gondos anyaként őrzi, vezeti őket a következő ellésig. Üzekedés-közben a bak körbe-körbe kergeti a sutát s így keletkeznek a „boszorkány-gyűrűk“ a vetésben és egyebütt.

A feleséget kereső bak vándorútra indul, a suta soha vagy csak rendkívül ritkán, különleges kényszerítő okok miatt. Nem ritka eset, hogy egy suta mellől a csalogatási idő alatt, 2—3 bakot is el lehet löni.

A felingerült bak egész viselkedése dühös, kíméletlen. Ha vértlyársat lát, mérgében kapál, agancsával szórja a földet s végül vérbenforgó szemmel ellenére rohan. Ez, ha gyenge vagy már egyszer-kétszer vereséget szenvedett, nem várja be a támadást, kitér, elmenekül. Ha azonban arra természetnek érzi magát, — s ez a gyakoribb, — elképzeltetlen erővel egymásra robnak. Csak aki már

tanuja volt egy ilyen gyűlölettől tajtékozó verekedésnek, tudja milyen elkeseredettek és életveszélyesek ezek a párbajok.

Az üzekedés július-augusztusban van. Ha az idő meleg, rövid és heves, ha hűvösebb, nyujtott és nyugodtabb.

Érzékszerveiből a legjobb a szaglása, ezt hallása követi. A leggyengébb a látása. A magas kor, vagy betegség jó érzékszerveinek természetes kopásával jár. Szellemi felfogó képessége nehezen határozható meg, mert hirtelen meglepve oly fejesztett, hogy nekirohan menekülés közben bokornak, fának, nem egyszer súlyos sérüléseket szenvedve. Az öreg bak ezzel szemben óvatos, ravasz. Ha gyanút vesz észre, látszólag tovább legel, — legalább ezt mutatja. A valóságban azonban csak annál jobban figyel a gyanút keltő alakot. Ilyenkor aztán a legcsekélyebb mozdulatra is hangos riasztással, vagy anélkül elugrik. Nem egyszer a gyanúsat, vagy annak vélt óvatosan megkerüli, igyekszik szelet kapni s ezáltal meggyőződni, vajjon tényleg veszély forog-e fenn, vagy sem.

Védett területen bizalmas. Sokszor nappal is kint legel a mezőn. Ahol sokat zavarják ott bizalmatlan s titokzatos, létéről alig lehet tudomást szerezni.

Mozgása általában kecses, különösen rendkívüli gyorsírájú menekülése. Ugrásai nagyságán elcsodálkozunk. Mint már fentebb említettem : jól és kitartóan úszik. Életkora, ha a golyó megkegyelmez 15—16 évre tehető.

Eredetileg mezei állat lévén, a legszívesebben ligetes, bozótos, kisebb erdőkben tanyázik. A nagy zárt erdőknek inkább a széleit lépi el. A magas hegységekben az erdővel borított völgyeket lakja. Semmire sem érzékeny annyira, mint a szélre, melyet feltétlen elkerül.

A nyugtalan helyeken éjjel jár legelni, — a nyugodt helyeken igen sokszor nappal. Kevesen tudják a jó bak azt a szokását, hogy különösen nyáron, a nagy melegben, mikor még a sűrű rovarvilága is elül, a déli órákban megmozdul. Nem messze, csak 50—60 lépés, néha még kevesebbre hagyja el fekvését, kicsit csipegetve a környező bokrokon.

A kilépő csapatot a legöregebb suta vezeti, a bak mindig az utolsó. Váltóját az összes vad közül a legrosszabbul tartja. Ugyan azt a tisztást, rétet keresi fel, nagyjából ugyanabban az időben is, de hol 20 lépéssel érőbb, hol 100-al arébb.

Télen az erdők legsűrűbb bozótjaiban tanyázik, szélmentes lehetőleg napos oldalakon. Szereti a sűrű benőtt vágásokat, forrás, patakmedreket, ahol sokszor az egész tél folyamán talál még zöld szederlevelet, fűvet. Nyáron kivonul a mezőre s aratásig kint marad. Itt kivételt képeznek a fent említett mezei-őzek, melyek állandóan kint maradnak s később nagy falkákba verődve élnek át a telet a mezőn. Esőben, viharban nyugtalan. Ilyenkor a jól védett helyeket keresi. Zivatar után, ha a nap újlag kisüt, szeret a napsugárban melegedni szárítkozni.

Lefekvéskor *almot ver*. Vagyis: mellső lábával fekhelyet kapar. Alváskor néha elnyúlik hosszan, máskor kutyamódra összezsugorodik. Azt állítják, igen mélyen alszik s ezért egyetlen vadat sem lehet alvásközben oly gyakran meglepni, mint az őzet. Azt hiszem ez a felfogás téves és nem egészen helytálló. Az őz szeret meglapulni, s a gyanus neszre alvásából felébresztett őz továbbra is fekvé marad, abban a hiedelemben, — nem is egészen rosszul — hogy mozdulatlanságában nem fedezik fel.

Legelés közben a suta lényegesen nyugodtabb, mint a bak, amelyik gyakran felvet, neszel. Ha sokat háborgatják: kivándorol.

Ha az őz károkozását vizsgáljuk, becsületes őszinteséggel megállapíthatjuk, hogy a nem túlzottan elszaporodott és főleg a jól gondozott állomány *erdei* kártétele elenyésző. A jól gondozott terület az, amelyen gondoskodás történt olyan fanemek, cserjék természetéről, amelyek az őz fontos táplálékát kielégítő mennyiségben biztosítani tudják. Erről majd az óvásnál még részletesen lesz szó.

Az őzek kárt okoznak fiatal csemeték hajtásainak lerágásával. A lomblevelűek ezt majdnem teljesen kiheverik. Másképp áll azonban a tű-levelűeknél, ahol a vezérhajtások elrágásával igen érzékeny károkat okozhat, ha a fenyőfélék rügyeinek élvezetére rákapott. Hála Isten, ez a kár okozás nemáltalános. Ha elegendő más, kedvesebb táplálék áll rendelkezésére, a fenyő-rügyet rendszerint mellőzi. Természetesen a teljes vagy csaknem teljes tűlevelű erdőknél ez nem áll. Úgy-szintén számolni kell az őzek ingyencséggével is. Ha tűlevelűek közé lomblevelűt ültetünk, vagy megfordítva, a lomblevelűek közé szórva-nyosan tűlevelűt, úgy biztosan számíthatunk az őzek kártételére a *ritka* csemetéknél. Az erdei utak, tisztások, vadászkunyhók, erdész-lakok közelében *díszítési* célzattal ültetett fák állandó veszélyben vannak, minék következtében bizonyos védelemre szorulnak. A védekezés nem tart hosszú ideig, mert az alacsonytermetű őz szája alól hamar kinő a csemete. A kényes, magánosan álló fácskákat vegyük éppúgy kis kerítéssel körül, mint ahogyan marhák ellen védjük utaink, falusi utcáink sor- és gyümölcsfáit. A tű-levelűeknél jól bevált a kissé költséges és bizonyos lelkiismeretes munkát igénylő alább ismertetett mód.

Készíttessünk közepes erősségű szöges drótból 30—40 cm átmérőjű karikákat. Ezen karikákon 3, esetleg 4 ugyancsak szegesdrótból való átmérőt helyezünk el. Ha ezt a kocsikerékre emlékeztető védőt a fiatal fácska törzsére, — lehetőleg közel a vezérhajtáshoz, — vékony dróttal oda erősítjük, az őzek nem képesek elérni a veszélyben forgó rügyet. Ha nagyon rendes munkát akarunk végezni, úgy ezt még földbe vert karóval rögzíthetjük.

Nagyobb területeket, úgyszintén makk ültetéseket a legcél-szerűbb bekeríteni. Ahol a vegyes álabu ültetvények soraiban vetünk makkot, vessük mélyre s ha lehet, kerüljük az őszi vetést.

Az agancs tisztítással is okoz kárt egyes fiatal fák tönkretételével. Az a fácska, amelynek kérge minden oldalról leszakadt, elpusztul. A kisebb sérülések behegednek s mire a fa vágásra kerül, rend-

szerint teljesen kiheverték a kártételt. Különben is, vékony fákról lévén szó, azok nagy része az áterdőlés alatt úgyis kijön. Ha bármely okból egyes különleges példányokat védeni akarunk, úgy teljesen elegendő az oldalágaknak a lecsonkítása. Ez a lecsonkítás a törzstől számítva 8—10 cm-re történjék. Az ilyen, szinte fésű-szerű fa zavarja a bakot agancsainak tisztításakor, — tehát másikat keres. Tű-levelűeknél agancs-tisztítás következtében kártétel nincs.

Ebből látjuk, mennyire kevés az őz erdei kártétele, milyen egyszerű annak lecsökkentése, mert teljes megszüntetéséről ne is álmodjunk. Kérdem azonban: tényleg kár-e az a veszteség az erdő tulajdonosának, amit az őz okoz erdeiben azért, hogy néhány fáját tönkre teszi? ! Mindnyájan tudjuk, milyen nagy értéket képvisel a jó vadállomány. Az őz tehát önmagában sokszorosan kárpótolja az erdő tulajdonosát azért a néhány fácskáért, amit életének fenntartása céljából elpusztít, vagy csak megrongál.

A mezei kártétel szintén csekély. Adandó alkalommal teljesen lényegtelen. Vetésben, legeléssel az őz semmiféle kárt nem okoz. Csak jól figyeljük meg, mindig a vetés *hegyét* csipegeti, tehát a fontos *szívlevél* sértetlen marad. A kalászbba szökött vetéshez az őz nem nyúl. Könnyű testsúlya következtében lépése sem okoz kárt. Egyetlen valódi kártétele az, amit fekvéseivel, alomveréssel és az üzekedés alatti „boszorkány-gyűrűkkel“ okoz. Ott, ahol csenderes, erdők, rétek bőven váltakoznak, ez a kártétel is rendkívül csekély. Határozottan ismételtten hangsúlyozom, csakis megfelelő állománynál, mert ahol túlszaporulat van, ott természetesen a kártétel is szembezőkőbb.

3. AZ ŐZ ELLENSÉGEI.

Mint mindenkinek, úgy az őznek is rengeteg ellensége van. Ne ijedjen meg azonban az olvasó ettől a hosszú fejezettől, mert ezek a csapások csak *bekövetkezhetnek* és nem következnek be feltétlenül. A sok élősdi, ragadozó, nem kizárólag az őzekre tör, hanem megtámad más állatokat is, miáltal kártételük megszlik.

Az első kártevő: maga az időjárás. A hideg tél, a magas hó, mely kizárólag a bokrok, fák rügyeinek élvezetére szorítja az őzet. Ez az egyoldalú, túlnehéz táplálék szorulást, a hirtelen kitavaszkodáskor a mohón felvett friss zöldtakarmány felfúvást, hasmenést, vérhast okoz. Ez a veszély még fokozódik, ha a pagonyban sok, vagy csak kizárólag tülevelű fák vannak. A fenyőfélék rügyeiben lévő gyanta, szinte emészthetetlen. A fagyos, jégkérges hó megnehezíti a mozgást. Lábaikat véresre vágja s ennek nyomán gennyesedés áll be. Még a száraz, hómentes erős és hosszantartó fagy is veszedelmes, mert rengeteget szenved vadunk a szomjúságtól. Ha e fenti vesze-

delmek nem is végződnek halállal, bár sajnos az elhullás gyakori, — az így sínylódó, a telet éppen csak átnyomorgott vad, nem is lehet erőteljes, egészséges gidák anyja.

Az időjárás okozta veszedelemhez még ideszámíthatom az árvi-zet is, mely különösen Duna-menti erdős szigeteink állományát szokta nemcsak megtizedelni, hanem csaknem teljesen el is pusztítani. Ilyenkor látszik az őz fejtelensége. Csak bámulja a növekvő árt s bár jó, kitűnő úszó, nem az ismert magasabban fekvő erdők felé menekül, ahová úgyis a jól ismert etetőkre jár, — hanem céltalanul neki vág és úszik mindaddig, míg vagy véletlenül partot ér, vagy a kimerültségtől, hidegtől megdermedve alámerül.

Az idő zordsága egyszer-egyszer alaposan megvámolja féltve őrzött és gondozott állományunkat. Ez azonban szerencsére ritkán tér vissza. Nem így egy másik s talán a legnagyobb veszedelem: az ember. Nem veszem ki ebből a vadászt sem, ha az meggondolatlanul használja fegyverét. Itt nem a hibás, vagy rosszul lőtt tehát sebzett vadra gondolok, — mert rendes vadász úgyis mindent elkövet, hogy tűz alá vett vadját vagy tényleg terítékre hozza, vagy minden kétséget kizárólag megállapítja a hibázást. Rossz lövés, hibázás mindnyájunknál előfordult már. Ez ellen óhatatlanok vagyunk, de alapos utánkereséssel, meggondolt lövéssel a legkisebbre tudjuk csökkenteni ezt a bajt. Gondolok s nem ok nélküli fájdalommal az orvvadászokra s azokra, akik a határon betegen átváltó vadat szomszédjuknak nem jelentik.

Vadásznaplóm egyik fekete lapján a következőt olvasom: bezárlult az őz lelövésének ideje. Szegény vad két és fél hónapig nyugton van (ez még a világháború előtt volt, mikor még csak január 15-től március 31-ig tartott a bak kíméleti ideje). Vajjon mit lóttek ma este utoljára a határon? — Pár nappal később: „Ahogy sejtettem, egy megpocsékolt őz jár ide át. Az etetőn kínlódik, folyton fogy“. — Még később: „Ma tisztán láttam, szét van roncsolva az alsó állkapcsa, le kell lőni.“ — Majd ismét néhány nap múlva: „Végre megjött a földművelésügyi miniszter kivételes lelövési engedélye, már felesleges, nem bír mozogni. Letarkóztam“. A nyomorult állat csont és bőr, mit szenvedett ez körülbelül 12 napig, míg az erősen sérült egyik felén lelógó állkapcsával azt a keveset megette, amivel eddig tengődött. S ez az eset még nem is a legborzalmasabb. Mi az, mikor a különben tényleg lényegtelen sebbe a legyek s egyéb férgek bögyölyök belerakják petéiket? Mikor annak álcái elevenen eszik?! Vadászok! Gondoljátok meg lövésetek következményét s ne lőjjetek, ha emberi számítás szerint nem biztos lövésetek!

Ezeket a sötét eseteket kívül meg kell említenem, bár szorosan nem ide tartozik, a helytelen, vagy semmilyen lelövési előirányzatot. Ügyeljünk, ne lőjjünk túlsok bakot, mert ezzel is tönkretethetjük az apátlanná vált állományt.

A ragadozó állatok közül a kóbor ebek, rókák veszik ki részüket vadállományunkból, ha idejében meg nem kapiják a maguk jól kiérdemelt ízadagját. Az összes nagyobb ragadozó madarak pályáznak

az özpecsenyére. Természetesen, ezektől a kártevőktől a fiatal gidák és az őket védelmező suták szenvednek a legtöbbet.

A betegségek és különféle élősdik is megtámadják vadunkat. Azt mondhatnám: a házi kérődző állatokon ismert összes betegségeket és élősdieket megtaláljuk az őznl is.

Az őz gyomrában előforduló szőrszerű pamacsok, golyók nem a saját szőre, hanem a rossz táplálkozás következtében emészthetetlen növényi, fa-rostokból képződő kisebb-nagyobb csomók. Ezek következtében emésztési zavarok lépnek fel, melyek komoly elgyöngülést, sőt halált is okozhatnak. Ugyanebbe a csoportba tartozik az ú. n. „*aszkor*“. Már az erős lesoványodás is mutatja okozóját: a nélkülözést, koplalást. Tulajdonképpen nem is betegség, csak a szervezet teljes legyengülése, mely melegágya lesz a legkülönbélebb komoly kóroknak. Előfordul még az őzeknél rendkívül magas hónál a meghülés is. T. i. lábai alacsonyságánál fogva hasa állandóan érinti a havat. Azt a test melege megolvasztja, a nedvesség a has szőrzetéhez tapad és ott a hideg szélben megfagy. A nyomorult állatok vastag jégkéreggel a hasukon kénytelenek napokig, sőt hetekig járni. Ha ehhez még a hiányos táplálkozás is járul, komoly átfázások, meghülések léphetnek fel.

Ezeknél az aránylag ritkán előforduló és mindig csak egyes egyedekre szorítókozó betegségeknél sokkal veszedelmesebbek a fertőző, vagyis ragályos betegségek. Az ilyen betegségeket sokszor, sőt mondhatnám majdnem mindig — a legelőre járó fertőzött háziállatoktól kapják.

A fertőző betegségekhez hasonlóan különféle élősdik okozta vészek léphetnek fel olyan tömegben, hogy az egész állomány megfertőződik. Ezek közül egy igen gyakori és igen veszedelmes: a métey. A méteyvel (*distomidae*) megtámadott őz szemhéja és nyelve eleinte fakósárga, később az egész őz ilyen fakósárga színűvé válik. Felbontáskor a májban lapos, kisujjkörömhöz hasonló férgek találhatóak. Előfordulási helyük a nedves, vizes rétek. Innen van az, hogy különösen a nedves, vizes években lép fel a leggyakrabban. A védekezés, helyesebben a megelőzés: a nedves rétek kiszáritásában van. Illés Nándor „A vadászati ismeretek kézikönyve“ című munkájában a dércsípte sarjú-dohányt ajánlja.

A *strongylus micrurast* és *commutatus*, mindkettő a tüdőben élő veszedelmes, gyakran egész állományokat kipusztító féreg. Érdekes, hogy a vad inkább száraz években, mikor a kiapadóban lévő posványos vizet kénytelen inni — szedi fel. A védekezés egyetlen komoly módja a nedves rétek kiszáritása, a pocsolyák lecsapolása és főleg bő friss ivóvízről való gondoskodás. A vészt, a lesoványodott, nehezen mozgó, köhögő, nehezen légző, fuldokló, sőt meg is fülő egyedeken észlelhetjük. A boncolásnál sokszor csak erős nagyítással, de gyakran szabadszemmel is jól kivehető gyulladással gócot találunk, a beteg állat tüdejében. Ezekben a férgek petéi, álcái, sőt maguk a férgek is megtalálhatóak. A gókok színe sárgás. A gyulladás a betegség előbbrehaladott állapotával kiterjed az egész tüdőre is.

A cephnomia Oestrus nasalis, magyarul: bagócs vagy pöcsik a szarvas-félék, tehát az őz orrában, a Gastrophilus stimulatulus a gyomrukban fordul elő. Az előbbi az orr- és szájjüregben élőszködik. A vad köhögéssel szeretne a kellemetlen viszkető vendégtől szabadulni. Ha ez nem sikerül, bele is pusztulhat. Az utóbbi pondróit az állat szőr-szállaira rakja, itt azok viszketést idéznek elő s annak megnyalása által jutnak a vad gyomrába, ahol teljesen kifejlődnek s igyekeznek a vadból kijutva a földbe bebábozódni.

A bögöly Hypoderma diana petéit az őz hátán a bőr alá rakja. Pondrója is kifejlődik s május vége felé — miután előbb kemény daganatot, később gennyes keléshez hasonló pattanást okozott — a bőrön átrágha magát, a földre hull, hol átéli bábságát s mint légy újra kezdi kellemetlenkedő életét.

A betegem lelőtt vagy elhullva talált állati hullával bánjunk felettébb óvatosan. Semmi szín alatt se fogjuk meg pusztá kézzel. Feltétlen kérjük ki az állatorvos véleményét. Ha lehet, küldjük fel gondosan csomagolva a hullát Budapestre, az Állategészségügyi Intézetbe (Budapest, XIV., Tábornok-utca 2.).

A hulla eltakarításánál inkább túlóvatosak legyünk, mint felületesek. A bőrt ne nyúzzuk le azon hiedelemben, hogy az még jó. Sőt vagdossuk össze, nehogy kóbor cigányok kiásva, mégis megnyúzzák. Mélyen ássuk el és erős carbol-savval, petróleummal, utána mésszel bőségesen öntözzük le s csak így földeljük el olyformán, hogy azon legalább egy és fél méter földréteg legyen. Nem árt befedés közben a földet is mésszel, carbol-savval megöntözni, nehogy a ragadozók utána kaparva, a földtakarót megvékonyítsák.

A túlzottaknak látszó óvatosságot azért ajánlom, mert igen sok kórokozó az emberre is komoly veszélyt jelent.

Nem tudom e sötét, mindnyájunk lelkére lidércként nehezedő fejezetet lezárni némi vígasz nélkül. Mint minden éremnek, úgy ennek is két oldala van. A sok lappangó vész — különösen ragadozó állat — elsősorban a gyengét, betegeskedőt viszi el. Ezáltal a bölcs természet maga is gondoskodik az egészséges faj kiválasztásáról. De ne felejtjük el azt sem, hogy az egészséges, jó erőben lévő állomány sokkal könnyebben dacol minden ellenséggel, mint az agyonkoplalt, legyengült.

4. AZ ÓVÁS

Az óváshoz tartozik elsősorban az előbbi szomorú fejezet vad-betegségeinek kezelése. Szabadban élő állatnál abban az értelemben vett gyógykezelésről, mint a háziállatoknál, természetesen szó sem lehet. Addig, amíg a vad az etetőkre, szókra jár, mégcsak képesek vagyunk orvosságot az élelemhez *óvatosan* hozzákeverve adni. De még így is ki vagyunk téve az otthagytás veszélyének. Ha a nyújtott orvosság túlsok, íze, szaga visszataszító, az állat nem veszi fel. Éppen

ezért munkánkat teljes erővel állítsuk be a betegségek megelőzésére. Az egészséges, jól táplált, tehát ellenállóképes egyed tud csak sikerrel dacolni a fellépő veszedelmekkel. Gyenge, beteges, agyonkoplalt és fagyott, elcsigázott állatot nemcsak a betegségek, de még a ragadozók, az idő viszontagságai is könnyebben pusztítják el. Ha mégis megmarad, tépetten, kopottan, gyengén, — kérdés, lehet-e egy ilyen suta egészséges, viharbíró gidák anyja. Nem hozzák-e a csenevész gidák már születésükkel magukban a betegség csiréit. Épp ezért állítottam ezt — az egész őztenyésztésre a legfontosabb fejezetet — különös gond-
dal össze.

Minden üde, friss s főleg folyóvízű *patak* (a nagy folyó kevésbé) hasznos. Bővítsük, építsük ki a forrásokat cementtel, kővel. Készítsünk sekély medencéket, melyből a vad ihat. Ha körülötte, vagy benne az odajáró vad dagonyázik, ezt akadályozzuk meg karók leverésével. A beton-medence rendszerint fürdésre úgyis kicsiny. A földből 10—15 cm-re sűrűn kiálló *keményfa* karók, a szarvasok, disznók dagonyázásától teljesen megvédik. Természetesen, ezeknek ilyen helyekről *külön* kell gondoskodni. Ha másképp nem, úgy rendes kút ásással kell a vad vízvását biztosítani. Jól jegyezzük meg egyszer és mindenkorra : *ivó-víz nélkül nincs vadtenyésztés. Még őz sem!* Magánbirtokon a helyzet aránylag könnyű, bár itt is vigyázni kell. Bérelt községi területeken majdnem lehetetlen ezeket a kiépített forrásokat titokban tartani. Azért ez ne riasszon vissza készítésüktől, mert az őzek hamar megtanulják : mikor lehet azt a csekély mennyiségű vizet felvenni, amire szükségük van.

Patakokat alkalmas helyeken duzzasztunk kissé meg. A duzzasztást lehetőleg két lépcsővel eszközöljük, miáltal a víz tisztaságát csak fokozni tudjuk. A jó ivóvíz biztosításával kell a rossz eltüntetésének járnia. Minden iszapos, piszkos, sáros tocsogó lehetőleg lecsapolandó. Ugyanígy a nedves, posványos rétek. Nyúljunk bele bátran, nemcsak akkor, ha ez saját birtokunk, hanem akkor is, ha az a község gazdaközönségéé. Nem kell elhíresztelni, hogy az őzeink érdekében cselekszünk, tényleg jót teszünk velük, ha a rossz, savanyú füves, veszedelmes réteiket, mely az *ő háziállataikra* is époly veszedelmet jelent, mint a vadra, eltüntetjük. Szárítsuk ki s ilyenformán a silány helyett értékes, jó takarmányt biztosítunk. Tudom, nem könnyű, de pár okos szó, egyik-másik értelmes, tehetősebb gazdához intézett jótanács, kis pénzbeli segítség, akár kamatmentes kölcsön fejében is — sokat, igen sokat eredményezhet.

Gondoskodjunk vadunk bőséges és egészséges takarmányozásáról. Ez két részből áll : az egyik része az, amit *ő* maga talál meg úgy a természetben, ahogy az azt neki nyújtja az év legnagyobb részében. A másik, amit a vadját gondozó vadász télen etet, az előbbi elmaradásakor.

Hála Istennek, a mi erdészeink sohasem süllyedtek le olyan rövidlátó egyoldalúságba, mint igen sok külföldi. Ha nálunk is találunk szépen zárt, egységes állagokat, ez mégsem az az „erdészeti kertészet“, amivel úgy erdészetiileg, mint vadászatiilag annyit ártottak

a külföldi erdészek. Sok olyan növény, cserje, fa él az erdőn, ami felületes szemléletre felesleges gaz, kidobandó. Ha azonban jól meg-gondoljuk, mégis csak szükség van rá s ha idővel az áterdölések alkalmával apránként a haszonfa közül kijönnek, nem okoztak kárt. Sőt ellenkezőleg, gyors erőteljes növésükkel védték, árnyékolták, a nemes fiatal csemetét. Miután mindenféle vad őket jobban szereti, megmentették az értékes fákat a vadragás okozta károktól.

Ilyenek elsősorban az összes vadgyümölcsfák, élükön a vadalmával. A szemet is gyönyörködteti ez a szép növésű fa, mely évről-évre tűrhető egyenletességgel meghozza az ő apró, fanyar gyümölcsseit. Nyiladékok, erdőszelek, tisztások sarkaiban, már csak mint tájékoz-tatók, gyülekezőhelyek megjelölői is, hasznosak. Milyen egyszerű mondani: „a hamvasréti almafánál találkozunk!” Itt nincs félre-értés. Koronájában milyen kedves magasles készíthető. Ne sajnáljuk hát tőle a helyet s határfának, — ha ugyan ennek nem inkább a tölgyet választottuk — utak mellé, rétek szélére ültessük, a meglévőket pedig dédelgessük. Ugyanilyen elbírálás alá esik a vadkörte is. Mind a kettő legjobban a homokkal, vagy mésszel kevert agyagtalajt kedveli.

Különféle erdészeti kis értéket képező, de viszont igénytelen cserjék közül elsősorban a *berkenyét* kell említeni, még pedig a hazánk-ban termő mind a négy fajtát, ú. m. a *vörösberkenye* (*Sorbus aucu-paria*), a hegyes vidéken; a *fojtós berkenye* (*Sorbus domestica*), az előbbinél kissé igényesebb. Az abarkóca-berkenye (*Sorbus tormi-nális*), az alacsony hegység és dombvidék lakója; a lisztes berkenye (*Sorbus aria*), dombos erdeink szélein tenyészik legszívesebben. Valamennyien a meszes talajt kedvelik. Mindnyájuk gyümölcssei, fiatal hajtásai, rügyei igen egészséges, jó táplálékot szolgáltatnak.

Meszes talajon ugyancsak jól fejlődik a *kánya- és ostormén bangita* (*Viburnum apulus* és *Vib. lantana*). Homokos agyagtalajon a *sóska-borbolya* (*Berberis vulgaris*) Az egész sovány talajon: jól megél a *seprő-jeneszter* (*Sparticum*), melynek nagy gyenge rügyei, hajtásai az őz egyik legkedvesebb táplálékát képezik.

A *naspolya* (*Mespilus germanica*) vadon ritkán fordul elő, meg-telepítését inkább csak kísérletnek ajánlom. Ennél lényegesen jobb és általánosan ismert a közönséges *mogyoró* (*corylus avellana*), mely-nek nemcsak leveleit, rügyeit, de termését is nagy kedvvel eszik az őzek, mint rendkívül egészséges táplálékot. Sokan nem is képzelik, milyen vígan roppantják fel az őzek a kemény csonthéjat. A mély meszes talajon kitűnő a *galagonya* minden faja (*Crategus oxyacantha* és *Cr. monogyna*). Köves, agyagos talajon a *bodza* (*Sambucus*) igen hasznos és jó. Ezen kívül a szeder, a málna, mint hasznos, jó táplálé-kot szolgáltató növények, vágásainkban őzeinknek bőségesen terített asztalt nyújtanak.

Erdei fáink közül a *gyertyán* (*Carpinus betulus*), az alacsony hegy-ség, dombvidék lakója. Nedves, vizes helyeken a *fűz* (*Salix*), a *nyír* (*Betula*), a *nyár* (*Populus*), valamennyi faja. Sovány, sziklás helye-ken a *kőris* (*Fraxinus excelsior*), és különösen magasabb vidékeken az *éger* (*Alnus*) mind három faja ú. m. a *hamvas*, (*A. incana*), a *mész-*

gás (A. *Glutinosa*), és a *havasi* (A. *alpina*). Valamennyinél fontosabb, különösen túlevelű erdeinkben a *bükk*, (*Fagus sylvatica*). A fiatal csemeték levelei nyáron, rügyei csaknem az egész télen és főleg makktermése egész elsőrangú táplálék. Ezen kívül makkja összegyűjtve, egyik a legjobb téli erőtakarmányoknak. Ugyanez áll hazai erdeink büszkeségére: a tölgyre is. A *kocsányos tölgy* (*Quercus pedunculata*) jó, televényes homokos agyagot kedvel. A *kocsánytalan tölgy* (Q. *robur*) inkább a hegyes vidék lakója és a *molyhos tölgy* (Q. *pubescens*), valamint az ehhez közelálló, ennek talán rokona is: a *magyar tölgy*, mely hazánk déli részein honos.

Mint utolsót említtem meg a *vadgesztenyét* (*Aesculus hippocastanum*), mely tulajdonképpen nem erdei fa. Utak beszegésére, egyes part-oldalak beültetésére, vadászkunyhók és erdészlakok mellé nem ajánlható eléggé. Termése gyűjtendő, s a makkhoz hasonlóan szellős, fagymentes helyen tárolva, néha átlapátolva, minden kérődző vad legkiválóbb *téli* takarmánya. Magas csersav tartalmánál fogva gyomor-erősítő, mely különösen túlevelű erdeinkben élő vadunknál, szinte nélkülözhetetlen, ha abban valamire való állományt az erdő károsodása nélkül, fenntartani kívánunk.

Tévedés volna azonban azt hinni, hogy a felsorolt tűrhető számú fák, cserjék elegendők az őz megélhetéséhez. Felsoroltam őket, megjelölve azt a talajt is, amelyben a legszívesebben, tehát legkönnyebben, tenyésztek. Utmutatással kívántam szolgálni azoknak, akik az erdő fogalma alatt nemcsak fát, — haszonfát — lehetőleg gerendát és ölrakásokat látnak, hanem érzik a magyar erdő lelkét, szív-verését is. Jó akarattal, egyik vagy másik ajánlott fanemnek csak jut hely itt-ott. Ültetésükről rendszerint úgysem kell gondoskodni, csak ne írtsuk ki egyszerre valamennyit. A vad általuk részint, mint már említettem megkíméli a nemesebb fákat, (ezek sokszor a fiatalkori kis rágást ki is heverik) s önmagában busásan megtérítik a sokszor *csak vélt* jövedelemkiesést.

Ezek mellé még gondoskodni kell *erdei rétekről, vadlegelőkről* is. Itt jutunk érintkezésbe a mesterséges etetéssel. Az erdőben, vagy annak szomszédságában vasutak nyíldékain lévő legelőket javítsuk fel. Szórjunk ki műtrágyát (csili salétromot, péti sót, superfoszfátot), ezt fogacsoljuk be s vessünk bele here, lucerna és bükkönyféléket.

Alkalmas helyeken készítsünk vadlegelőket. Erre a fent említett helyek, nagyobb erdei tisztások kiválóan alkalmasak. Sőt, ha sikerül béreljük ki, vagy vásároljuk meg a vadkárért legjobban lármazők földjeit. Ugyancsak alkalmasak az ültetvények sor-közei is, mert ezáltal visszatartjuk az őzeket a csemeték, esetleg káros lerágásától.

A vadlegelőket vessük be csalamádé, csicsóka, köles, rozs, lucernával. A homokos helyeken baltacinnal. Az ilyen legelőket természetesen be kell keríteni. A kerítést úgy kell elkészíteni, hogy a terület két hosszabb oldalán *állandó*, a két keskenyebbik felén *hordozható* legyen. A legelőt csak télen ha a szükség már megkívánja, fokozatosan

nyissuk meg a kerítés áthelyezésével, nehogy a vad rövid idő alatt az egészset lelelje.

Az őz etetése. Hányan hanyagolják el ezt a nem is oly sok költséget felemészítő munkát! Ha ezek tudnák, mit *ártanak* elhagyásával, és mit *nyernek* rendszeres eszközlésével, maguk csodálkoznának a legjobban.

Elsősorban is, jól válasszuk meg a létesítendő etetők helyét. Tartsuk szem előtt, hogy az őz eredetileg mezei vad volt s csak a folytonos üldözés következtében lett erdei vaddá, hová védekezésül behúzódott. (Ez a visszavándorlás, különösen Szabolcs-megyében, de másutt is újabban mind erősebben észlelhető.) Ebből kifolyólag inkább a ligetek, bozótos helyeket kedveli, a nagy zárt erdőknek inkább a széleit, sűrűjét lakja. Ide kell tehát az etetőket is állítani. Számoljunk a suták helyhez ragaszkodásával is. Ha tehát új területet veszünk kezelés alá, melyben még nincs etető, vagy a meglévőt szórványosan látogatják, építsünk tavasszal március, áprilisban oda etetőket, ahol a *suták* állanak. A bakok majd megjönnek a sutákhoz. Csak ha az állomány a gondozást megszokta, az etetőrácsot, vályut megismerte, lehet a veszélyes pontokról apránként biztosabb, nyugodtabb helyre szoktatni.

Az őz irigy, verekedő, tehát több kisebb etetőt készítsünk, így nem zavarják egymást. Ha egyes gyenge példányokat észlelünk, melyeket az erősebbek elvernek, úgy azok részére valamivel arrébb külön másikat állíttassunk fel. Etetőül a szálastakarmánynak rácsot, a szemesnek jászolt készítsünk.

Magát az etetést korán kezdjük, már novemberben, de csak egész keveset. Pár levél marhakáposztát, összetört vadgesztenyét, vagy gyümölcsöt. Semmiesetre se többet, mint ami egy nap alatt elfogy. Ha néha egy-egy nap kimarad, az sem baj. Decembertől kezdve azonban rendszeresen etessünk, — keveset. A korai etetésnek nem a vad hizlalása a célja! Ezzel épp ellenkezőjét érնék el. A vadnak kielégítő mozgásra is van szüksége, ha azt a télen egészségesen, jó erőben kívánjuk átvezetni. Az őszi, tél eleji etetésnek, az *etetőhelyek megismerése* a célja. A vadnak meg kell szokni, meg kell ismernie azokat a helyeket, amelyeken *biztosan* talál élelmet, mert a vad csak úgy fogja azokat állandóan felkeresni, a szükség, a nyomorúság óráiban. A tél beálltával, ha vastag hótakaró fed minden táplálékot, etessünk teljes erővel. Az eddigi élelemdagot fokozzuk mindaddig, míg az elfogy. Mihelyt valami visszamarad, csökkentsük. Az etetőkben különösen lédús takarmánymaradékot ne tőrjünk. Óvakodjunk az egyoldalú takarmányozástól is. Adjunk egyszerre 2—3 félélt keverve. A keverést változtassuk. Teljesen száraz takarmányozás nem sokkal ér többet, a semminél. Sőt, adandó alkalommal még veszedelmes is lehet. A folytonos száraz élelem következtében a megszomjazott őzek víz hiányában a hó nyalására kényszerülnek, minek következtében, kivált erős hidegben a has átfázik, ami emésztési zavarokat idéz elő. Már pedig a tél folyamán óvjuk legjobban vadunkat minden megbetegedéstől.

Takarmányozzuk első minőségű erdei szénát. A nedves rétekek életveszélyes. A legszívesebben a szénatakmányozást teljesen mellőzöm. Jó takarmány a lucerna, — ennél jobb a lóhere, baltacin és csépeletlen árpaszalma keveréke. A legjobb: a lombtakarmány. Ezt a nyár elején a fentebb említett fák, cserjék lombjainak levágásával nyerjük. A lehetőleg árnyékban metszett gallyak gyorsan megszáradnak, száradás után dróttal kötegekbe kötözzük és felhasználásig szellős, száraz helyen tároljuk.

A vadgesztenyét zúzott állapotban sóval és foszforsavas mésszel keverve adjuk. Így kénytelenek e két utóbbi igen fontos tápanyagot elelmükkel együtt felvenni. Sót és még inkább a foszforsavas meszet eleinte egész kis mennyiségben szórjuk az etetővályuba nyujtott tört vadgesztenyére, bükkmagra s keverjük jól össze. Ha a vad ezt jól felveszi s még hozzá tapasztaljuk, hogy a jászolt ki is nyalja, úgy ez a só- és mészéhség jele, az adagot tehát fokozzuk. Ezen száraz takarmányok mellett adjunk lédúsat is. Erre nagyon jó a már említett marhakáposzta. Ennek leveleit fektessük a jászolba, szárát néhány rajta hagyott levéllel szűrjük a hóba, az őzek jól kijárt váltói mellé. Kítűnő a répa is, akár egészben, akár szeletben, gesztenyéhez, makkhoz keverve. Burgonyával egy évben kísérleteztem. Nem szívesen vették. Lehet, másutt talán jobb az eredmény. Mindenesetre kár érte, mert ennek a dűskeményítő tartalmú takarmánynak sok előnye lehetne. Érdekes volna további kísérletekről hallani.

Az egészséges átteletetést nagyban elősegíti egyes értéktelen lomblevelű fák ledöntése, melynek rügeit télen szívesen fogyasztják őzeink. Különösen jó és egészséges a *fagyöngy*.

Az etetést, ha az idő kitavasodik s a rügyfakadás, valamint vele együtt a mező kizöldelése megindul, folytassuk. Különösen a vadgesztenye, só, mész adását mindaddig, míg a vad elegendő táplálékhoz nem jut a természetben magában s ezáltal etetőinket fokozatosan elhagyja.

Az etetést rendszeresen végezzük ugyanabban az időben, hadd szokja meg a vad azt az órát, melyben biztosan talál ételmet. Az sem rossz, ha sikerül az adagot úgy beosztani, hogy az 3—4 óra leforgása alatt elfogyjon. A szórás alkalmával használjunk kürt- vagy sípjelet. Kevés kedvesebb van, mint mikor a szokott hangokra az amúgy is közelben tartózkodó vad teljes bizalommal a többé-kevésbbé kitaposott váltókon megjön! Ettől nem lesz „háziállat“ a vad, mert először is nagyon jól ismeri az őt étellemmel ellátó egyént, másrészt a nyomorúság megszűntével bizalmassága is veszt. A tömeges megjelenésnek igen nagy előnye, a vad úgy számbeli, mint egészségbeli ellenőrzésének lehetősége.

Meg kell még említenem az étel kihordásával megbízott egyént is. Sajnos, itt szomorú tapasztalataim vannak! A jelenlegi állapotok nem hiszem, hogy javultak volna, sőt ellenkezőleg minden valószínűség szerint csak romlottak. A fiatalságban az áldozatos kötelességtudás, hivatás, vadszeretet igen nagy mértékben megcsappant. A vadászati, erdészeti személyzet ennek a munkának az elvég-

zésére alig ér rá. Van annak ilyenkor elég baja, gondja, dolga. Náluk, illetve házuknál kell a nagy raktárnak lenni, ahonnan a szán, vagy ha a hó nagy, a gyalogos — dombos-hegyes vidéken kitűnő a sí — naponta kihordja. A vadászszemélyzetnek csak az ellenőrzés marad. Ha ezek, különösen eleinte komolyan veszik feladatukat, minden legkisebb rendetlenséget, vagy éppen mulasztást rögtön szóvatesznek, s ha a kiválasztott egyén különben is megfelelő, hamarosan zökkenő nélkül fog az egész munka haladni. A takarmány kihordására legjobbak a megbízható idősebb erdei munkások, akik vezérhajónak, disznó bekörzőnek egyaránt jól használhatók. Ezeknek adjunk a rendes nap számon kívül kis fát, esetleg fűhasználatot, hadd kösse őket valami az erdőhöz. Hadd érezzék, hogy ez nekik biztos jövedelmi forrás. Erdészeti, vagy még inkább vadászati kihágáson ért egyént ilyenre alkalmazni olyan lenne, mintha kutyára bíznák a szalonát.

Az etetéssel karöltve kell a szók felállításának haladni. Az a sómennyiség, amit a fenntebb vázolt módon a takarmány felvételével a vadra reakényszerítünk, nem elegendő, márcsak azért sem, mert ez kizárólag a tél legerősebb hónapjaira szorítkozik. Jóllehet az őzek szívesen veszik azt az egész évben. Készítsünk tehát a vad által szívesen járt helyeken források, patakok közelében *nyalatókat*. A nyalató, vagy *szózó* ne legyen akkora, amelybe a vad bele tud állni. Őzeknél 60×80 cm belméret mellett 20—30 cm mély keményfakeret megfelelő. Ezt ássuk félig a földbe, szépen elsimított aljára szórjunk cementet, melyet erősen belocsolunk. Ezzel a só elkeveredését megakadályozzuk. Most vegyünk tiszta, kavicsmentes agyagot, ehhez keverjünk 20% konyha, vagy 30% marhasót állandó gyúrás közben. Ezzel a jól átdolgozott agyaggal töltsük ki alaposan megtetézve az egész keretet. Ebben lehet különféle foszforsavas mésztartalmú és más vadtápport keverni. Általánosan jónak ismert a Hohlfeld és a Proff. Dr. Neumeister-féle vadtáppor. A Hohlfeld-féle vadtáppor főalkatrésze: a dicalciumphosphat (Ca HPO₄), mákolaj pogácsával, tölgykéreggel, ánis, boróka és gubaccsal. Miután ezeknek a külföldi gyártmányok beszerzése nehéz és drága, elegendőnek tartom a foszforsavas meszet, mely ügyis a legfontosabb része, a többi a gubacst kivéve, csak ízesítő, csalogató.

A szózókat száraz időben tanácsos időnként jól átlocsolni. Környéküket tartsuk felporhanyítva. A közelben kis eldugott vesszőseprűvel sepergessük el s így csaknem egész éven át ellenőrizhetjük a hátrahagyott nyomokból: kik és milyen időközökben látogatják szózóinkat. Jól használhatók a forgalomban lévő, háziállataink részére készített, kész sőtéglák is. Megfigyelésem szerint a vad ezekhez lassabban szokik. Előnyük a könnyű szállításon kívül az, hogy szükség szerint faágak közé, fatuskókba, könnyen beleilleszthetők. Községi területeken vigyázzunk a lopásra.

Özállományunkat a téli nagy hó nemcsak a legelőhelyek elzárásával veszélyezteti, hanem még külön nagy veszedelmet jelent részére a magas — és még inkább az eljegesedett hó. Ez ellen egyetlen védekezés a hóeke. A hóeke elkészítése egyszerű. A mellékelt rajz alapján

minden falusi kocsigyártó könnyen megépítheti. Rögtön az első hóesés alkalmával vegyük elő. Ne felejtjük otthon a lapátot sem, mert adandó alkalommal egyes különösen mély fúvásokon csak annak segítségével képes az elakadt fogat tovább jutni. Ne ötletszerűen, hanem jól átgondolt terv szerint járjuk be vele a területet. Az etetőkhöz készítsünk több felé utakat. Magukat az egyes etetőket *ne* kössük össze. Nem jó, ha kényelmesen járható úton az őzek — különösen az erős bakok — reákapnak az egyik etetőről a másikra járni. Ennek biztos következménye: a gyengék elverése. A hókével tisztítsuk ki a rétek, vadlegelők egyes részeit. *Másnak a vetését a biztos hótakarótól megfosztani, azt ezáltal a kifagyás veszélyének kiténni, durva megsértése a más tulajdona tisztelőben tartásának.* Ilyen eljárással barátokat soha, de ellenséget annál inkább szerezhetünk! Mezőn használjuk az utakat. Az erdőben térjünk le. Ahol sok a „természetjáró“, vagy egyéb érdeklődő, az utakról ne vezessük azonnal, hanem 10—20 lépéssel arrébb az ekét s így nem fogják avatatlan kíváncsiak vadunk oly nagyon kívánt nyugalalmát megzavarni. Közben szórjunk, különösen ha a vadváltón — s ez a jó — haladunk pár félbevágott répát és a hóba, az út mellé marhakáposztát.

Szinte csodálkozom, hogy ez a kitűnő, mondhatnám egyetlen biztos védőszerszám, hazánkban mennyire ismeretlen! Hányszor találtam másnap őz- és szarvasfekvéseket az így eltakarított utakon.

A téli zimankó még egy külön veszedelme a szél. A szelet egy vad sem szereti. Ezért már eleve gondoljuk meg etetőink, szózaink helyét. Lehetőleg a napos oldalakra, de mindenestre *széltől védett* helyekre állítsuk fel őket. Ezenkívül gondoskodjunk a vad részére jó meleg, széltől védett sűrűkről. Az Alföldön erre kitűnő a boróka.

Ha aztán végre: „a kutya megette a telet“ s megérkezik az oly nagyon óhajtott tavasz, nagyobb folyóink, főleg a Duna mentén új veszedelem köszönt reánk: *az árvíz!*

Shoktassuk már előre a magas helyekre etetőkkal a vadat. Etesük igen bőségesen. Ilyenkor előny, ha megszokták a rendszeres etetést időt és főleg a kürtöt, vagy sípot. Már messziről — ahogy ladikkal közeledünk — hallassuk szokott hívójelünket. A meglepett s ennek következtében megriadt őz fejvesztett menekülésében teljesen kiszámíthatatlan.

A vízben úszó, kimerült őzeket megkísérelhetjük csónakkal kifogni. Azért mondom: megkísérelhetjük, mert ennek eredménye nagyon kétséges. Mindenekelőtt teljes egészében megbízható, jó evezős emberek kellene hozzá. A csónakosok a nagy vizet figyeljék, mert a szigetek között előbb ér a vad partot. Már maga a világosság is korlátozza ezt a mentési kísérletet, mert nagyon természetes, ez csak arra az időre szorítkozik, amikor *látni*. Ha vízben vergődő vadat vesznek észre, az ár alól igyekezzenek megközelíteni. Helyesebben: az árral, a csónakra sodortassák az őzet, azért a végső pillanatban mégis felülről kell megközelíteni, nehogy a ladik *alá* kerüljön. A kiemelés külön móka, mely nem is veszélytelen. Három ember kell hozzá. Egyik a sajkát tartja evezőjével megfelelő irányban, kettő

30—31

Hóeke.

Felül : szibériai őzágancs. Alul : annak két ivadéka.

kiemeli. A kiemelt őzet a legcélszerűbb lábainál széles szíjjal összekötni. Fejére borítsunk takarót.

Az így kimentett őzek részére jó sűrűkben, ármentes helyen, külön *előre* készített bekerített helyet tartunk. A kerítésnek seholsem szabad sarkosnak lennie, hanem ellenkezőleg, kerek, vagy tojásalakúnak. Így a nyugtalan vad állandóan a kerítés végét keresve, körbe jár. Ha ugyan a kimerültségtől egyáltalán menni képes. Mire megnyugszik, meg is melegedett. Ha sarok van, úgy ebben beszorítva érzi magát s hihetetlen ugrásokkal képes végkimerülésig a kerítést ostromolni. Itt aztán még több kárt tesz önmagában, mint eddig. Azt szükségtelen magyarázni, hogyha az árvíz jégzajlással jön, a veszély még nagyobb, a mentés még nehezebb, és még veszélyesebb. A jégesvízből mentett megdermedt őzet jól dörzsöljük le s ha csak lehet, zárjuk sötét, meleg istállóba. Az őz különben a veszély pillanatában annyira húzódik az emberhez, hogy amelyiket már egyszer megfogni sikerült, gondos, jó bánásmóddal, becézgetéssel hamar megnyugszik, megszeli. A veszély elmúltával adjuk vissza szabadságukat.

Az idő viszontagságain kívül megtizedelhetik még állományunkat a ragadozók és az orvvadászok. A ragadozók közül elsősorban a kóbor kutyák, élükön az agyondédelgetett legkárosabb farkaskutyával, okozák a legtöbb kárt. Törvényünk csodálatosan gyenge ebben a kérdésben és képes üres kedvtelésért nemzeti vagyont odadobni! Tudom, kell a házőrző és nyájjörző eb, csak úgy a pásztoroknak, mint nekünk a véreb. De tessék az állattartást komolyan venni, akár van a kutyának céltudatos hivatása, akár nincs. Olyan, aki állatját rendesen etetni nem képes, aki azt otthon, vagy maga körül felügyelet alatt tartani nem bírja, ne tartson ebet, mely csak másoknak okoz kárt és bosszúságot. Aki ezt elhanyagolja, azt tartozik a törvény kellő szigorral erre reászorítani.

A falusi — mert hisz bennünket elsősorban ez érdekel — s ott ahol van, a nyaralók kutyatartása igen gyakran valamelyik gyermeknek adott kis kölyök-kutya ajándékozással kezdődik. Évvel eleinte játszanak, aztán amint nő, úgy kezd kellemetlen lenni. Nem is etetik rendesen, meg el is ünja magát. Miután a kerítésen van lyuk bőven, nem nehéz kimenni. A nyitva hagyott kapu egyenesen erre csábít, körülnézni mi van az utcán, a szomszédban. Csodálatos, hogy a mi, különben jó lelkű falusi gazdáinkat mennyire hidegen hagyja, ha ebe szekeret, kerékpárost, autóst, vagy gyalogost ugat, kerget. Visszahívásról szó sincs, legfeljebb ha veszélyben látja kutyáját. Az éhes kutyák megszokják a csatangolást. Könnyen akad tanítómester is s megindul a rendszeres vadászat — éjjel. Mire a gazda kialussza magát, *házőrző ebe* már rég otthon pihen ki nyulászó, vagy őzező multságát. A gazda arról természetesen mit sem tud, hogy e közben éjszaka szénáját, tűzifáját apránként ki-dézs málják. A legtöbbször ő maga sem veszi ezeket a rendszeresen üzött apró lopásokat azonnal észre. De mikor már feltűnő, hiszi, hogy mindent egy éjjel vitték el, úgy mint a baromfiját. Ilyenkor aztán járja a mese: megetette a tolvaj a kutyát. És ezt el is hiszik. Ez így kényelmes is. Még a hozzáértők

sem képzelik, mennyi falusi kutya jár ki a mezőre éjjel. Magamban egy ilyen eseten igen jól mulattam, mikor embereimnek sikerült két tavasszal az egymáshoz közel álló két község csaknem egész kutyaállományát kilőni és kimergezni. A szám olyan óriási, szinte hihetetlen — hogy el is hallgatom. A díszes csokorból okulásul csak egyet.

Verőfényes, fagyos februári napon a területeinkhez tartozó egyik uradalom intézője mérgesen reám támadt: „Ha az urak nem tudnak méreggel bánni, tanulják meg. Tessék a törvényelőírásokat betartani, mert különben felfogom önöket jelenteni. A tanyán öt — írj és mond öt — fehér kuvasz pusztult el ma hajnalban. Valamennyien megvannak mérgezve.“ Nagyon jól tudtam, hol vannak mérgeink elhelyezve, azt is tudtam, milyen messze ide. Kértem tehát, mutassa meg a fekvő kutyákat, ígérvén, esetleges vitánál a hatósági orvosi boncolás költségeinek viselését. Erősen kétségbe vontam, hogy a használt ciankáli hatása olyan lassú lenne, hogy kiterít mérgefalatainktól a tanyáig a kutyák élve el tudtak volna jutni. Ki írhatja le meglepetésemet, midőn egyetlen ebet sem tudtak mutatni, mert azok elhullását a tanyától légvonalban 4 km-re lévő határon legettető juhász jelentésére, az egyik segédintéző közölte. Az intézőt azonnal kocsimba véve, kihajtottunk a kérdéses juhászhoz. Itt kisült, hogy ő nem látta az ebeket, ő csak hallott pusztulásukról — sajnos, túlsokat beszélő vadór-tanoncomtól — és azok lent fekszenek még 5 km-re arébb, a mányi lapos nádasai között. Ezt már elhittem, hisz én raktam növédekeimmel előző alkonyatkor a ciankálival töltött velőcsontot, éppen az ott többször csapázott hatalmas ebek részére. Hogy ennyien voltak, azt nem is gondoltam. Tovább kocsiztunk. Kocsisom, jó somogyi baka, — szintén vadór tanonc — már a dombtetőről gyanús hunyorítással nézett hátra. Rövid pár perc múlva, az őszi zöld vetésen látszottak a hatalmas fehér bundások. Tényleg öten, egy hatodik kis fekete idegen ráadás volt. Tisztán látszott az egész tragédia. Egyik öreg szuka vezetésével járt az egész társaság nyulászni. Megtalálták a mérgezett csontokat és azon összemaragodtak. A kis darabokat irígy mohósággal habzsolgatták, egy feltűnő nagyot, mely lehetett vagy 15 cm s melyet éppen ezért az elhurcolás meggátolása véget erős dróttal lecövekeltek, addig rágták, míg sikerült elosztani. Az erős méreg az osztozkodás után néhány perce alatt, megtette hatását!

Most rajtam volt a kellemetlen kérdés és leckéztetés sora: „hogy őrzi az intéző úr az ebeket s viszont ezek az ön és urasága vagyónát, ha lakóhelyüktől *légvonalban*, 9 km-re fekvő mérgefalatoknak esnek áldozatul. Nem önt terheli-e súlyos mulasztás a kutyák csatangolásáért?! Nem nekem van szükségem elsajátítani a méreggel való bánást és hatósági előírásokat, hanem önnek kell megtanulni, mi az a kutyatartás és hogy kell azokat etetni, nevelni!“

Sok érdekes és tanulságos esetet tudnék még leírni, hosszú gyakorlatom alatt előfordult esetekről, de azt hiszem ez az egy is elegendő. A gazdátlanul kóborló eb feltétlen elpusztítandó. Ha az emberek észreveszik, milyen veszélyben forognak felügyelet nélküli kutyáik, jobban kezdenek rájuk figyelni.

Különösen tavasszal, többször hirdettessük ki: hogy senki ebét mezei munkára, büntetés terhe alatt, ki ne vigye. Fel kell írni, jelenteni az ellenkezően cselekvőket. Egypár bírság után rendszerint a következő érdekes párbeszéd alakul ki vadőr és gazda között:

— Kié ez a kutya? . . . — Nem tudom, az enyém nem! . . . — Miután a láttávolban ember nincs, nyilvánvalóan gazdátlan. Erre eldördül a lövés. — Hogy meri agyonlőni a kutyámat?! — Ejnye, hát nem ebben a percben kérdeztem, s maga azt mondta, nem a magáé. Máskor tegye bolonddá az öregapját!

Nem szeretem a hangos jeleneteket, a vadászat és vad érdeke mindenütt csendes, nyugodt, lehetőleg legészrevehetetlenebb elintézés. Sajnos, időnként azonban kénytelen az ember megfelelő erélyt is mutatni.

A pásztorok és nyájőrök nélkülözhetetlen kutyáin feltétlen követeljük meg a kölönc alkalmazását. A kölönc az előírásnak csak akkor felel meg, ha az a kutyamell szélességének duplája és a tartólánc olyan hosszú, hogy az az eb térdén alul lóg.

A többi ragadozó közül a róka, a gidákra — a kis vérszopó menyét még az öregekre is veszedelmes. A nagyobb ragadozó madarak szintén inkább csak a gidák életére törnek.

Egy másik komoly veszedelem: az ember. Az orvvadász. Akár fegyverrel, akár hurokkal. Éber, állandó felügyelet képes csak ezt a sötét bandát fékentrantani. A gazdátlan lövések, imitt-amott látott sebzett, vagy elhullva talált vad, ez ugyan nagyon ritka, mert az orvvadász csak egész közléről és egész biztosra lő. Zsigerek, melyeket rendszerint a varjak és a szaguk árul el, mutatja az illetéktelenek garázdálkodását.

A vadász-személyzet figyeljen mindenkit, aki rendkívüli időben, túlkorán jön, vagy túlkésőn megy haza. Azokat, akik mise- vagy istentisztelet alatt, búcsúkor, lakodalomkor — szóval olyan alkalmakkor is, mikor az egész falu együtt van — kint tartózkodnak a határban. A községi területeken ennek ellenőrzése sokkal nehezebb, mint a magánbirtokon, ahol minden idegen egyszerűen kiutasítható. Ugyanennek a szigorú kiutasításnak kell fennállania a közbirtokossági és egyéb vagyonszomsági erdőkben is. A vágások. — ezek őrzése a legfontosabb — márcsak erdészeti szempontból is a legszigorúbban lezárandók. Alkalmos helyeken, leshelyek készítenők, honnan különösen a falu széle, az onnan kijáró egyes kis utcák figyelemmel kísérhetők. Mindenki gyanús, aki az országúton mozog, újabban még a gépkocsisok is.

A vad őrző és védő munkájának, orvvadászokkal szemben tanúsított viselkedésére itt nem kívánok részletesen kitérni, miután ezt a tárgyat a: Hubertus-könyvtár 2. kötetében „A vadőr tudnivalóiban“ kellő részletességgel letárgyaltam.

Az orvvadászok kártételei csak akkor fognak komolyan megcsappanni, ha végre valahára az orvvadászat megszűnik kihágásnak lenni és lopássá minősül. Beszélhetnek nekem jogászok amit akarnak, a vad nem „uratlan jószág“. Mert ha a római jog alapján annak

veszik, kérdem : mi címen kell az *uratlan jószágért* vadkár megtérítést fizetni? Hát lehet a római jog szerint valami egyszer gazdátlan, „senki vagyona“, egyszer meg ugyanannak birtoklott állatja, melynek károkozásáért ép úgy anyagilag felelős, mintha valaki a vetésen végiglovagol. Engedjék meg az urak, ezt a kétlakiságot én a magam józan *magyar eszével* felfogni képtelen vagyok. Nézzük csak ezt az egész mulatságos esetet közelről. Ha én, a saját területemen valamely vadat meglövök s az betegen a szomszéd területen elesik, azé, akinek a vadászterületén kimult. A megtalálónak nincs joga azt megtartani, hanem ellenkezőleg tartozik azt a vadászatra jogosultnak beszolgáltatni. Na már most : ha valaki az én vadászterületemen engedély nélkül, tehát jogtalanul fegyverrel, vagy anélkül vadászik, kihágást követ el. Még aláírom akkor is, mikor lő vagy a hurkot felállítja. Abban a pillanatban, mihelyt a vad akár lövés, akár fogás következtében megszűnt élni, tehát *önszántából* elmenni képtelen, az én tulajdonommá válik. Magyarul : a párájával együtt elszáll „az uratlan jószág“ is. Ha tehát az eddig kihágó vadász, a kimúlás pillanatában tulajdonommá vált vadat felveszi és elviszi, akkor lopott !

Kérdem most tovább : nem fonák-e, hogy egy uratlan, tehát senki tulajdonát sem képező vad érdekében törvényt hoznak, annak elejthetésére magas bért fizetnek, — mi címen a községnek? Nem az övé, épúgy nem az övé, mint az államé sem. Ez az elv tehát teljesen tarthatatlan. A vad igenis valakié. Még pedig a földé és vele együtt annak tulajdonosáé. Az, hogy a vad kénye, kedve szerint helyét változtatja, nem szünteti meg valamelyik földtulajdonos tulajdonát. Legfeljebb egy tulajdonos helyett, többé — de soha senkié ! — Ha a tulajdonosok magas száma következtében, mint vagyontárgyat elosztani nem lehet, bekövetkezik a közös, a köztulajdon esete. A törvényben ennek kell — mint ahogy készül is — kidomborodnia s a törvénynek kell ennek a vagyonnak kezeléséről gondoskodni ! Ugyanezt látjuk közlegelőknél s még egyéb más vagyontárgyaknál is.

Nincs tehát más megoldás, szakítani kell a római-jog „Res nullius“-ával. Elvégre nekünk magyar törvény kell s nyugodtan kimondom : hogy a vad a magyar nemzet vagyona, annak elejtése elválaszthatatlanul összefügg a föld tulajdonával s aki azt a törvényes jog- és előírások ellenére elejti, *a magyar nemzetet lopja meg* és ezért ép oly büntetés és kártérítési kötelezettséggel tartozik, mintha a magyar állam tulajdonát képező bármely ingóságot tulajdonított volna el.

5. AZ ŐZ-ÁLLOMÁNY KEZELÉSE.

A vadállományát helyesen kezelni kívánó vadásznak elsősorban lehető pontossággal ismernie kell saját területének állatvilágát. Minde- nek előtt meg kell állapítani, mi van, mennyi van és hol tartózkodik az a területünkön.

Az őz nagyságánál fogva alig kerülheti el a figyelmes észlelő szemét. A gyakori esti, még inkább az egész késő reggelbe belenyúló

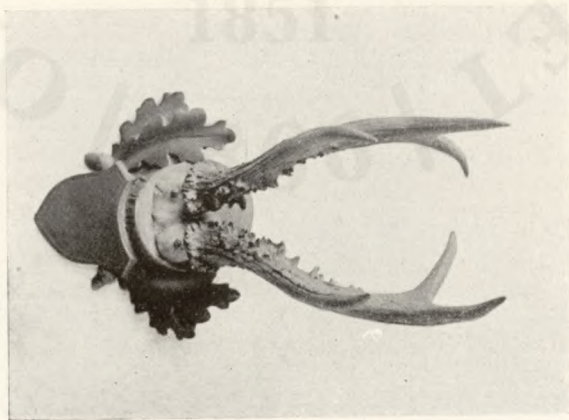
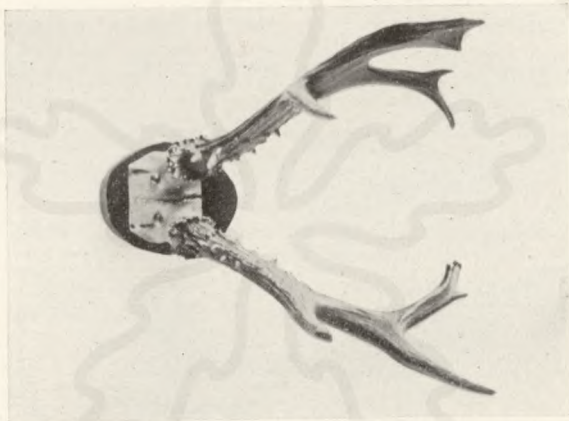
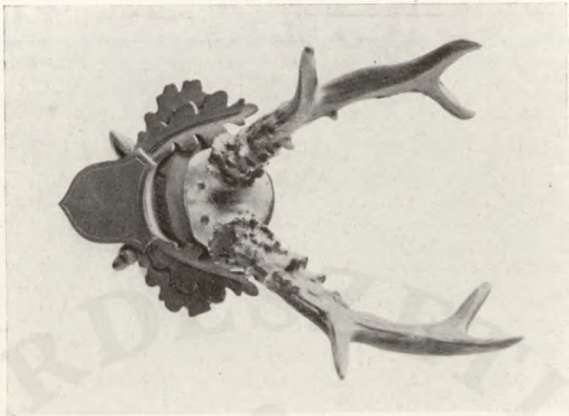
Az erős iramban lévő őz nyoma.

A menekülő őz nyoma.

A nyugodtan voruló őz nyoma.

Szép agancs-formák.

hajnali lesek, jó kilátást nyújtó pontokról — hamar biztos tájékozást fognak őzeinkről nyújtani.

Lelkiismeretes és főleg pontos csapázások minden friss havazás, esők után, ha másképp nem, még külön erre a célra felporhanyított elsöpört utak, legfőképp azok, melyek az erdő szélén vannak, hamar tiszta képet fognak nyújtani. Az őz — kicsínyített szarvasnyom — csapája rendkívülien hasonlít a *házi juhéhoz*. Kezdő gondosan figyelje meg a juhok nyomát. Az első biztos jel, hogy mindig tömegben vannak! Ha azonban, ami ma előfordul — egyes gazdák csak 2—3 darabot tartanak, ez a támpont elesik. Az egyes nyom csak kissé tüzetes szemlélésnél is lényeges különbségeket mutat. A juh-nál, az istállózás következtében jelentkező hosszabb körmök, azok hegyeinek befelész való állása, sőt nem ritkán keresztezése is — teljes biztonsággal felismerhetők.

Vannak vadászok, akik állításuk szerint meg tudják a bak nyomát a sutától különböztetni. Lehet! Én hajlandó vagyok udvariasságból ezt el is hinni. Magam nem tudom s nem is merek vállalkozni rá, különösen ha egy *magányos* nyom látható, annak határozott eldöntésére vajjon bak-e, vagy suta-e hagyta azt maga után. Azt is elhiszem, hogy mindazok a jelek, melyek a szarvas nyomában fellelhetők, az őznél is megvannak. A baj, a nehézség az őz-baknak, tehát nyomának kicsinségében rejlik. Szinte milliméterekről van szó. Most ehhez tessék még hozzáképzelní a talaj egyenlőtlenség következtében beálló elmosódottságot: Az egyes nyom nem tiszta, belehull a később esett hó, vagy a megolvadt széle beomlik. A talaj keménysege sem ad tiszta támpontot. Szóval, a magánosan talált nyomot minden kétséget kizárólag elbírálni nem lehet. A falkában, ha megfelelő összehasonlítási lehetőség van és módunkban áll a csapát hosszabb darabon követni, még néha sikerül az erősebb bakét kihámozni. A bak *hátsó* lábaival terpeszt. Igen ám, de a vemhes suta is terpeszt. Tehát más jelek után kell kutatni. A bak jelenlétét teljes biztonsággal elárulják azok a kis fák, amelyeken agancsát tisztogatja. Ugyanígy biztos jelnek tekinthetjük az üzekedési idő alatt talált boszorkány-gyűrűket. Itt már vigyázni kell, mert az biztos, hogy ahol boszorkány-gyűrű van, ott bak is jár. Csak az nem biztos, vajjon állandóan annak a közelében tartózkodik-e. A suta megtartja állását s a bakok jönnek — néha igen messziről hozzá.

A csapára vonatkozólag ajánlatos, ha kezdő vadászok nyomgyűjteményt készítenek maguknak. E célból alkalmas lapos kis ládákban készítsünk gipsz, vagy cementpépet. Ebbe nyomjuk bele, mintha a vad lépne, a körmét. A házijuhét épp úgy, mint a lőtt őzekét. Ha ezeket lelkiismeretesen összehasonlítjuk, idővel a *saját* területünkön meglehetősen biztos tájékozódásra tehetünk szert.

A jó bakok márciusban már kezdenek hántani, de azért mégis csak április a tisztogatás valódi ideje. Ezzel nem tévesztendő össze, a dühös bak szokása, különösen az üzekedés alatt — hogy nekiront és veri agancsával úgyszólván az egész nyáron át az egyes bokrokat, fácskákat. A kettő nem azonos. Az elkészült agancsot tisztítja, hántja

dörzsöli. A kész agancsot felmérgesedve, dühében *feni!* Miután a váltóján nagyon gyakran fen, ez a jel a *nyár* folyamán talán a legbiztosabb. A tisztításhoz használt fácska erősségéről megbízható következtetést vonhatunk, az illető bak agancsának minőségéről.

Az agancs levetés időszakában is találhatunk sérült fácskákat. Ezek azok, amelyhez agancsát veri. Néha-néha sikerül is ilyen helyen levetett agancsot találni.

Érdekes szokása a baknak, az *alomverés*. Erdőben, mezőn, mindenütt, ahol a bak megfordul, találunk az avarban, fűben felsértett foltokat. Játékból-e, méregből-e, vagy a felgyülemlett őserő kiduhajkodása-e ez a szórakozás, — a jó Isten tudja! A bak megáll és első lábával kapál. Néha egészen nyugodtan, mások belemelegszik. Különösen akkor, ha fa áll előtte. Ilyenkor bele is rohan agancsával a törzsbe, azt többé-kevésbé felsértve. Ennek a karcolásnak a magasságáról is következtetést vonhatunk a bak erejére. A csalódás nincs kizárva. Minden bak ver almot, tehát az egész fiatal is. Sőt majdnem azt mondhatnám, tapasztalataim legalább azt látszanak bizonyítani, hogy épp az igen erős, fiatal bak a legizgágább. Ezek vernek vérben forgó szemmel, neki tüzesedve almot, ezek rohannak neki olyan erővel a fának, hogy szinte támolyognak. Az öregek már lehiggadtak. Éppen ezért gondosan figyeljünk, nehogy olyan bak essék a golyó áldozatául, melyre utóbb fájó szívvel gondolunk, hogy még élhetett volna!

Elárulja az özek jelenlétét, a leírásukban teljes részletességgel tárgyalt hangjuk is.

Az özek fekvése is, — különösen hóban, — arról tesz tanubizonyosságot, hogy az erdő melyik részében tanyáznak.

Ha gondos megfigyelésünkkel sikerült lehető pontossággal megállapítani őz-állományunkat, kezdődik a meglévő gondozása, nevelése, szaporítása. Ha az előző fejezetben tárgyalt növényeket területünkön kellő számban megtaláljuk, úgy azok elegendő tápot nyújtanak. Ha nem, kénytelenek vagyunk ilyeneket ültetni.

Bő táplálék, etetés mellett, rendkívül fontos a nyugalom. Őrizük területeinket idegen járkálóktól, gomba, rözse, virágszedő asszonyoktól és gyerekektől. Különösen kora tavasszal, a nagyobb városok, nyaraló, üdülőtelepek vendégei, akik fél éjjel dőzsölnek s nappal unalmukban semmi okosabbat nem tudnak cselekedni, mint az erdőben csavarogni. Nyomukban tizórai, filmpapír és szivarka végeket találunk. Újabban bizonyos kutya-imádattal mindenféle korcs, asztmás állat-nyomorékokkal látunk urakat és hölgyeket erdeinkben sétálni. Ezek, őz-állományunk valóságos csapásává tudnak fejlődni. Ha csak egyetlen mód van reá, ne engedjünk területünkre, erdőnkbe, senki idegent. Természetileg szép, vagy nyaralóhelyek környékén az erdő egyes részeinek megnyitása elől elzárkózni nem lehet. Itt készítsünk kényelmes séta-utakat, melyeket úgy vezessünk, hogy állományunkat a lehető legkevesebbet zavarják. Az utakról való letérést, az erdőben kutyának bevitelét, a legszigorúbban tiltsuk meg s a rendelkezés áthágóit következetesen és érzékenyen büntessük. Ott, ahol ezeket

a rendelkezéseket bármiféle okból meg nem valósíthatjuk, mondjunk le az őz tenyésztéséről és vadászatáról, mert egyébben, mint bosszúságban, alig lesz részünk.

Ahol kellő nyugalom van, az őz hamar bizalmas, mondhatnám szelíd lesz. A földműveléssel foglalkozó lakosságunk, a jó világítási lehetőség, rádió, elszaporodott házimunka következtében, ma már oly későn megy ki a földekre dolgozni, hogy mire kiér, már rég minden vad elfeküdt. Különösen a hosszú nyári napokban, mikor 3 óra körül már világosodik és a földműves csak 7—8 óra felé ér ki a határba. Én még élénken emlékszem, az én gyermekkoromban 5, sőt 4 órakor a falu ébren volt, mozgott, ment dolgozni. Igaz, 8 órakor aludt. Hányszor élveztem csendes uradalmi területeken, fényes nappal a teljes nyugalommal legelésző őzeket. Igen sokszor a déli órákban is.

A vadászati személynzet se háborgassa a területet. A cserkész-út hálózat, lesek, magaslesek körüli munkák március, április hónapokban elkészítendőek. Ugyanígy, az etetők és szók, szóval minden néven nevezhető berendezés és építmény, valamint a velejáró munkák legfeljebb e két hónapra szorítkozzanak, de ha lehet inkább csak a márciusra. A berendezési munkák elvégzése után hagyjuk magára a vadat. Nem kívánatos a vadőröknek nap, nap mellett az összes cserkész-utak lejárása. A vad nem szereti az ilyen bujkálást. A közforgalmi utak, pár jól megválasztott leshely feltétlen elegendő az ügyes vadőrnek, a gondjaira bízott területnek őrzésére.

Általában jól jegyezzük meg, mindent jól átgondolva, kellő időben s nem elkésve, kapkodva végezzünk el. Terveinkről, munkánkról ne beszéljünk. Kevés, de igen megbízható emberrel dolgozunk. Ha az erdő saját tulajdon, a helyzet könnyű, mert a téli favágással kordában tudjuk tartani a legrakoncátlanabb embereket is. Erdőben, akár mint hajtó, akár mint ültető napszámos, vagy fát döntő munkás, az semmi szín alatt sem teheti be a lábát, akit erdészeti, vagy vadászati kihágáson értek. Ha ezt vaskövetkezetességgel keresztül vesszük, s minden munka ajánlkozását visszautasítjuk, észre fog térni a lakosság. Az megint természetes, a végtelenségig ezt sem szabad vinni. Ha egy-két év multán nem merül fel újabb gyanú, meg kell bocsátani. Az azonban, aki ezután is bizalmunkkal visszaél, ne hivatkozzon nyomorra és emberségre.

Vadászatunk helyes, céltudatos vezetésénél fontos tényező a *szomszéd*. Minél kisebb, minél elnyújtottabb a terület, annál nagyobb szerepe van a szomszédnak. A jó szomszédi viszony helyreállítása, fenntartása mulhatatlanul szükséges. Keressük fel a szomszédot személyesen, közvetítőt sohase használjunk. Ha ez magányos ember, úgy őt magát, ha társaság, annak elnökét és vadászmeisterét. A legrosszabb szomszéd a falusi puskás szokott lenni, de még itt is kíséreljük meg a jó viszony megteremtését. Nékem sikerült egy alkalommal a legrosszabb paraszthatárra kijáró bakot két éven át, az ottani puskásoktól pénzen megvásárolni. Feltétlen kössünk tehát lehető jó ismeretséget, a szomszéd vadászokkal, vadőrökkel. Úgy szintén kívánjuk ezt meg, a saját vadőrünktől is. Az az egyén, aki nem képes

megérteni, hogy a vadőr kartársával szorosan együttműködve több eredményt ér el, mint egyedül, nem való vadórnek. Egyáltalán bizonyos *tenyésztési területek* vadászati jog tulajdonosainak, bérlőinek közös, egységes megállapodás szerint kellene területeinken az őz lelövését eszközölni.

Ha a területünk határa oly szerencsétlenül húzódná, hogy az erdők melletti szántó vagy rét nem a mienk, — ami gyakori — kíséreljük meg a szomszédal kiegyezni, hátha valahol megfordítva áll a helyzet és egymás között baráti alapon a törvényestől eltérő, de vadászatiilag kedvező új határt vonhatunk.

A következő rendkívül fontos kérdés: hány darab őzet lehet az erdő, illetve mezőgazdaság károsodása nélkül, bizonyos területen tenyészteni. Ehhez ismernünk kell elsősorban azt a helyet, amit az őz kedvel.

Az őz eredetileg mezei állat volt, melyet csak a folytonos üldözés, a sanyarú veszélyeztetett élet szorított be apránként az erdőbe. Ezért azokban a nagy zárt erdőkben, amelyekben a szarvas jól érzi magát, nem is igen találunk őzet. Ha itt mégis előfordul, úgy annak széleit helységek vágta, mezőgazdasági területek határait lepi el. A magas hegyekben az erdők nagy kiterjedésű szomszédos alpesi legelők felén lévő szegélyén találjuk. Az itteni bokros, bozótos helyeket választja előszeretettel tartózkodási helyéül.

Legkedvesebb tartózkodási helye a síkság és középhegység ligetes, bokros és kisebb kiterjedésű erdő-területei. Itt nemcsak megél, hanem igen jól érzi magát, tehát kiválóan tenyészik. Sokkal nagyobb súlyt kellene vadászainknak reá fordítani, mint eddig. Hová-tovább a szarvas kipusztul. Már is olyannyira kevés, hogy csak kiváltságos egyén szórakozásává lett még nálunk is, Magyarországon, ahol a jó polgári osztály, a középbirtokos alig bírja, vagy csak igen ritkán, szarvasra emelni fegyverét. Ezek között is milyen kevés a valamire való bika. Mennyivel másképp állunk ezzel szemben az őzzel.

Az őz a jövő nagyvadja! A mai, az emberiség sűrűsödése folytán bekövetkezett viszonyokhoz, az őz kitűnően alkalmazkodik. A felmerült kérdésre, bár rendkívül nehéz választ adni, sőt mondhatnám komolyan, tárgyilagosan alig lehet, azért mégis megkísérlem, némi támpontot adni arra vonatkozólag, mekkora őz-állományt bír el valamely terület. Ez annyira függ az egyes területeket borító növényektől, az idő zordságától, hogy ezt általában megállapítani nem lehet. Még az erdő művelése is erősen befolyásolja, mert az természetes, hogy ahol több a vágás és azok mind sűrűbben, gyakrabban térnek vissza, több az élelem, mint ott, ahol túlnyomó a szálerdő. Mégis, némi támpontul a következő számokat merem adni, ismételt hangsúlyozva: a területek és viszonyok sokféleségében rejlő eltulodásokat.

500 kat. hold látszik a legkisebb területnek, melyen őzzel nyílt vadasban foglalkozni érdemes. A rossz szomszédtság nagyobb területet kíván. Ilyen helyen sarjerdő üzemnél és kielégítő téli etetés mellett, 100 darabból álló törzsállomány elérhető. Úgyan ekkora szántó-

földön, ha abban 20—30 holdas ligetek, csenderesek vannak, s főleg a téli takarmányozásra nagy gondot fordítunk, 30—40, sőt igen kedvező viszonyok mellett 50 drb őz is tenyészhet.

Nem megvetendő előny, gyors szaporodása, melynél fogva a jelenleg fennálló vadászati törvényben megállapított 10 éves bérlet-idő tartama alatt is szép számra emelhetjük állományunkat. Csak felületesen, nagyjából számolva gondolkozzunk. Az egy bak és kivételesen két sutából álló állomány az első évben négygyel szaporodhat. Ha ebből kettő suta, a tavalyi kettővel együtt a második évben négy sutánk lesz, ami után 8 drb szaporulat várható. A harmadik évben a régi négyhez ugyancsak négy új suta csatlakozik, melynek szaporulata már 16 drb őz. Csak kissé kedvező évek járjanak, hamarosul, de a bérlet ötödik, hatodik évében már olyan nagy számú őz-állományunk lesz, melyet a gazdaság érdekében már csökkenteni leszünk kénytelenek.

A másik igen nagy előny, az agancs gyors fejlődése. Jó élelmet nyújtó területeken, kellő téli etetés mellett, a négy éves bakok jók s a 6—7 évesek között egészen kiváló egyedeket találunk.

Húsa, bőre egyaránt könnyen és állandóan értékesíthető, ami a mostani magas vadászati kiadások mellett, ugyancsak számításba jön.

Az egész eddig elmondott munkánk nem ér semmit és teljesen kárba vezett, ha a lelővést nyugodt hozzáértéssel, sokszor erős önfegyellemmel, önmegtartóztatással meg nem szabjuk s azt minden körülmények között be nem tartjuk.

Feltétlen tudnunk kell vadállományunk számát, még pedig külön a bakokat, és külön a sutákat. Ha újonnan átvett területünkön a helyes ivar-arány nem volna meg, előbb teremtsük ezt meg. Az alapelv: az egy az egyhez. Vagyis ahány bak, annyi suta. Nagyon leromlott őzállománynál és rövid (10 év) bérlettartamnál felemelhetjük az első 2—3 évben a suták számát másfélre. Vagyis, két bakra 3 sutát számítunk.

Tudom, megint darázs-fészekbe nyúltam. Hányan számítanak egy bakra 2—3, sőt még több sutát is. Hát hiszen megy, de az nem cél, hogy minden egy és féléves bakocska házasodjék. Ha jó egészséges, életerős s főleg szép agancsú állományt kívánunk nevelni, állítsuk csak a természet rendjét vissza, az egyet az egyhez. Látjuk, a gidák is így születnek. Persze nem szabad egy véletlen évet kivenni, hanem 10—20 éves pontos megfigyelések, tapasztalatok átlagát s akkor látni fogjuk a valóságot. Előfordul, akár az embereknél, hogy egyes években csupa leány születik, aztán meg mind fiú. Az őzeit figyelmesen észlelő vadász látja azt is, melyik suta jár túlnyomóan bak- vagy sutagidával. Hát nálunk embereknél nem ismerünk fiús, vagy túlnyomóan lányos mamákat? Aki reám hallgat és az alábbiakat is megszívleli, — tapasztalatból tudom, — jól fog járni.

Mihelyt állományunk elérte azt a számot, amelyet a terület megenged, a tovább szaporodásnak vessünk gátat. Az így megszabott *törzsellomány* mindig az a számú vad, mely tavasszal *ellés*

előtt él területünkön. Az évi lelövés tehát az azon év szaporulata. Ez nem lesz mindig azonos, mert hisz nem születnek egyenlő számban évente a gidák. Ebből le kell számítani mindazt, ami elvész, a rossz szomszédság, orrvadászok, ragadozók, betegség és az idő viszontagságai következtében. A lelövés előirányzatánál kísérjük figyelemmel az egy, két vagy több gidás sutákat. Tapasztalatom szerint a két gida a természetes, egészséges. Az egy gidát vezető suta vagy még fiatal, tehát ennek lelövésével várunk, vagy gyenge, esetleg már kiöregedett s akkor kilövendő. Hasonlóképpen nem ragadtatnak el a három gidás suták sem. Mert ezek közül még jó, ha csak egy, de rendszerint mind a három gyenge, csenevész. Ezeket is legszívesebben eltávolítom. Űgyszintén minden, a rendes időtől eltérően ellő sutát is. Láttuk már, hogy sem a túlkorai, sem a túlkésői nem jó.

Ugyan ide számítom a gondatlan — mert ilyen is van — anyákat is, akik nem tudják gidáikat az idő viszontagságai elől megfelelő védett helyre vezetni, nem képesek a ragadozók elől megmenteni, nem ismerik a jó táplálékot nyújtó helyeket! A sort bezárják a gida nélküli meddő suták.

A meddő suták lelövésénél kellő óvatossággal kell eljárni. Nem szabad mindjárt az első alkalommal lepuffantani. A meddők közül elsősorban azokat a sutákat löjjük le, melyeket legalább két éve ilyeneknek ismerünk. Ezeket követik a gondatlanok s utánuk azok, akik rendellenes időben ellenek.

Mindkét nembelinél lelövésre helyezendők mindazok, melyek vagy túlvilágosak, vagy túlsötétek, — illetve tarkák. A fehér, szürke, fekete, vagy ilyen tarka őz ha nem is kimondottan beteg, de mindenestre gyengébb, erre hajlamos, vagy ami a legvalószínűbb, a belterjes tenyésztés jelei kezdenek mutatkozni. Mihelyt ezt észrevesszük, a vérfelfrissítésről kell gondoskodni.

Bakoknál feltétlen és igen sürgősen kilövendő: minden verekedő, összeférhetetlen. Űgyszintén mindazok, melyeknek agancsképződése rendellenes. Itt számba kell venni az őz-agancs sokféleségét. Nehéz irányelvet szabni, vajjon melyik őz-agancs a szép. Az-e, amelyik alacsony, vastag, vagy az-e, amelyik magas. A szűk állású-e, vagy a szélesen terpesztett-e? Az illető vadász, mondhatnám szépérzékére kell bízni, milyen alakút talál a maga részéről szépek. A lelövés előirányzatánál tehát ennek következtében a szépek kímélendők, had öröklődjék át, — a nem megfelelő eltávolítandó.

Ha ezek után még mindig van lelőni való, úgy a sutáknál inkább az egész fiatalokat, mint a jól bevált és kipróbált anyákat. A bakoknál a gyengéket. Jól vigyázzunk, nehogy gyengének nézzünk egy esetleg igen jó még fiatal bakot, mely látszólag egy évvel öregebb, mint tényleg. Nem győzöm eleget hangoztatni, a bak lelövésénél, kiválasztásánál, ne az agancsot — helyesebben ne *csak* az agancsot — nézzük, hanem az egész külső képet. A szürke fej, de még inkább széles, erős nyak, sokkal biztosabb támpontot nyújt, mint a sokszor nem is teljes egészében kivehető agancs.

A jó vadász tulajdonképpen állandóan csak selejtez. Mire valamelyik bakot tűrhetetlen viselkedésének következtében egy jól irányzott golyóval trónjától meg kell fosztani, majdnem mind kivétel nélkül, igen erős, derék lesz. Meg vagyok róla győződve, hogy az, aki ezt a lelövési elgondolást magáévá teszi, már a negyedik, ötödik évben, lényegesen jobb bakot fog lőni selejtezés közben is, mint ellenkezőleg.

Nehéz kérdés eldönteni, mikor eszközöljük a lelövést?! Mint az őznél egyáltalán, ebben az esetben is túlon-túl sokat mártogatták az emberek tollukat a kalamárisba. Egyik kipirult arccal, tele tüdővel hirdeti: az üzekedési idő előtt nem szabad bakot lőni! — Kérdem mármost: az a bak, amelyik az 1939. évben került lelövésre, tehát 1940 júniusában — papírforma szerint — már nem lehet az élők sorában, vajjon nem-e a 1940-es év üzekedése előtt esett el, ha akár 1939 decemberében, vagy 1940 májusában, esetleg a júniusi üzekedési idő első napjaiban került terítékre. A fontos az, hogy teljesen tisztában legyünk azzal, melyik volt részére az utolsó üzekedés s melyik az, amelyikben már résztvennie nem szabad.

A sutáknál már maga a vadászati idő rövidsége sem enged bővebb tárgyalásokat. Legfeljebb a január havi lelövést ellenzem, részint az etetés megtakarítása, de méginkább a zord időre való tekintettel, amikor semmiféle vadászatot a velejáró elkerülhetetlen nyugtalanítás következtében nem szeretek!

Az elmondottak után, szinte feleslegesnek tartom megemlíteni, hogy rendezett, ápolit területeken a nyakló nélküli lelövés, különösen a hajtásokban teljesen elvetendő. Ugyanígy sem etetők, sem sózók közelében a lelövést ne eszközöljük.

6. FELSZERELÉS.

A vadász legelőkelőbb, legfontosabb felszerelési tárgya: a fegyver. Nem fegyver szakmunkát írok, tehát csak a legfontosabb irányelveket kívánom leszögezni. Őzre golyóval vadászunk, tehát kizárólag golyós-fegyverről lehet szó. Serétes fegyverből golyót lőni, nem ajánlom. Hiába hirdetik elmés feltalálók kitűnő szerkezetű lövedékeiket, azok bizony finom, drága fegyver szűkített csövét nem javítják. Ám löjjön aki akar, nem beszélek le senkit — de én nem lövök. Aki mégis reászánja magát, az pár próbálövés nélkül vadra ne löjjön, mert a serétraj *találati középpontja nem azonos, a golyó találati pontjával*. Ennek következtében a serétlövésnél megszokott s természetszerűleg a golyó lövésnél is alkalmazott célba-kapásnál minden valószínűség szerint hibázni fog. A vad pedig, s ezt jól jegyezzük meg — nem céltábla.

Az őz gyenge, puha vad. Talán összes vadászható állatunk között a leggyengébb s a legkisebb lövésre is elesik. Nagy öbü, nehéz fegyver használata tehát felesleges. A 6,5 mm-es igen jó, a 8 mm-es már szinte túlerős. Tudom, furcsán hangzik, amit mondok, mégis meg kell

mondanom. Ne használjunk túlerős s teljes acélburkolatú lövedéket. Különösen ne a fátlan síkságon. A Schönauerek és összes testvéreik túlon-túl messze mennek. Persze a lapos röp-pálya, ahol a távolságbecslési hibák könnyebben kiegyenlítődnek, csábító, kényelmes. De evvel velejár az igen magas kezdősebesség, aminek viszont természetes következményeként a golyó nagyon messzire megy — túlzottan veszélyezteti a mögöttes terepet. Az újkori fegyveripar: a vadászkarabélyok oly óriási tömegét szerkesztette, hogy ezek közül nem nehéz mindenkinek a saját ízlésének megfelelőt kiválasztani. Füstnélküli, vagy gyérfüstű lőporral hajtott kemény ólomgolyó, esetleg csak egész kis acélburkolattal, már biztosít arról, hogy az első kövön, vagy útjában talált fagyas fán szétmálik s nem száll hangos füttyszóval dalolva, átfordulva, teljesen kiszámíthatatlan irányba és távolságra. Évek óta a legszebb sikerrel használok egy J. P. Sauer & Sohn Sul készítésű vegyescsővút, melynek golyós-csőve 8·2 mm-es, lövedéke tompított hegyű kemény ólom, mely mögött füstnélküli lőpor van. Irányzéka 100—175 méterre van belőve. Ez a golyó nem megy messze s még nagyobb vadra is teljesen megbízható. A nagy eleven erejű golyók nagyon sokszor téves következtetésekre vezetnek. Mert lehet valamelyik beütődése 409 mkg (9·3 Mauser), míg a másik csak 150 mkg. Az a kérdés, mennyi marad ebből a roppant erőből a vadban. Mert, ha az 150 mkg-os lövedék benn marad a vad testében, ott kell lennie mind a 150 kg-nak is. Ha azonban az átütötte s a túlsó felé kiment, ki képes megállapítani, vajjon a 400 mkg-ból mennyit adott le? Hagyott-e a vad testében 200, 300, vagy talán csak 50 kg-ot. Ne nyúljunk tehát túlerős töltény és túlnagy öbű fegyver után!

A távcső használat tisztán megszokás. Aki nélkülözni tudja, jobb, ha nem veszi elő. Különösen erős mozgásban lévő vadat, legalább én biztosabban lövöm látcső nélkül, mint avval. Akinek azonban a szeme gyenge, rövidlátó, helytelenül cselekedne, ha ezt a kitűnő és megbízható találmányt nem használná. Kárhoznatni csak abban az egy esetben tudnám, ha különösen fiatal vadászok, kényelemből veszik elő. Tagadhatatlan, sokkal könnyebb a céltávcső fonalkeresztjét oda illeszteni a vad lapockájára, mint irányzék és célgömbön át löni. Dehát a fiatal barátainak tanuljanak meg löni. Ne csak vadász szempontból, de honvédelemből is. A harctéren ritka madár a távcsöves fegyver.

Különös gondja, majdnem minden vadásznak a ruhakérdés. Általánosságban az összes vadászruhák színe túlsötét. Újabban tagadhatatlanul örvendetes javulás állott be ezen a téren, mert a gyárosok egyre gyakrabban készítenek vadászatra alkalmas, világosabb színű szöveteket. A ruha színének megválasztásánál jól gondoljuk át, milyen annak a terepnek, növényzetének színe, amikor abban a kérdéses ruhában vadászni óhajtunk. Más színű ruhát kell használnunk nyáron és más színűt télen. Erdőben jó az uralkodó fanem törzsének színét lehetőség szerint megközelíteni. Mezőben, ligetes, bozótos helyen a tarló fakó, az avarfű sárgás színét igyekezzünk utánozni. Tapasztalásom szerint a világos fakóbarna, amit rossz magyarsággal „drapp“-nak neveznek, a legcélszerűbb. (Azért drapp, mert tüzök

színű és a túzokot a németek Trappe-nak hívják.) Kalap, vagy sapka, az teljesen mellékes, a fontos az, hogy puha legyen, nehogy a hozzáütődő ág koppanjon, világos és dísznélküli. A toll, a szép zománcos egyesületi jelvény lövöldékben, társas összejöveteleken, még körvadászaton jó, de egyebütt nem célszerű. A szabás! — Istenem, mindenki a magáéval boldog. Egyiknek nem lehet elég zsebe, a másik mindent a hátizsákba teszi, a harmadik — s ez az én esetem, — amit csak lehet otthon hagy. Az a pár töltény, szivar, vagy kis pipa, dohányzacskó, gyufa, zsebkés, kényelmesen elfér a rendes ruhazsebekben, pénztárcával együtt, ez annyira kevés, hogy ezért papírt, nyomdafestéket kár pocskélni.

A ruhánál fontos a kényelem. Úgy a kabátban a lövésnél, mint a nadrágnál az ülésnél. A rövid, nem túlzottan bő nadrág a legjobb. Arra ügyeljünk, hogy ne csak a lépésnél, de ha mély, alacsony széken is ülünk, sem fenékben, sem *térdben* ne húzzon. A térden feszülő ruha márcsak azért sem jó, mert a szúnyogok hihetetlen hamar megtalálják, hol képesek szívócsövüket átdöfni. Ing, nyakkendő, harisnya — mind színes. Semmiesetre sem fehér és kikeményített.

A lábbeli valamennyinél a legfontosabb. Csikorognia nem szabad. Legyen lehetőleg vízhatlan (teljesen vízhatlan nincs) s bokán felül jól zárjon. Sokan szeretik a félcipőt. Ez nyáron, a szúnyogoktól eltekintve, jó. Hóban alkalmatlan. Mindkét esetben a jó vászon, fél lábszárig felérő bokavédő nagyon megfelelő. Így, a félcipő kényelmes és kellemes viselet. A cipőt gondosan kell kezelni! Semmit annyit, különösen városi szobalányok le nem gyilkolnak, mint turista- és vadászbakancsot. A bőrrel bélelt új bakancsot (a vászonbélés a nedveség, tehát izzadás következtében is megfeszül), úgy készíttessük, vagy vegyük, hogy a dupla meleg harisnyára is viselhető legyen. Nyáron, nehogy a láb benne lötyögjön, tegyünk bele parafa betétet, melyet télen kiveszünk. A bakancsot, mielőtt abban vadászni megyünk, vegyük előbb szakszerű, komoly kezelés alá. Először is ne engedjük a talpbőrt szépen festeni, fényezni. Ha a kész cipő ilyen volna, üveg-papírral csiszoljuk le. Ezután naponta kétszer, reggel és este kenjük be lapos ecsettel az egész cipőt, a talpát is, de különösen a varrást: tetszés szerinti cipőolajjal. A kenést eleinte másfél, két óránként is meg lehet ismételni, ha ráérünk. Csakhamar észre fogjuk venni, hogy a bőrt átitta az olaj. Most kezdjük kitaposni. Kezdetben csak otthon, pár órára, később fél napra — kis sétára. Ha azután jó, kényelmes, mehetünk benne vadászni. Vadászat után, akár poros, akár sáros, mossuk le. Ne higyjük, hogy a port ki lehet kefélni, nem igaz! Az olaj csak odatapasztja s a végén egész üvegpapír szerű piszokréteg képződik a varrások között, mely elrágja a fonalat s a cipőnk „kását fog kérni“. A lemosott cipőt, különösen ha az amúgy is nedves, tegyük száraz, szellős s nem túlmeleg helyre száradni. A kályha, vagy tűzhely közele, a vizesbőr gyilkosa. A kissé száradt lábbelit sámfázzuk ki. Nem rossz a kaptafát néha, ha a lábbeli túlzottan átázott, kikivenni, a száradást elősegíteni. A csaknem megszáradt, de még kissé nyirkos cipőt olajozzuk be alaposan. Száradás után újolag s ha az

olajat gyorsan beszívna, ismételjük meg a kenést, másodszor, harmadszor is — szóval mindaddig, míg a kenőcs azt jól át nem járta. Időnként kezünkkel dagasszuk, gyúrjuk át az egész bőrt. Aki így kezeli bakancsát, nemcsak annak élettartamát növeli, hanem saját egészségét is védi. Az olajjal megfelelően átitatott cipőtalp nem engedi oly könnyen át a föld és a harmat nedvességét s így a vadászat mestersegével járó rheuma jelentkezését is ki fogja tolni.

A kisebb felszerelési tárgyak közül a legfontosabb a jó látcső. A különféle gyárak ma már oly sokféle mintájut készítenek, hogy a rendelkezésre állóból kellő és főleg tárgyilagos bírálat után, mindenki kiválaszthatja a részére legmegfelelőbbnek látszót. Itt is ugyanaz a tétel érvényesül, mint a fegyvernél: a legjobb, csak éppen megfelel. A jó látcső drága, s aki állandó örömet akarja benne lelni, ne idegenkedjék a magasabb ártól.

Szerkezetileg kétféle látcső van: a Galilei és a prizmás. A Galilei a régebbi szerkezet, melynek lencse-sorozatán át egyenesen magát a vizsgálat tárgyát látjuk. Az újabb prizmásban finom, csiszolt üvegprizma megtöri a képet s a szemlélő nem magát a vizsgált tárgyat, hanem annak a látcsőben elhelyezett tükörben látszó képét szemléli. Mind a két rendszerben találunk egészen kitünőt és kevésbé jót. A prizmás látcsövek erősebb nagyítás mellett, élesebb képet szoktak adni. Számolnunk kell azonban a prizma és a tükör által elnyelt fény mennyiségével, mely elég tekintélyes s a szürkületben erősen érezhető. Kisebb, de nem figyelmen kívül hagyandó hiba: a szűk látókör. Vagyis magyarul a Galileivel lényegesen nagyobb kiterjedésű tereprészt látunk, mint a prizmással. A Galilei rendszerűek fokozottabb fényerejük következtében szürkületkor tovább használhatók, mint a prizmások. Viszont nem adnak annyira éles képet, nagyok és ennél fogva súlyosak. Mindenki keresse ki tehát magának és erszéyének a legmegfelelőbbet. Lényeges nem is annyira a kicsiség, mint inkább a könnyűség. Az első órákban észre sem vesszük a súlykülönbséget, ha azonban hosszú cserkészlet után míg leülünk lesre, s innen még haza is kell menni, bizony érezhetővé válik a vékony szíjjon nyakunkban lógó nehéz látcső.

A vásárlásnál még egyre szeretném *szemüveges* hitsorsosaim figyelmét felhívni. A látcső kiválasztásánál szemüveggel kísérletezzünk, ne anélkül. A vadászaton (természetesen ez csak azokra vonatkozik, akik állandóan szemüveget viselnek és nemcsak olvasáshoz, íráshoz) nincs idő, sőt kényelmetlen előbb levenni a szemüveget, látcsővezetni s újra felvenni. Itt a szemüvegen át kell a látcső-nagyító segítségét igénybe venni. Ennél a műveletnél egy könnyen kiküszöbölhető kellemetlenség jelentkezik. A szemüveg következtében a látcső nem szorítható eléggé az archoz, így hát hátulról fény áramlik be, ami a kép tisztaságát erősen zavarja. A segítség egyszerű. Készíttessünk a látcsőre *bőrből* olyan toldalék-csővet, melynek arcunk felé eső része annyira széleseedik, hogy az egész szemüvegünk belefér. Vágassuk a végét ferde-re, hogy különösen a külső oldalon teljesen az arcunkhoz érjen. Ezt a bőrtoldalékot kis csavarral rögzíttessük magához a látcsőhöz. Még annak

tokját is akkorára kell készíttetni, melybe az egész belefér. A bőr jobb, mint bármely más anyag, mely esetleg hirtelen mozdulatnál koppan, sőt a szemüveget is megsértheti.

A látcsövet lapos, puha kis szíjon — a zsinór vág — nyakunkba akasztva hordjuk. Rövid szíjon magasan, a mellen hordani jobb, mint hosszú szíjon a hason lógatni.

Az a néhány történet, amelyre a cserkészetnél és lesen szükségünk van, — már pedig nagyvadnál ez a leggyakoribb vadászati mód — kis szivartárcához hasonló bőrtokban bármelyik zsebünkben könnyen elfér.

A többi kisebb felszerelés teljesen egyéni. Ilyenek: a hátizsák, a kés, villanylámpa, bot, leshelyvágó, dohányzó-szerek. Legfeljebb a vadász-szék és késről érdemes kissé gondolkodni. A szék legyen erős, biztos s ne túlalacsony. A magas székről könnyebb biztosabban lógni. Ha a szükség úgy hozza magával, egyszerűbb felállni. Ha azt botnak is használjuk s még hozzá fémből van, úgy vonassuk be. A behúzásra jó a puha bőr. A legjobbnak és legegyszerűbbnek bizonyult, amit magunk is elvégezhetünk, ha erős spárgával, vagy hánccsal (szőlő-kötöző hánccsal) sűrűn körülcsavarjuk. Utána barna, vagy zöld olaj-festékekkel vékonyan bekenjük. A festékben lakknak lenni nem szabad, mivel minden, ami a fényt visszaverheti, csillog, tehát áruló.

A leshelyvágó kés súlyos, 30—40 cm hosszú és 5—6 cm széles finom élű acél. Bőrtokban, derékszíjon viselhető. Markolata síma. A gyöngyözött agancsnyel nagyon szép lehet, de komoly munkánál érzékenyen sérti a tenyeret.

Nem tartozik szorosan a vadász felszereléséhez, de itt említtem meg komoly, hűséges segítő társunkat: az ebet. Jóllehet, a mai nagy ölképességű lőszernél egyre kevesebb szükség van utánkeresésre, mint azelőtt, mégis sokkal többször fordul elő, mint azt óhajtanánk. Ilyenkor nélkülözhetetlen a jól vezetett kutya.

Komolyan számításba jön a véreb mindkét faja: a nehezebb hannoveri és a könnyebb bajor hegyi-véreb. A véres csapán jól használható a vizsla és az ugyanerre bevezetett tacskó.

Bármely ebfajtával vadászunk is, a követelmények azonosak. A jól vezetett ebnek, akár szíjon, akár anélkül, lesen nyugodtan, minden hang és mozgás nélkül kell gazdájánál feküdnie. A cserkészeten ugyancsak, akár vezetéken, akár nélküle, ura mellett, illetve bal térd-hajlása mögött kell mennie. Soha, semmi körülmények között előrehatolnia nem szabad, ugyanígy vissza sem maradhat, vagy éppen meg nem állhat. A vadász minden mozdulatát, annak legcsekélyebb zavarása nélkül kell kísérnie. Ha megáll, neki is meg kell állni. Fordulni, menni, futni épúgy, mint annak. Lövésre mozdulni, vagy hangot adni semmi szín alatt sem szabad. Hozzá kell szoktatni, hogy a fejét ért legkisebb ujj-érintésre lefeküdjék, s ott ha kell, óraszám is fekvé maradjon, mindaddig, míg gazdája érte nem jön. A sebzett vad csapáját biztosan kövesse s az azt keresztező egészséges vad csapája meg ne zavarja. Azaz az először *felvettről le ne térjen*. A földön, növényeken talált vércseppeket orrával mutassa. Az utánkeresésnél hosszú

pórázon csendes nyugalommal vigye a vadászt egész a vadig. Ha sűrűben a vezetékről elengedjük, sebes iramban, mélyen tartott orral *szimatra* és ne *szemre* keressen. A már kimúlt és megtalált vadat *dermedtre csaholja* mindaddig, míg a vadász oda nem érkezik. A sebesültet úzze, állítsa meg és *állóra csaholással* hívja vezetőjét, míg az kegyelemlövéssel vagy más módon a vadat el nem ejti. Gyengébb vadat, tehát őzet, rántsa le. Vadat kikezdeni, semmi körülmények között sem szabad.

A véreb munkára használt vizsláknál a csaholás megtanítása komoly nehézségekbe ütközik. Nem csoda, hisz évszázadok óta némaságra nevelték őket. Ezeknél elegendő, ha a megtalált vadtól saját csapájukon visszatérnek a reájuk egy helyben várakozó vadászhoz és azt lassú menetben a dermedt, vagy lerántott vadhoz vezetik.

Mindezekből látható, hogy a véres csapán megbízhatóan dolgozó eb munkája nem könnyű és annak nevelése nagy türelemmel párosult nyugalmat, tapasztalatot és főleg gyakori próbát kíván.

Az ebek idomítása, vezetése nem ezen mű keretébe tartozik, ezért evvel nem is foglalkozom, csak röviden tájékoztatásul soroltam fel azokat a követelményeket, melyeket meg *kell* kívánnunk attól ez ebtől, amelyik igényt tart a *jó* elnevezésre!

I. A LES.

A les-vadászat a leggyakoribb és talán a legeredményesebb vadászati mód. Minden bizonnyal a terítékre kerülő vad lényegesen nagyobbik fele esik el lesen, mint bármily más vadászati módon.

Az őz-les főideje: a hajnal és az alkony. Ehhez még csendes, nyugodt vidékeken, különösen öreg bakoknál a forró déli órák, sőt a délelőtt is csatlakozik.

A les, annak helye szerint háromféle: földbeásott gödör, magán a föld színén álló és külön erre a célra épített magas-les.

A les-gödör azoknak való, akiknek maguknak vadászterülete az erdőt nélkülözi s kizárólag a *szomszéd* vadját lövik. Ezek mellett — nem akarok vele sérteni senkit — a vérbeli vadász gyalázatos mesterségének legfőbb kelléke. Az a tagadhatatlan rossz erkölcsi háttér mögött, még egyéb a gödörben ülő vadászra kellemetlen mellékszöngék is jelentkeznek. Ilyen a velejáró piszok. Szenvedélyes vadászt egy kis sár, por, homok nem zavar. Másképp állunk ellenben a látcső s méginkább a fegyverrel. Ezek egyikének sem válik előnyére, ha földes lesz. Különösen az utóbbiak nem, s leginkább akkor, mikor a závarzatba, vagy a csöbe hull. Lakótársul könnyen kaphatunk hangyát. Ez még csak elviselhető, hisz a viszketés, a hólyag elég hamar elmúlik. Nem így a nyirkos, nedves gödörben szerzett rheuma, mely gyalázatos, alattomos betegség mindig csak évek multával jelentkezik. Igaz, annál biztosabban.

A les-gödörben való vadászatra — most kizárólag, csak őzekre gondolok — nem lehet azt mondani, hogy törvényellenes, még talán az is túlzás, ha nem vadásziasnak minősítjük, mégis kénytelen vagyok kijelenteni: nem higgadt, finomlelkű vadász mulatsága.

A les-vadásztnál leggyakrabban a föld színén lévő lest alkalmazzuk. Amilyen egyszerűnek látszik hozzá nem értőnek, annyira természetes a tapasztalt vadász jól átgondolt és alaposan megfontolt tervszerű lesvadászata. Más a les, ha vadállományunkat megfigyelni, őrizni, vagy abból valamelyiket elejteni szándékozunk. Alaposan ismernie kell az állományt annak, aki helyesen kívánja leshelyét megválasztani. Tudomással kell bírnia a vad helyi szokásairól, lehet hogy ugyanannak a 100—150 holdas erdőcskének egyik oldalán, ahol zöldborsószedők, dinnyések, paradicsomosok egész a teljes sötétség beáll-

táig dolgoznak, csak éjszaka vált ki az őz. Míg a másik felén elterülő uradalmi táblákon fényes nappal is kint található.

A les-helyek megválasztásánál első a vad járásának, váltójának ismerete. Ennek megállapítása nem mindig egyszerű. Napközben kell minden zavarást elkerülve, az utakon a csapákat megkeresni. Igen ám, de a reggel bevonuló őz csapáját hányszor tapossák el a mezei munkára menő kocsik, emberek. Készítsünk tehát a gyanús helyeken, a nyomozásra alkalmas felporhanyított elsőprött pályákat. Erre minden, az erdő, bozót, csenderes szélén, vagy annak közvetlen közelében elhúzódó út megfelel. A sűrűben eldugott kis vesszőseprűvel este, mikor emberek, fuvarok haza takarodnak, seperjük végig a kérdéses helyeket. Reggel, mielőtt az emberek jövés-menése megkezdődik, ellenőrizzük: ki, milyen nyomot hagyott hátra. Korareggeli sétánkon, arccal a napfelé tekintve, szép, szürkésen, fehéren látjuk a mező, a kaszáló fűvét, az alacsony vetést, harmattól átáztatva csillogni. De ugyanakkor benne, sötétben a vad vonulásának irányát is. A vad ugyanis menet közben — akár mi emberek, lábaival a növény-szárakról letörli a harmatot, miáltal ezek a jól látható sávok visszamaradnak. Aki még ilyet soha nem látott, kísérelje meg a saját csapásával. Elég 30–40 lépésnyire a harmatos rétbé bemenni s aztán minden oldalról alaposan szemrevételezni. Meg fogjuk találni saját utunk jól látható vonalát. Benn az erdőben s annak szélén keressünk fenés, dörzsölés után. Sokszor az alomverés lesz az áruló, — máskor a lecsipegetett, vagy lerágott fácskák, bokrok. Leginkább hullaték. Ezeknél sokkal egyszerűbb, kevesebb gyakorlatot kíván, az előzetes megfigyelés. Tulajdonképpen ez is les. Csak olyan, amelynek a főcélja: a tájékozódás. Tehát jó, minél nagyobb kilátást nyújtó helyek használandók. Nem az erdő szélén, hanem messze bent a földeken. Az itt szerzett tapasztalatok után húzódunk az erdő szélére, esetleg innen még tovább, be valamelyik nyiladékra, tisztásra. Megyünk, egyik leshelyről a másikra, míg végre megtaláljuk az igazit.

Ezek a megfigyeléseken és azok helyének kiválasztásánál mérlegelni kell az esélyeket, mert ezeket sem lehet cél nélkül, ötletszerűen össze-vissza alkalmazni. Az őzet ott kell keresni, ahová enni kijár, tehát a legelőjén. Űzekedéskor a bakot ott, ahol a suták állnak. Mindig a bak változtatja meg állását a suta kedvéért és nem megfordítva. A terített asztal nem egyforma az egész évben s főleg nincs ugyanazon a helyen. Ősszel, ha van vadgyümölcs, vadgesztenye, ezeket a helyeket keresi. Az ilyenek, különösen biztos helyek, ha a termést szolgáltató fák magánosan állanak, még hozzá fenyvesekben. Télen a fadöntések közelében, miután a döntött fák rügyei kielégítő és kedvelt táplálékot nyújtanak. Tavasz fakadtával a vágások friss rügyei kedvéért, a sűrűkben található, a fonnyadástól többé-kevésbé megkímélt cserje levelek az erdőbe csalják. Az idő melegedésével a sarjadó vetések, a különféle takarmány-növények kedvéért elhagyja az erdőt, annak szűnyogos, bögölyös világát a hullámzó gabonatáblákkal cseréli fel. Ha aztán a suhogó kasza előtt szép rendekben fekszik az élet, menekül, de korántsem mindig az erdőbe. Gyakran a mi hazai tekintélyes kiterjesedű tengeri tábláinkban marad késő őszig.

Ezeket számbavetve, rendezzük be első megfigyeléseinket. Ezeken a figyelő les-helyeken ugyanazokra kell ügyelni, mint alább a les elkészítésénél látni fogjuk.

Ha megfigyeléseink, tapasztalataink által bizonyoságot szereztünk az őzek járásáról, napközben nehogy a vadat zavarjuk, mert ennek következtében más irányba kezdenek járni, — készítsük el les-helyünket. Magát a leshelyet a váltótól kényelmes golyólövésre 60—80 lépésre helyezzük el. Minél kevesebbet változtassunk a környezet meglévő képén. Csak azt a gallyat vágjuk le, amelyiket feltétlen kell. A vágás felületének nem szabad kifelé, a vad felé világítani. A nagyobb vágásfelületeket nem felesleges földdel bepiszkítani, nehogy avatatlannak feltűnjön. Sokkal jobban szeretem a vágást teljes egészében mellőzni s csak a félrehajtott ágakat egymásba fűzni. Esetleg *sötét* zsinórral (régi cipőzsinór erre kitűnő) lekötöni. A földről távolítsunk el minden levelet, avart. Jó vastag ággal, esetleg a hátizsákban magunkkal hozott kis növényásával, végső esetben a cipősarokkal : kaparjunk el mindent, egész a pusztá földig. Így aztán, ha a válságos pillanatban csekély fordulatot vagyunk kénytelenek eszközölni, nem fog lábunk alatt semmi sem zörögni.

Komoly kérdés, vajjon a fa mögé, vagy a fa elé készítsük-e a leshelyet? A legszívesebben egyáltalán elkerülöm a fát, különösen azt, amelyiknek dús, erős lombozata van, mert ha korán reggel vagy késő este a szürkületben kell lőnünk, kellemetlen a sűrű lomb-sátor árnyéka. Sokkal jobban szeretem a magányosan álló bokrot. Itt megint az a döntő, vajjon korán lépnek-e ki este az őzek, vagy későn? Ha korán lépnek ki, inkább kissé behúzódok az erdőt szegélyező bokrok közé, mert még itt is elég világítás van a lövéshez. Ha későn jönnek, mikor tehát a biztos lövést a sötétség erősen befolyásolja, inkább kint maradok. Ha fatörzsnél helyezkedek el, feltétlenül a mögötte való ülést ajánlom. Ez nem oly kényelmes, mintha előtte lennék, mert nem lehet támaszkodni, de épp ebben rejlik a veszély. Ha váratlanul vad jelenik meg, majdnem kivétel nélkül csak erős lökéssel bírunk ebből a kényelemből szabadulni, hogy ura legyünk testünk szabad mozgásának. Magamfajta öreg vadászoknak jól esik, ha a hátukat megtámaszthatják. Ezeknek annyit : állítsuk a széket egész közel a fához, így nem lesz ugyan az ülés annyira kényelmes, viszont sokkal könnyebben tudunk a tapadós fától szabadulni. Használjunk magas széket. A többit a kor a velejárá tapasztalattal és főleg a lehiggadtság meghozza!

Vajjon ülünk-e vagy álljunk-e, erről nem is nagyon érdemes beszélni. Sok tekintetben egyéni felfogás. Egy tagadhatatlan : az ülő ember biztosabban tudja mozdulatlanságát megőrizni, mint az álló. Emellett a les gyakran vagy befejezője, vagy megnyitása egy többé-kevésbé fáradtságos cserkészetnek, tehát az ülés mindenképpen jól esik.

Az így jól kiválasztott és helyesen elkészített leshelyet foglaljuk el, lényegesen a vad számítható kilépésének ideje előtt. Legalább félórával előbb, kezdők jobban teszik, ha teljes órával hamarabb jönnek. Semmisen nevel oly biztosan és gyorsan, lehiggadt, jó vadászt, mint a nyugodt, hosszú les.

A leshely megközelítése ismét új fejezet. Megint csak az adott helyzetet kell és lehet mérlegelni. Ha állandóan használt, nagyforgalmi úton jutunk el, nyugodtan mehetünk a vad váltóját keresztezve, oda. A vad ezeken az utakon megszokta az emberi szimatot, sőt magát az embert is. Nem ritkán 20—30 lépésre áll a sűrűben s megvárja, míg mind elmennek. Ha azonban olyan helyen ütődik az ember csapdájába, ahol az szokatlan, visszafordul s rendszeren csak napok mulva felejt el és tér ismét oda vissza. Esti leseknél egyenesen a földeken átvágyva menjünk helyünkre. Hajnalnál ellenkezőleg óvatosan, az erdő felől.

Ha megérkeztünk, rendezkedjünk be teljes kényelemmel, győződjünk meg székünk biztos mozdulatlanságáról. Különösen kellemetlen, ha az a puha talajba sülyedni kezd. Megakadályozni egyszerű: az egy lábú széknél készíttessünk bármely asztalossal 20—30 cm átmérőjű keményfa korongot, melynek közepén akkora lyuk van, amin a botszék szöges hegye átér, de a kis pár cm-es tárcsája nem. Ez biztos. A három lábú széknél akkora deszkalapot kell készíttetni, amelyen mind a három láb elfér. Ebünket, ha velünk van fektessük le. Ennek sem árt a talaj nedvessége ellen egy pokróc. Hátizsákunkat, esetleg kabátunkat, helyezzük mellénk a földre, de mindent könnyen elérhető távolságra.

Alig fogunk kedvesnek ígérkező leshelyünkön ülni, megjelennek az első kellemetlen vendégek: a szunyogok és a muslicák. Ezek ellen komolyan kell védekezni. A térdeinken átdobott kabát, ruhánk erős szövete távoltartja őket testünktől. Kezünket erős bőrkesztyű védi. A legkellemetlenebb az arcunk. Itt egyes egyedül a fátyol segít. A szaküzletekben kapható fátylakkal nem vagyok teljesen kibékülve. Ezek mindenütt jók, csak a szem előtt nem. Az a finomabb szövésű ablak, melyen át elég jól látni, kicsi is meg gyenge világításnál még ez is zavar. Jobban szeretem, ha a háló két részből áll: a hátsó rész egész a fülekig vastagabb fonalú, keményebb legyen, — hisz épp az a célja, hogy elálljon, mert ezáltal tartja távol a vérszopókat. Ez felül vékony gummiszalaggal szorul a kalaphoz, annak karimáján át a nyaknál jó bően, végével a kabát nyaka alá kerül. Az első rész végig finom, jó átlátszó anyag. Ezt felül, az előbbinek gumija alá szoritom, alul a kabát alá. Ha a két fátyol szélei 4—5 cm-rel egymást fedik és a felvételnél némi kis gonddal járunk el, nem juthatnak be rovarok. A lövés pillanatában az esetleg zavaró vékony fátylat, akár a gumi alól kihúzhatom s így a mellem lóg, vagy a kabát alól kihúzva, a kalap tetejére csaphatom.

Igy hát ezzel is elkészülve, fiatal kezdő barátom igen jól érzed magad, ami szokásod szerint elcsábít pipára, szivarra vagy cigaretára. Újabb kérdés! Lehet-e, szabad-e a lesen dohányozni? Hát hogyne, — csak óvatosan. A pipát jobban szeretem, mert nem látszik oly hamar a tüze, mint a másik kettőé. Viszont azok biztosabban, nyugodtabban égnék. Különösen a szívásnál kell a sötétben ügyelni, mert akkor égnék jobban, erősebben világítva. A lényeges az, hogy ne engedjük a füstöt hatalmas felhőkben, mert ezt a

füstölgő bokrot nem szívelik az őzek, sem a suták, még kevésbé az öreg bakok. Meg nem érzi a vad, mert ha a szél rossz, bagó-illat nélkül is elugrik, ha meg jó, úgy azt sem érzi.

Kérded ifjú barátom, hogy mikor jó a szél, meg mikor rossz s egyáltalán: mi az szél? — Mi köze a szélnek a vadászathoz? Sok, nagyon sok! — Ez az a valami, amire sok vadász nem ad semmit, mindaddig, amíg sorozatos sikertelenségei meg nem győzik a fontosságáról.

A természetben tényleg álló levegő nincs. A pára állandóan mozog s ezt a legkisebb, alig érezhető lég hullámzást, áramlást nevezi a vadász „szélnek“. A szél jó, vagy rossz, aszerint vajjon a vadtól fű-e a vadász felé, vagy megfordítva. A fél-szél, mely az előbbi irányok valamelyikét metszi. A lesnél, de minden vadászathoz fontos a jó szél, tehát úgy helyezkedjünk el, hogy a légáramlat a vadtól felénk húzzon, mert ellenkező esetben rossz szelünk lévén, a vad megszimatoz, elugrik. A szél irányát nem mindég könnyű megállapítani. Az erős szél nem hagy kétséget az irány felől, — nem úgy a gyenge. A megnedvesített és magasra tartott ujjunk azon oldala fázik, melyről levegő áramlik. Ha ez sem elég, úgy a dohányfűst, vagy az égő gyújtó lángja tájékoztat. Az ilyen kísérletet nem szabad rögtön megállás után végezni. Kis ideig várni kell, míg a saját testünkkel menetközben előidézett levegőörvénylés megáll, megszűnik. Minél gyengébb a szél, annál óvatosabbnak kell lennünk, mert ez sokszor váratlanul más irányt vesz, *átcsap!*

A szélnek megvan a maga járása. Vadász, komoly természet megfigyelés nélkül nincs. Tehát vizsgáljunk és ne rösteljünk, különösen eleinte írásbeli feljegyzéseket végezni. Hamar észre fogjuk venni, hogy bizonyos határozott irányú erősebb szélnél, egyes erdőrészekben, völgyekben, a levegő mozgása teljesen más irányú. Messziről, ha jó látcsővel nézzük, a sorfákon, az erdők szélén ülő madarakat, azok nagyobbik fele *széllel szembe* fordulva ül. Különösen érezhető ez, ha a légáramlat hideg. A madár nem szereti, ha a hátulról jövő szél tollait felborzolja.

A levegő mozgásának bizonyos szabályai vannak. Ilyenek: a zárt erdők felett elfűvő szél, a szállas szélén vissza felé fúj. Olyan ez, mint mikor az ember a lukas kulcson, vagy üres töltényhüvelyen sípol. Kisebb erdei tisztásokon egész körben jár. Reggel, midőn a nap a meredek hegyoldalakat süti, az ott felmelegedett, tehát könnyebbé vált levegő felemelkedik, minek következtében a völgy hideg levegője a helyére tódul, tehát *a völgyből a hegycsúcs felé fúj*. Este megfordítva, a gyorsan lehűlő hegyoldal lehűti a levegőt, mely súlyánál fogva lefelé áramlik és kiszorítja a völgy meleg levegőjét, mely felfelé kitér. Tehát este *a hegyről a völgy felé mozog*. Nagyobb vízfelületek felett *nappal* a levegő lassabban melegszik, mint a szomszédos földeken, tehát a föld feletti levegő emelkedik és a víz feletti hidegebb foglalja el helyét. Ennek következtében *nappal a szél a vízről a száraz felé áramlik. Este ez megfordul s a partról halad a víz fölé*, mert most a víz hűl le lassabban, mint a föld, melynek

kisugárzó melege fűti a felette elterülő légréteget. Vigyázzunk tehát a szélre, mely legtöbb biztos sikerrel kecsegtető vadászatunk legveszedelmesebb ellensége.

A szimaton kívül nem szabad figyelmen kívül hagyni a vad *látását és hallását* sem. A jó rejtőzés, a megfelelő színű ruha, de legfőbbképp a mozdulatlanlanság a legbiztosabb védekezés, a vad kitűnő szeme ellen. Itt még figyelmeztetnem kell az emberi szem csillogására is. Ha egyenesen reánk néz a vad, kerüljük annak szemébe nézését. Hunyorítsunk. A jól lehúzott kalap, a sapka ellenzője megfelelő védelem különösen azoknál, akik szemüveget kénytelenek viselni.

A zaj, amit mozgásunkkal előidézzünk, a kitűnően halló vadnál ugyancsak elárulhat. Ügyeljünk, nehogy a látszó és fegyver annak lövésre való emelésekor összekoppanjanak. Székünk, cipőnk ne csikorogjon s ha fel kell állnunk, a székünk el ne dőljön.

Rendkívül kellemetlen, ha a lesen, különösen ha még a vad közeledtekor a köhögés, tüsszentés fog el. A tüsszentést meglehetősen biztonsággal elkerülhetjük, ha nyelvünk hegyét szájpaplásunk azon részéhez nyomjuk, ahol az a felső fogsorral érintkezik. A köhögés elfojtása sokkal nehezebb, mert ha eleinte sikerül is némi kis torokköszörüléssel elodázni, előbb-utóbb mégis csak kirobban. Ha bármelyik, minden erőfeszítésünk dacára mégis kitörne, úgy takarjuk be kendőbe, vagy a térdünkön fekvő kabátunkba, szóval minél vastagabb ruhába egész arcunkat, hajoljunk le minél mélyebbre s fordítsuk fejünket le a föld felé, minél közelebb ahhoz.

Az érkező vadat sok minden elárulja. Apró madarak, különösen a Mátyás, már messziről jelzik a vad közeledtét. Igaz, gyakran hiába dobogtatja meg a vadász szívét, mert oktalanul lármáz, vagy rókát jelez. Dehát ez vele jár! Sokszor a vad csörtetése is elárulja annak közeledtét.

Ha az őzek kilépnek, ne siessünk, ne hamarkodjunk el semmit. Jól, nyugodtan nézzük meg, tényleg a várt-e, ami előttünk van, vagy más. Ilyenkor látszik, milyen jó messzebb ülni a váltótól. A vad így tovább, hosszabb ideig mutatja oldalát, mintha közel ülnénk. Magán a váltón ülni nem szabad, mert a csapatot vezető vezérsuta feltétlen felfedez, visszaugrik s magával viszi az egész csapatot, anélkül, hogy azt alaposan szemügyre tudtuk volna venni.

Né lőjünk, csak akkor, ha emberi számítás szerint lövésünkben, helyesebben találatunkban, feltétlen biztosak vagyunk. A lövés után ne mozduljunk. Nagyon rossz szokás azonnal a lövés eldördülése után a lesből kilépni, még akkor is, ha a megcélzott vad tűzben elesik. A vad, a lövés és az ember között csak azért tudja az összefüggést, mert erre tapasztalatai reá tanították. Ha soha lövés után nem mutatkozunk, csak 10—20, esetleg még több perc múlva, a még kinn lévő, vagy az általunk nem látott, de mégis a közelben tartózkodó vad, nem vél a kettő között összefüggést. Ott, ahol erre állandóan vigyáznak, a legelésző vad csak felveti a fejét s rövid idő múlva nyugodtan ép úgy tovább legel, mint a mennydörgést, vagy a béres saját mulatóságára eszközölt, a kisöblű fegyverek hangját megszegényítő ostor-

pattanást hallaná. A sebzett, beteg vadnál még fontosabb a várakozás, mert nem mindegy, hogy az embertől megriadt vad milyen távolságra és főleg milyen irányba megy. Láttam már lágyrészen lőtt őzet a réten, a lövés helyétől alig 60 lépésre lefeküdni.

Ha les-ülésünk eredménytelen lenne, — ami bizony elég gyakran előfordul — a legnagyobb óvatossággal, csendben, észrevétlenül hagyjuk azt el, nehogy lármánkkal több napra, esetleg végleg elriaszszuk az őzeket.

A mai nyugtalan emberek tekintélyes részének a les túlhoszszadalmas, az eredmény gyakran elég sokára jelentkezik s éppen ezért nem kedvelik túlzottan. Milyen tévedés ez! — Az tény, hogy a vadászathoz idő kell, még egy: sok, igen sok higgadtság, türelem. Aki képtelen a szabad természetben az állatok megfigyelésével szórakozva másfél, két órát egyhelyben ülni — kitűnő lövő lehet, de nem vadász.

Micsoda fejedelmi élvezet valamelyik jó meleg július közepein napon kimenni, elhagyva a fecsegő embereket, a szabadba, nem kísérve mástól, mint hűségesebűntől. Még kora délután van, mert hosszú az út! A kánikulai hőségben kőkeményre száradt út kerékvágásában síma, finom porszerű homok fekszik. Azzá őrlték a gabonát hordó szekerek tömegei. Aranysárga tarlóok. Még nem áztak meg, még nincs bennük zöld. Hosszú sorban úgy állanak az elnyújtózkodott kepék, mintha valami özönvíz előtti óriás állat széthullott gerincsigolyái lennének. Egy-egy szekér, köszönő földműves. Az út melletti gémes kút pocsolója tele a káposztaözöndék fehér lepkéivel. Ballagok csendesen, fel a domb szélére, — oda, ahol a gubahegyi erdő lenyújtja két karját, mintegy magához ölelve, képét, tengerit, gazdát, vadászt, vadat. Ott, ahol a lerohanó esővíz mély árkot mosott, még akkor, mikor a ma már szépen nőtt cseres ifjú vágás volt. Most belepte a mogyoró, a rekettye, meg az akác. Innen indult ez utóbbi erdőt hódító útjára s ma már messze bent a sűrűben nem mindig öröme az erdésznek, felburjánzik az akác. Mellette az uradalom roo holdas tengeri táblája faközölden áll, sejtelmesen, zizegő leveleivel. Ebben lakik most a vad, fogoly, nyúl, fácán, őz. Innen jár ki az én bakom is, amelyiket már tavaly szerettem volna meglőni. De óvatos s csak akkor mutogatja magát, mikor már levetette díszes koronáját. Régóta használok, szeretem ezt a jó leshelyet, melyhez szék sem kell, mert még kis padocska is van benne. Megérkezem... Az első hirtelen lerakodás után először kitakarítok. A sűrűben eldugott félig gereblye, félig seprőszerű vesszőcsomó erre kitűnően alkalmas. Visszadugom a helyére. Elhelyezkedem. A töltött fegyver egyelőre a jó fonott sövényhez kerül. Jobbra mellettem a földön, a nyitott hátizsák. Benne: dohány, pipa, lámpa. Balra a kutya. A kabát mellettem a padon, a szúnyogháló a fejen. Az előrészt még felcsapva a kalap tetejére. Körülnézek. Béke, nyugalom, termelőmunka mindenütt. Reám ragad ez a meggondolt, lassú mozgás. Én is lassan, megfontoltan nyúlok a dohányzó készségek után. Már maga ez a nyugodt, alapos pipatömés is élvezet. Szállong jó fél-szelet mutatva a finom verpeléti kékes füstje. Újabb szemle következik.

Alattam vagy 200 lépésre a dülőúton ökrös-szekér halad. Elöl a bő, ráncos, szoknyaszerű gatyában a gazda. Méltóságteljesen lép, nyomában a két tarka ökör. Fenn a megrakott szekéren a fia. Jól megmarkolja a nálánál kétszerite nagyobb ostort, nagyot lendít, suhint s olyat durrant, amit maga sem várt. A gazda is összerezzen, de nem szól. Hátra sem néz, csak úgy oldalt. Látcső nélkül is látom a mosolygó arcát: ez már derék! Ember lesz ebből a Jósikából! Mert hát az ostorral való bánás is csakúgy odatartozik a földműves tudományhoz, mint a gyepőlőszár fogása. Így mulathattak a jövő reménységein az ősmagyarok is, mikor a sátruk körül a játszó gyerekek meg-megpróbálták a szülők hatalmas erejű íját. Gyenge, rövid kezük alig bírta kihúzni, de azért 15—20 lépésre mégis csak elszállt a vessző.

Most hosszú sorban uradalmi szekerek jönnek. Csupa hatos fogat. Szép, nagyszarvú magyar ökrök. Elöl a béresgazda, mint vezér, utána a béres, az ökörláncnál fogva húzza maga után az ígát. Szeretne sietni haza, de ezeket az úri nyugalommal megáldott állatokat nem lehet fejedelmi méltósággal himbálódzó járásuk egyenletes üteméből kihozni. Üresek a szekerek. Már hazatérnek a géptől. A domb hajlata, meg az út mellett felejtett bodza, elnyelik az utolsót is. Elmentek, a zörgésük sem hallatszik fel, csak a hátramaradt por, kavargó szürkén, rózsaszínűen a lebukni készülő nap sugaraiban. — Fogolykakas hív ércesen! Csendesen leteszem a kialudt pipát, lehajtom a szúnyoghálót, az ölembe fektetem fegyverem. Még a rögtönzött is benyomom, nehogy ennek a hasznos jószágnak éles csattanása áruló találjon lenni. A biztonsági retesz kinyitása zajtalan. Várok... Nőnek az árnyékok, elnéptelenedik előttem a határ. Nyulak mozognak, foglyok hívnak s élvezem a pitypalatty bájos verését. Semmi! Elül a por s az imént még aranyos fény megtörik, rozsdásodik, pirul. Aztán megeszi a tündöklést az árnyékok lilája, azt meg felfalja az éjszaka sötétkékje. A nyugati láthatárt már csak ezüst csík jelzi. Csillagok gyúlnak ki, tücskök zenélnek. A fegyvercső, a hátizsák, tapintásra nedves. Nem jött meg a szívem választottja. Bekötözöm a zsákot s mint nesztelen árnyék, húzódok lépésről-lépésre, többet állva, mint menve le az útra. Öreg este, éjszaka van, mire elérem az utat. Itt már vígan megy. Szinte jól esik a forró nyári nap után a hidegnek érzett éjszakába belegyalogolni, menni az emberek, a hétköznap felé! A faluban már csak pár kivilágított ablak fogad.

Az, aki széltől, szúnyogtól független kíván lenni, építsen *magaslest*. Az emberből kiáramló párát a leggyengébb levegőmozgás is elviszi. Nagy távolságra, sokkal messzebb, mint az általánosságban az avatatlanok hiszik. Le, a föld felé csak a legritkább esetben megy. Ez a nagy előnye a magas-leseknek.

A magas-les hivatását csak akkor töltheti be igazán, ha az elegendő magas. 4—5 m-nél alacsonyabbat nem érdemes készíttetni, mivel előnyei — a teljes függetlenség minden légáramlattól — csak ebben a magasságban érvényesülnek.

Magas-les nagyon sokféle van, hogy aztán valamennyi jó-e, az már egészen más kérdés. A könnyű, mondhatnám szállíthatók közül

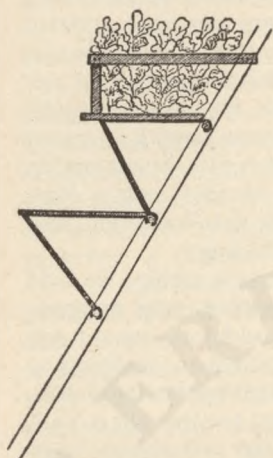

Hordozható magasles

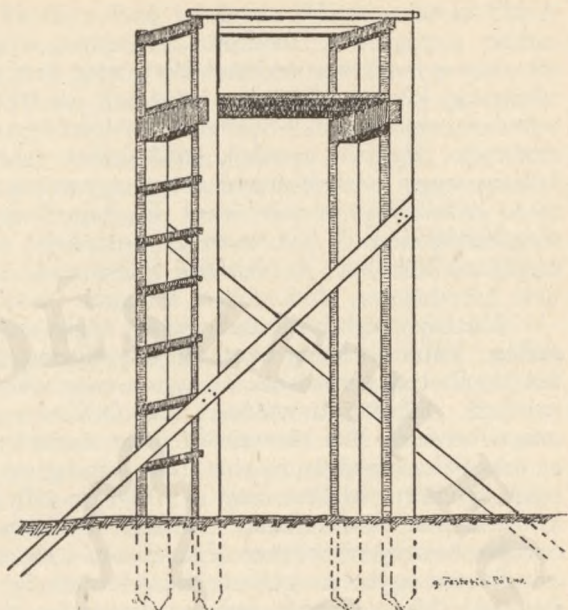
csak a létraszerűt merem nyugodt lélekkel ajánlani. Ezt is csak kivételesen és inkább megfigyelés, mint lövés szempontjából. Előállítása egyszerű: készítsünk bármely falusi áccsal megfelelő magasságú, közönséges létrát, melyet az arra alkalmas fának támasztunk. Hozzá kényelmes szélességű ülő-deszkát szerkesztünk. A deszka egyik oldalán van a létra fokába bekapcsolható erős vashorogpár, alatta a villában végződő vas-támasz. Az ülés lehet szélesebb, magánál a létránál. Lehet támlája, karfája. Ez utóbbi esetben nagyon célszerű, ha a karfavégeket *felülről* bedugott csappal rögzített korlát köti össze. Ennek hiányában feltétlen kössük meg magunkat, nehogy elbóbiskolás, vagy a vadászizgalom következtében, egyensúlyt veszítve leessünk. A lábaknak is készítsünk hasonló, de keskenyebb támaszt. Nem jó a lábakat minden támaszték nélkül a levegőben lógatni. Egyrészt hihetetlen hamar elcsábítja az embert a „harangozásra”, — másrészt fárasztó, zsibbasztó. Aki nem próbálta, nem is hiszi, milyen rövid idő alatt tud az ember lába elzsibbadni. A támaszul használt fa gallyait nyessük úgy meg, ahogy azt az adott körülmények megkívánják. A túlszabadon álló ülést az ülődeszka szélébe fűrt lyukakba helyezett gallyakkal takarjuk el.

Nem szeretem túlzottan, az ilyen magas-leseket. Ezekben csak balra és előre lehet lőni, jobbra már majdnem lehetetlen. Addig, amíg az új területen nem vagyunk tisztában a magas-lesek megfelelő helyével, és főleg még fiatal a vadász, kísérletezésre jó. Midőn a tapasztalat is igazolja feltevésünket s a hely jónak bizonyult, építésünk állandó magas-lest.

Állandó építményül egyes öreg makk-fákat fel lehet használni, csak a szél ne tépázza és főleg ne *mozgassa* az egész alkotmányt. Csikorgó, imbolygó magas-lesről biztosan lőni alig lehet. Maga a les-hely alakja ízlés dolga. Van, aki háromszögű alapra épít — ez egyszerűbb és olcsóbb — és van, aki a négyszögletes alapot kedveli — ez kényelmesebb. Aszerint, hogy három- vagy négyszögletű mellett döntöttünk, ásassunk a földbe három, illetve négy jó erős gerendát. Ha 5 m magas lest kívánunk, olyan hosszút, hogy a föld felett 6 m álljon ki. Ha a talaj minősége a mély beásást (1'5 m) nem engedi, de még akkor is, ha lehet jó, ha az oszlopokat, kettesével úgy kötjük össze, hogy a ferdén vezetett összefogó gerenda vége, szintén a földbe kerüljön. Ezt az összekapcsoló, illetve rögzítő támaszt két egymást keresztező irányba alkalmazzuk. Az ilyen megtámasztással, mely minél magasabban eszközlendő, az egész építmény szilárdsága rendkívül sokat nyer. A föld színétől 5 m-re kerül a les padlója. E célból két szembe lévő oldalon, — a három oldalúnál valamennyinél — ácsoltassunk be erős, csekély lejtésű gerendát. Erre kerülnek a vastag, több embert is megbíró padló-deszák. Célszerű a padló-deszák között, mintegy 1 cm-nyi hézagot hagyni, amin az esővíz le tud csurogni. A zajtalanság biztosítására, ha netán fel kell állnunk, vagy lépünk is — sokan gyep-téglákkal rakják meg a padlót. Én a gyep-téglát nem szeretem, mert a fa könnyen korhad alatta, sokkal jobb, ha valamibe többé is kerül, a kókusz szőnyeg. Ezen könnyen

Hordozható magasles

Magasles

átfut a víz s ha nagyon átázott, kiemelve a napon hamar ki lehet szárítani.

A még égnek meredő 1 m-es végeket ugyancsak erős léccel vagy gerendával foglaljuk körül össze. Ez a korlát. A korlát egyik oldalán, ahová a feljáró kerül, felcsapható. Feljáróul készíthetünk vagy egyszerű létrát, vagy kényelmes lépcsőt. Az oldalakat feltétlen deszkáztassuk be. Ez azért jó, mert egyrészt jobban vagyunk fedve, másrészt ha valamit esetleg elejtünk, nem gurul és esik le a földre. A sarokban kényelmes ülő-deszka, kis polc egészíti ki a berendezést. A magaslesnek feltétlen kényelmesnek kell lennie. Csak így lehet órákat, sőt fél napokon át teljes nyugalommal figyelni, észlelni. Méreteinek akkorának kell lenni, mely legalább két ember kényelmes befogadására elegendő. Az a kellemes, ha olyan nagy, amelynek padlóján kis alvársra is végig lehet feküdni. A rövid nyári éjszakákon az éj nagyrészt bevilágító telihold ragyogása idejében, mire teljesen besötétedik, nem érdemes hazamenni annak, aki hajnali szürkületkor ismét a helyén kíván lenni. Erre vonatkozólag mulatságos esetről számol be vadásznaplóm egyik oldala.

Egyik kedves barátom, kezdő Nimród, mindenképpen szeretett volna őzet löni. A h...i területünkön igen kedves magas-lesem állott. Csupa 50 holdas, akáccal és vadgesztenyével szegélyezett uradalmi táblák között feküdt a 30 hold körüli kis liget : a rókás. Tőle nem messze, egy másik hasonló nagyságú és egy harmadik jóval kisebb. A rókás egyik oldala a dombos vidék kis fensíkjával határos.

A táblán baltacim. Ide jártak az őzek s itt áll egy vadász-nyiladéksarkán a magas-les. Barátom, aki foglyot, nyulat egész rendesen lő, sőt már egy rókával is dicsekedett, még őzet nem lőtt soha. Mivel idejárt egy közepes, lelövésre szánt bak, ide felültettem. Szép délután volt és én egész biztos a bakban. Besötétedésig ültünk együtt, de a bak elmaradt. Nyilván a másik erdőcskében feküdt el. Majd megjön holnap reggel! Barátommal abban egyeztünk meg, hogy ő a meleg rövid nyári éjjelt itt tölti fenn. Én hajnalban a másik bozót szélén megakadályozom a bak esetleges belépését. A vadórt meg a harmadikhoz küldöm. A részemre fölöslegessé vált felsőkabátom még neki hátrahagyva, elbúcsúztam a reggeli vizontlátásig.

Másnap megbeszélésünk szerint végig sétáltam a tarlón, az erdő szélén. Láttam néhány őzet, melyek engem észrevéve, szép nyugodtan beváltak a rókásba, de nem a megszokott oldalon, hanem egy másikon. Később, a vadórral összetalálkozva kettesben sétáltunk a magas-les felé. Már messziről feltűnt a szokásoktól teljesen eltérően, az üres baltacim-tábla, jólehet ezen mindig sokkal tovább állt a vad, mint egyebütt. Most semmi... Elvégre elég késő volt ahhoz, hogy az őzek már bevonuljanak. Ahogy az akácsor mellett a vadórral csendes beszélgetés közben lépegetünk, a harmattól csepegő gazban, mindketten egyszerre különös zajra lettünk figyelmesek. Megálltunk figyelni! Mi az? Mik ezek az ismeretlen hangok?! Aztán egymásra néztünk jó ízűt nevetve: mert alvó barátom egészséges hortyogása végigharsogta az egész környéket.

Ilyen alvó ne töltsön éjszakát a magas-lesen.

Fel kell az összes vadászat kedvelők, vadőrök figyelmét hívnom arra a gyakori hibára, melyben esnek a magas-lesek túlsűrű használata által. Különösen ügyeljünk a legnagyobb csend és mozdulatlanságra, ha bármiféle vad kilép. A vad, amely párszori vigyázatlan mozgás következtében megismerte azt a veszedelmet, amelyet a magas-les rejt, elkerüli. Nagyon gyakori, hogy a sűrűből kilépett vad első pillantása a magas-lesnek szól. Ha aztán a vezér-suta gyanúsát észlel és visszafordul, a tőle talán egész függetlenül 50—60 lépésre álló öreg bak sem lép ki. A felfedezésen sokszor segít, ha házikószerűen az egész lest bezárjuk. Holdvilágos, szeles, téli disznó-leseknél ez különösen előnyös.

Határozottan kétféleképp kell összes les-helyeinket, tehát a földszintieket is, osztályozni: van, amelyikből csak megfigyelünk és van amelyikből vadászunk.

Magas-lesceinket építsük tisztások, vad-legelők, vágások, fiatal ültetvények, erdei nyiladékok keresztezése, etetők, dagonyák és itatók közelébe. Etetőknél, szóóknál és itatóknál semmi szín alatt sem lőjünk, mert ezzel ép azt a biztonságérzést raboljuk el a vadtól, ami az éhezés nehéz idejében a legfontosabb.

Tüneményesen szépek a magas-lesen töltött éjszakák! Lassan úrrá lett a teljes sötétség, nesztelenül csúszok le a les padlójára. Nyár van és meleg. Kevés szalma, tűrhető puha fekvést biztosít. A többit elintézi a jó levegő meg a fiatalág. Alig aludtam pár órát, de ez jobb

pihenés a városinál. Itt rövidebb, de viszont mélyebb az álom. Még nem tört meg a sötétség, csak a csillagok lettek kissé fakóbbak. Jön a szokásos, különös hajnali didergés, a hópalackból jó forró tea, darab szalonna, — ez jobban fűt a pálinkánál — kenyér. Vége a hidegnek. Tapasztalásból mondom: a nyári hűvös idő ellen a legjobb az evés. Hátizsákot, mindent, ismét visszarakok a pad alá. Az ilyen, még sötét leseken mindennek meg kell lenni a pontos helyének, mert másképp kezdődik a tapogatódzás. Csodálatos, az ember mindig mást fog meg, mint amit keres. Most óvatosan, szép csendesén feltápászkodok, kis elővigyázatos nyújtózkodás s máris kabátba jól betakaródzva vígan ergetem a füstöt.

Az átláthatatlan feketeséget halvány szürkesség váltja fel. Halványodnak, tűnnek a csillagok. Egyes felhőket kezdek látni, fák, bokrok alakot, formát kapnak. Félálmos madár szól, ébresztgeti önmagát! Mindég több. Alattam a mezőn valami kis sötét folt szalad. Ércesen megszólal. Fogolykakas viszi népét a nap elé. A láthatár finom, beretvaéles aranycsíkja szélesedik, nő, halad mind feljebb, feljebb... Vele szaporodik, jön a fény. Már nem látni csillagot, csak halványkék égen szürke, meg rózsaszín felhőket. Lent a földön különös szórt világítás. Még nincs árnyéka semminek, de azért már sötét és kevésbé sötét foltokra esik szét minden. Már látom és nemcsak tudom, hogy a tarló sárga, a fenyő zöld, s ott lenn gondtalanul legelésző őzek, vagy tizen, már pirosak. Látom a bakot, amint idegesen fel-felkapja fejét. Érdekes a pacsirta, le-fel bukdácsoló éneke nem zavarja, de a hívó foglyokat határozottan elkergeti.

Csillog a harmat, már fenn a nap, madarak tömege ujjongva köszönti. Az őzek lassan húzódnak be alattam a sűrűbe. Kergeti a saját árnyékuk, meg az induló béres-szekerek zaja, ami idehallik a háromrózsai majorból. Itt megy el előttem a bak, piros csuhája megmegvillan benn az erdőben. Élvezünk mind a ketten. Ő a nyugalmat én hátamon a napsütést!

Mint már említettem, a leshelyet zajtalanul keressük fel és ugyanígy hagyjuk el. Ehhez előre elkészített kis utak kellene, melyek már átvezetnek a vadászat legszebb neméhez, a cserkészethez!

Mielőtt azonban ezen fejezetet lezárnám, még egyszer felhívni kívánok mindenkit: a les óriási vadászati hasznára. Különösen kezdők, ideges vadászoknak idegei megbabonázására ez a legjobb iskola. Itt szokja meg a kezdő, a vadat csendesén megfigyelni, a lelövendőt helyesen kiválasztani. Itt lehet a legnagyobb sikerrel a vadászlázat kigyógyítani. Ki ne ismerné a vadászok közül, az ideges izgatottságnak ezt a sokszor szerfelett kellemetlen fajtáját? Olyan ez, és édes testvére is, mint a lámpaláz. Ez nem a vadászat feletti öröm, mely öreg, régi vadásznak is elviszi a nyugodt éjszakáját. Ez komoly betegség! — Kezdő vadászok gyerekbetegsége s valljuk be őszintén, öregek akarat-gyengesége. Erős akaratú és csak ezzel az eggyel, le lehet küzdeni! Mi okozza a vadászlázat? Okozója az a bizonytalanság, ami a ritka, vagy ritkán látott vad elejtését megelőzi. Az a hátha!... Sikerül-e, vagy sem? A lesben ülő vadász apránként megszokja a vad

látását, megnyugszik, lehiggad. Ha ehhez fegyverének jósága és saját lökéssége iránt táplált teljes bizalma, továbbá a kapzsi, zsákmányolás érzetét önzetlen lemondás, a természetben való gyönyörködés tölti el, a vadászláz észrevétlenül eltűnik. Ezért választottam a vadászati módok tárgyalásánál elsőknek a lest, mert ez vezet be a kezdőt, tapasztalatlan embert a legrövidebb úton a természet és vadászat csodás szépségű, titokzatos világába.

2. A CSERKÉSZET.

A cserkésző vadász ruházatáról egyebet, mint a les-vadászéra nem mondhatok. Legfeljebb csak annyit: ha lehet még puhábbat, kényelmesebbet használjunk és főleg még kevesebbet vigyünk magunkkal.

A biztos sikerrel, a vadállomány zavarása, megfelelő cserkész-úthálózat hiányában, alig fog kecsegtetni fáradozásunk. Előfeltétel tehát: a megfelelő cserész-úthálózat kiépítése. Mielőtt az utakat kint az erdőn tényleg elkészítenénk, előbb jól átgondolt tervet kell szerkeszteniünk. Ha tapasztalt, megbízható, a területet tényleg s nemcsak szóval ismerő egyén, rendszerint erdész akad, őt ne hagyjuk ki a haditanácsból. Feltétlen szerezzünk be pontos, jó térképet, ha másképp nem, a kataszteri hivatalból. Ennek alapján mérlegeljük a rajta áthaladó, már meglévő kocszi- és közutakat. Ezek adottságok, melyekkel, mint megváltozhatatlanokkal, számolni kell. Ezután rajzoljuk be a leendő ösvényeket, minden erdei rét, tisztás, vadlegelő körül. Úgyszintén az erdő szélén, ahol a szomszédos mezővel érintkezik. Továbbá vágások, ültetvények körül. Majd igyekezzünk úgy összekötni, hogy az utak lehetőleg patakok, vízfolyások vonulatait kövessék. Kössük be ezen úthálózatba az etetőket, szóókat, itatókat. Magas és földszinti leshelyeinket.

Az egész úthálózatnak kellemes körsétát kell adni. A kocsival és emberek által gyakran használt utakról, mint kiinduló pontokról, kell ezeknek az utaknak kifutni. Minél jobban, erősebben használt, különösen hajnalban, este vagy éjjel, valamelyik út, annál közönyösebb a vad a rajta közlekedővel. Itt nem kell széjjel, csenddel törődni, ezen jó ügetésben az úthálózat arra a pontjára lehet hajtatni, amelyikről a szél, az aznapi cserkészlet kiindulását diktálja.

A papíron így elkészített tervünkkel menjünk ki a szabadba. Maga a természet, a valóság fogja javítani vagy igazolni eredeti elgondolásunkat. A kivitelezésnél figyeljük meg a hegyek, a dombok éleit. Nem szívesen viszem az ösvényt pontosan az élen. Hiába kényelmes, hogy mind a két völgybe belátok, a vad is alulról, az ég felé nézve sokkal hamarabb neszel meg, mint szeretném. Vagy vezessük az utat egyszer egyik, másszor másik oldalra kigyózáva, vagy csak az egyikén s erről vigyünk megfelelő helyeken kis oldalutakat, át a gerincen.

Az utacsok végét ernyővel zárjuk le. Meredek oldalakat szépen kígyózó ösvénnyel győzzük le. Tisztások, erdőszélen, gyakran kényszeríté- nek a vízmosások, vagy más akadályok mélyebben be az erdőbe. Ez nem baj, rövid távolság után ismét visszatérhetünk. Teljesen a sze- gélyre ne menjünk ki. Még az sem hiba, ha egyes helyeken, 50—60 lépés hosszú útszakaszon nem is látunk ki. Fő az, hogy minket ne lásson senki és semmi. A szegélytől állandóan maradjunk 1—2 m-el beljebb. A tisztások szélein a jó kilátást, helyesebben belátást nyújtó pontokon, úgyszintén ha utunk erdei nyiladékokat keresztesz, épít- sünk ernyőket. Az ernyőt ugyanúgy készítjük, mint a földszinti lest. Csak miután abban állni szoktunk, megfelelően magasabba. Tisztá- soknál, legelőknél az ernyőket a rétbé, ültetvénybe belenyúló erdő- csúcokba helyezük el a legcélszerűbben. Tisztásoknál, széleken sokszor, a nyiladékoknál mindig kénytelenek vagyunk pár lépést teljesen fedezetlenül menni. Ilyenkor ne idegenkedjünk, az út mellé cserjét, bokrot vagy akár takarmánynövényt (tengerit, cirokot, csi- csókát) ültetni. Ugyanez áll a vágások vagy ültetvényekben álló magas- lesek megközelítésére is.

Mikor már meggyőződünk tervünk helyességéről, kezdjük meg az út építését. Igyekezzünk minél egyszerűbben, a környezet minél kevesebb változtatásával, minél alacsonyabb költséggel tervünket kivitelezni. Vadászkeszünkkel a fák törzsein jelöljük meg az irányt. Mikor hálózatunkat mintegy így belerajzoltuk magába a természetbe, megkezdjük az ösvény kinyesését. Jó kertiollóval, kis fűrészszel, könnyű baltával felfegyverkezve, 1—2 ügyes és értelmes erdei munkással induljunk meg s vágjunk le minden ágat, gallyat, mely egy ember kényelmes közlekedését zavarhatná. A földtől a fejmagasságán túl. Az is kellemetlen, ha az ember a lábát ütögeti a benőtt vagy benne- hagyott gallyba, de az még bosszantóbb, — így jártam egy alkalommal én — ha az alacsony termetű vadőr nem gondol a nálánál magasabba s a kalapunk állandóan veszedelemben forog. Elő! mutassuk az utat magunk. Utánunk az jön, akinél a jó erős kertiolló van s ez lenyes mindent, ami zavar. A vastagabb ágakat meghagyja, a mögötte lévő fűrészszel, baltás embernek. A kis kertiollót sokak fejcsóválásának elle- nére azért szeretem, mert ha éveken keresztül a cserjéket, bokrokat vele nyírjuk, époly sűrű sövényfalat nyerünk, mint jól gondozott kert- jeinkben. Amellett a munka nem fárasztó, gyorsan, rendesen halad. Időnként az embereket cseréljük s a végén megleszünk lépve, meny- nyire haladtunk egyetlen nap alatt.

Az út kinyesését, annak talajának elkészítése követi. Sokan elő- veszik az irtókapát s egyszerűen vele minden gatz, gyökeret eltávolít- tanak, majd gereblyéznek. Hát ez sem rossz! De nem is jó! Először is különösen túlevelűeknél erre alig van szükség. Másodszor füves részeken elég az utat kikaszálni. Költségesebb, de jobb, ha az utat egyszeri kapálás után meggereblyézzük és megülepedés vagy jó meg- ázás után két oldalról felhúzott földdel feltöltjük. A feltöltés nélküli leső utak idővel bemélyednek, a talajban csatornát alkotnak, melyben esős időben a víz, száraz időben a fonyadt levelek, gallyak akadnak

meg. A felázott cserkészösvény síkos s különösen kellemetlenül érinti azokat, akik gumitalpú cipőben vadásznak.

A cserkészútba eső nagyobb gyökerek, kövek eltávolítandók. Ha nem lehet, földdel vastagon fedni kell, mert különben nemcsak könnyen megbotlik a vadász, hanem lépése erősen koppan is. Ha más megoldás nincs, meg kell kerülni. Vizes réteket, nedves helyeket kerüljünk el, patakokon keresztül készítsünk jó, legalább egy oldalon karfával ellátott hidacsokát. Ahol 40—50 cm széles vízleeresztő árkok vannak, ezek falait kővel, téglával vagy cementtel az utacska dupla szélességére építsük ki. Fekteszünk rajta erős deszkapadlót át s azt fedjük be gyeptéglával.

Cserkészutainkat ne kezdjük közvetlen valamelyik járt útnál. Tanácsos azt 4—5 méterrel beljebb kezdeni. Így avatatlanok nem fognak oly könnyen reátalálni. Az ösvény csak akkor fog rendeltetésének tényleg megfelelni, ha azon valóban zajtalanul lehet mozogni. A cserkészutak használatára ugyanazt mondhatom, mint a leshelyekre: ne használja az ellenőrző személyzet állandóan. Jó, ügyes vadőrnek a főbb közlekedési utakról is ellenőrizni kell tudni, kik, mik járnak a területén. A vad nem szereti, nem is szívesen tűri a sűrűje közelében bujkáló ember szimatját, mely sokkal többször ott marad a földön, mint gondoljuk. A vad előszeretettel veszi igénybe helyváltoztatásául kisebb-nagyobb darabon az általunk készített cserkészutakat.

A cserkészzet, különösen az őzcserkészzet, a legkedvesebb, a legszebb vadászatok egyike. Ez természetes is, hisz nagyobb részben a tavasz és nyár elei üde virágpompás, madárdalos évszakra esik.

Valódi, az igaz vadász nemes élvezetét az egyedüllét, a magános munka emeli. Itt nincs a vadászatot jól vagy rosszul rendező vadász-mester, aki odaállítja a puskást, az „állásra“ s aztán jön vagy nem jön a vad, aszerint, mi van a területen, hogyan rendezik, mit és kik hajtának. A cserkészeten a vadász egyedül magára van bízva, saját tapasztalatára, tudására és képességeire. Áll a harc, a vad finom érzék szervei és a vadász tudása között. Minden vereséért önmagának felel, de viszont minden győzelmet is egyedül érdemel ki. Itt domborodik ki a maga teljes egészében, hogy a vadászatnál mennyire alárendelt, másodrangú a lövés. Nem a lövés kitűnőségét, a találat biztonságát értem, hanem annak gyakoriságát. Nem a mennyit, hanem a miként a fontos. Hiába, a vadászat, a vad elejtése, zsákmányolása kiirthatatlan mélyen gyökeredzik az emberiség lelkében. A cserkészzet megnemesíti, megszépíti ezt a valaha életet, létet fenntartó tevékenységet. Az őz is fontos, de aki tőle, a természet isteni szépségét nem látja, az maradjon otthon, mert jó lövész lehet, de vadász soha!

El kellett ezeket a belőlem kikíváncozókat mondani, mert ez is hozzátartozik a jó cserkelő vadász lényegéhez. A súlypont az *egyedülön* van. Az nem valódi cserkészzet, nem maradék nélküli öröm, ha másod- vagy éppen harmadmagával jár valaki. Ismerjük meg séták, kocsisások alatt a levadászandó területet, igyekezzünk *magunk* megállapítani a lelövendő vadat s aztán menjünk reá egyedül.

A cserkészethez vagy leső járathoz (de kár ezt az őt magyar kifejezést elhanyagolni), jó, sőt mondhatnám kifogástalan, kitűnő idegek kellene. Beteg idegzetű, ingerlékeny, türelmetlen embereknek a lesjárás nem való. Ezek csak véletlen eredményeket fognak elérni. Ha azonban ezek a nyavalyák csak az önuralom hiánya vagy éppen a városban lakás következménye, vagy egy fel nem ismert természeti utáni vágy ki nem elégítéséből származnak, úgy ezek a betegek itt igen rövid idő alatt meg fognak teljesen gyógyulni.

Hányszor mulattam társaságban, estélyi ruhás hölgyek között forgolódo, kemény ingmellű frakkos urakon, akik darabosak, ingerlékenyek, sőt tűrhetetlenek voltak. S ha melléjük lopakodva csendesen megjegyeztem: „most lehet szép a magas-lesen, vagy végig lopakodni az erdő szélén“, egyszerre felébredtek, lelki szemeik előtt kitérült az erdő, a szívek megnyíltak s rövid időn belül a szálló szivarfüstben újjá éledtek a végig élt történetek.

A jó idegzetű, egészséges férfi kitűnő képességeit, a magános cserkészlet csak fokozza. A belső, úgy mondjam lelki képességek alátámasztásához feltétlen kívánatos a megfelelő külső. A ruházatról már volt szó, most foglalkozzunk magával a vadással. A halvány, „pápista“ színű arc messze, nagyon messze látszik. Ugyanígy sok kemény vonalú, cserzett arcú öreg Nimród büszkesége, a fehér szakáll is. Az előbbit tartjuk oda a napnak, szélnek, viharak minél gyakrabban. Az utóbbit rejtjük vékony, színes fátyol alá. A fátylat a fülek mögött, a fejtetőn áthaladó, nem túlfesz gummiszalaggal rögzíthetjük. A hosszú idejű tapasztalat ügyesség, még a fehér szakáll mellett is, ezt a ruhadarabot mellőzni képes.

Meg kell tanulni látni és nemcsak nézni. Idővel komoly és állandó figyelés után megszokja a szemünk: mi az, ami oda való és mi az, ami nem. Érdekes idevonatkozó esetem volt, egy nem vadász rokonommal. Az illető messzelátó, tehát határozottan előnyben volt az én rövidlátásommal szemben. Mégis, hosszú ideig kellett magyaráznom, míg a domb oldalán elfekvő szarvas kilátszó agancsát, nagy nehezen fel tudta ismerni. Olyan ez, mint mikor tavasszal hóvirágot keresünk. Csak az elsőt nehéz megtalálni, a többit, mikor már szemünk hozzászokott, mikor be van állítva a fehér haragocskára, — játék. Vegyünk tehát jól szemügyre mindent. Minden gyanús ágat, törzset, megvilágított követ, sziklát különösen a lombos erdőben látható átsütő napfoltokat. A legtöbben nem is képzelik, hogy a bükk, vagy tölgy zöld levelein átsugárzó napfoltokban, mennyire képes a piros őz egybeolvadni. Az nem baj, ha tévedünk, sőt majdnem azt mondhatnám, kell, szükséges ez a tévedés, mert csak így kapunk megfelelő összehasonlítási anyagot.

Mint minden vadászatnál, úgy a lesjárásnál is rendkívül fontos a szél. A rosszul megválasztott helytelen irányú, vagy hirtelen, váratlanul megfordult szél elronthatja az egész mulatságunkat. Halomra döntheti minden gondosan előkészített és kivitelezett tervünket, munkánkat. Azért kedves vadásztársam, ha hosszú, fáradságos becserkészés után az utolsó pillanatban a nyakad közé

fúj a szél, ne bosszankodj, ez vele jár. Ez a zsákmány-bizonytalanság — még az utolsó percben is — adja, a vadászöröm, az élmény zamatját. És még egyet! Ne feledd, neked is volt a harctéren őrzőangyalod, miért ne legyen annak a derék baknak is, amelyiknek az isteni Gondviselés szerint még nem futott le a homokórája.

A szél járását a lesről szóló fejezetben részletesen letárgyaltam, hozzáfűzni valóm nincs, ismétlésbe nem bocsátkozom. A lesjáratunkat úgy igyekezzünk beosztani, hogy a terület egyik szélén kezdjük s lehetőleg jó, vagy félszéllel végig tudjuk járni az egész levadászni szándékolt területet. Hajnali és reggeli cserkészetnél, ha lehet, — a háztól elfelé, este kívülről hazafelé igyekezzünk. Ilyenformán, ha a távolság nagy reggel, a jóval később induló kocsi a megbeszélt helyre értünk jöhet. Esti cserkészetnél még délután kivihet, anélkül, hogy a vadat, vagy a vadászatot zavarná. Este, illetve délután a kocsi hazamegy, nem érdekel tovább. Másként áll a dolog reggel, midőn mi vagyunk kint előbb. Ilyenkor a kocsinak pontosan be kell tartania a megjelölt útvonalat és az időt is, amikor az otthont elhagyja. Ebből következtethetünk arra, hogy hol, mikor tartózkodik s ha netán zsákmányunk már volna, a végcél előtt is megvárhatjuk a járművet.

Szeles, viharos időben az őz nyugtalan, mozog, jár, kel. Ennél fogva az ilyen idő cserkészetre kiválóan alkalmas. Az ilyen időben, mikor az egész erdő, bozót ropog, recseg, nem kell a nesztelen járásra oly nagyon ügyelni, tehát különösen fiatal kezdőknek nagyon ajánlhatom. Hűvös, ködös, vagy éppen deres májusi reggelek után az őz csak későn indul. Ilyenkor ne kora reggel, hanem a déli órákban keressük őket. Nedves, esős időben a vizes füveket kerüli és inkább a szálerdők gazos, aljnövényzettel tele helyeit keresi.

A cserkészetnél nem mi várjuk a vadat, hanem ellenkezőleg magunk igyekszünk azt felkeresni. Ennek következtében ő van előnyben, mert az erdőben mindég az van jobban elrejtve, aki áll, aki mozdulatlan s nem az, aki mozog.

Nagyon lassan, óvatosan, leelkedve mozogjunk. A lesjárat inkább ácsorgás. Semmi szín alatt sem siessünk. Gyakran, sűrűn álljunk meg, figyeljük jól a környéket, hisz az őz is mozog és könnyen lesz a cserkelésből les. (Ezért találó a magyar kifejezés: a lesjárat.) Kicsit és óvatosan lépünk. A cserkészlépés nem könnyű, de meg lehet tanulni. Nem is mondhatnám fárasztónak. Természetesen, aki folyton, az egész cserkész-idő alatt mozog, kifárad. Fárasztó a helytelen lépés, amit különösen kezdő és tapasztalatlan vadászoknál látni: a lábujj-hegyen járás. Ez egész rossz, bizonytalan és főleg nem lehet minden pillanatban, hosszú időre megállni. Aki megszokja azt a lépést, amit én használok, nem fog elfáradni. Megindulok, ezt a helyet ismerem, itt még nincs semmi, tehát bár csendben, óvatosan mozogok, de azért haladok. Elérkezem egy tűrhető vastagságú fához, innen már belátni a vágás vagy tisztás szélére. Megállok néhánypercig: semmi. — Tovább, ott a sarkon álló vadalma-fától jobb a kilátás. Megyek óvatosan, kicsit lépve előre.

Igen, a lépés! Tegyük fel: a bal lábamat kell előre tennem. A teljes testsúly a jobblábon van. Lassan előre megy a bal, óvatosan, — csak egy esetleg fél lábhosszal. Aztán csendesen *egész talppal* leteszem. Ha ágat, vagy egyáltalán valamit érzek a talp alatt, jobbra vagy balra arábbhelyezem. Most megvan, lassan leteszem talpam teljes egészében a földre és csak ezután helyezem át reá a testsúlyt. Ilyen járás nem is fárasztó s ami a legfontosabb, minden pillanatban képes vagyok teljes mozdulatlansággal várakozni. Higgyék el kedves olvasóim, sokkal körülményesebb az egészet keresetlen, egyszerű szavakkal leírni, mint véghez vinni. Tessék csak otthon a szobában megkísérelni, gyakorolni. A szabadban, kertben, séta közben s főleg a vadászaton újra és újra kísérletezni. Idővel úgy megszokjuk ezt a lépést, mint a csendes beszédet, hogy az erdőben másképp nem is tudunk mozogni. Bármiféle erdei vadászatról legyen szó, mozgásában, viselkedésében, hangjában, helyesebben hangtalanságában az igazi vadász, az első 5 percben elárulja magát.

A vad meglátása, annak közelsége szokta a mozgást elsiettetni. Ezért nyugalom! Itt látszik, milyen jó előiskola a les. Idővel majd a balsikerek letompítják a viharzó kedélyeket.

A látcső igen komoly segítség, csak ne legyünk rabja. Nincs visszataszítóbb, mint épszemű, egészséges fiatalembereket látni, mikor azok minden tisztás, nyiladék szélén azonnal látcsővel keresik le az előttük elterülő terepet. Ezek azok, akik a természetből csak azt a picinyke kivágást látják, amit a látcsőjük tárgylencséje enged! Nem, barátaim, először egyetlen pillantással átfogjuk az egész előttünk fekvő erdő, vagy vágásrészt! Az nem baj, ha a természet, a kora reggel vagy az alkony gyönyörű színei, pár percre el is feledtetik a jó bakot. Még az sem csapás, ha netán közben eltűnne a lövésre szánt őz. A hangulat, a lélek felüdülése a fontos, a lényeges, ez az, amit magunkban hazaviszünk s a jó agancsot, a ragyogó napsütés gyakran pótolja!

Keressük meg a meglátni valót szabadszemmel. Csak ha már így magunknak véleményt alkottuk, nyúljunk a látcső után, mintegy ellenőrizni, vajjon első meglátásunk, megállapításunk helyes volt-e?!

Fegyverünket töltve, de a biztonsági zárral lezárva, vigyük. A kakasos fegyvert felhúzatlanul. A kakas teljesen zajtalanul felhúzható, ha előbb meghúzzuk a ravaszt, azt ebben a helyzetben tartjuk és csak a kakas hátrahúzása után engedjük óvatosan előre. A kakast csak akkor szabad elereszteni, ha az ujjunkat a ravaszról már elvettük. A ma erősen elterjedt ismétlődő fegyvereknél a rögtönző felhúzása jelent éles csattanást, amit a vad könnyen megneszelhet. Húzzuk fel nyugodtan a rögtönzőt is, mert a biztonsági retesz kinyitása teljesen zajtalan s evvel az egyetlen mozdulattal teljesen lő-kész helyzetbe kerülünk.

A cserkészetre kutyát magunkkal vinni meggondolandó. Egyrészt mert alig van eb, amelyik tényleg nyugodtan tud jönni, másrészt meg egészen rossz láblövésektől eltekintve, mindig áll annyi idő

rendelkezésünkre, amely a távolabb lefektetett, vagy kocsin, székén hagyott kutya elhozatalára szükséges. A jól idomított ebnek bármelyik leshelyen, vagy úton, akár a hátzísák vagy egyéb hátrahagyott tárgyak társaságában, akár nélküle, órákhosszat nyugton fekvé kell maradnia.

Ha már most a napszakot vesszük figyelembe, melyben az őz leginkább mozog, tehát leghamarább találkozhatunk vele, jól jegyezzük meg, hogy az őz a legjobb szervére támaszkodik: a szaglására. Tehát ő is jó széllel, vagyis a széllel szembe jár. Ezért igyekezzünk mi viszont, ezt az irányt metszeni és háromnegyed, vagy félszéllel cserkelni. Minél kedvezőtlenebb a szél, annál nagyobb óvatosságra van szükség.

A lesjáró vadásznak úgy a terepet, mint a rajta lévő vadat, annak szokásait, pontosan ismernie kell. Az egész korai hajnal cserkészetre nem alkalmas. Jobb, ha les előzi meg a világosságnál induló cserkészetet. Különösen manapság tapasztalhatjuk, milyen későn mennek ki aránylag a földművesek földjeikre dolgozni. Az így nyugalmat élvező őz, amelyben úgysis hazai vadunk között a legtöbb hajlandóság van a nappali élethez, sokkal tovább van mozgásban, mint más vad.

Nyáron nagy melegben, a déli órákban is szeret kisebb-nagyobb területen megmozdulni. Csendes, uradalmi táblákon nem egyszer láthatunk őzeket 11—1 óra közötti időben, teljes nyugalommal legelészni. Őreg, erdőben álló bakok, mint azt már másutt említettem, szintén megmozdulnak. Délutáni, nyári záporosók után, ha a nap újólág kisüt, szívesen mennek szárítkozni. Ilyenkor egész biztonsággal napsütéses, alacsony vágásokban, réteken megtaláljuk csaknem az egész őzállományunkat. Este is, ott ahol nyugalma van, elég korán jár az őz. A késő reggeli munkakezdet következtében a falusi lakosság sokáig a sötétség teljes beálltaig dolgozik kint a mezőn. Ilyen helyeken az őz is olyan későn lép ki, hogy cserkészete, még inkább biztos lövése, erősen kétséges. Őreg bakok a tisztásokat kerülik, ide ritkán és csak nagyon későn lépnek ki. A mezővel határos erdőkben reggel előbb a földek felé eső részt keressük le és csak aztán a zárt erdőt. Este viszont megfordítva.

Amennyire fontos a vadásznak az őz váltóinak, mozgásának ismerete, épp oly szükséges tudnia annak állását is. Az őz nem, kor és évszak szerint más és más helyekre teszi át tanyáját. Erre a helyváltoztatásra a legnagyobb befolyást az élelem és az időjárás gyakorolja. Az őzeket mindig ott kell keresni, ahol a legjobb enni-valót találják s amelyek közelében télen meleg, napsütéses, szélvédett helyet, nyáron hűvös, rovarmentes fekvést talál. A suta a helyhez ragaszkodóbb, mint a bak. Ahol a sutákat állni látjuk, oda apránként megjönnek a bakok is.

A tavasz teljes erővel kibontakozott a maga színpompás, ragyogó virágdíszével. A zöld hihetetlen sokféle árnyalatban tombol. Az őzek szépen kiszínesedtek, már rég elhagyták az etetőket, csak a sózók kapják meg még mindig a szokásos látogatásokat. Május vége

felé, különösen ha jókor tavaszodott, még ez a látogatás egyre rendszertelenebbé válik. Nem csoda, hisz a tavaszi rétek, vágások bőségesen kínálják a jobbnál jobb ételmezt. Vége a téli szűkös, nehezen összeszedhető táplálkozásnak. Itt az új. Talán ez az oka, hogy az őzek valamennyien még a máskor annyira óvatos bakok is, mozognak. Jönnek-mennek. A vadnak mindenütt megvan a maga téli és nyári állása. Minél nagyobbak, minél feltűnőbbek az éghajlati különbségek, annál észrevehetőbbek e változások is. Így pl. a magas hegyekben nagyobb, erősebb a mozgalom, mint a középhegységben. A legkisebb a síkon, de még itt is észrevehető. A vadásznak ezt a mozgolódást éber figyelemmel kell figyelnie. Körülbelül május hóra esik nagy tavaszi helyváltoztatása. Ez az oka annak, hogy ilyenkor oly gyakran látunk vágásokban, edei tisztásokon, réteken még jó bakokat is. Májusban bátrabbak, bizalmasabbak. Talán gondatlanabbak, mint egyébkor.

Nyár felé a magas vetésekben, tengeriben, szántóföldeken lévő kis ligetekbe, bozótokba húzódik. Az öreg bakok néha teljesen elképzelhetetlen helyeken. Olyan, látszólag semmi védelmet sem nyújtó gazosban, ahol az ember nem is álmodna őzről, a vén bakok meghúzódnak. Kitanult öreg bakok szeretnek ritka szálas-erdőben is elfeküdni. Ha itt elegendő füvet, gombát találnak, innen ki sem mozdulnak mindaddig, míg csak a szerelmes suta hívó hangja el nem veszi az eszüket!

A mezők letakarítása után ismét az erdőkben, sűrűkben kell keresnünk. A cserkelő vadásznak tehát ehhez kell alkalmazkodnia, ha eredményt óhajt elérni.

Fiatal, kezdő, még kellő tapasztalattal nem rendelkező vadászok részére szükségesnek látok néhány, a lesjárataikra nagyon fontos megjegyzést idefűzni:

A gidával álló sutánál jó bak nincs, legfeljebb valamelyik tavalyi gidából kifejlődött gyenge bak. A fiatal, még *gidátlan* sutánál hamarabb található jó bak. A bakot mégha selejtezzük is, csak akkor ejtsünk el, ha csuhája piros és az agancsa teljesen tiszta. Ez a tétel még a határokon álló őzekre is vonatkozik. A szomszédától csak abban az esetben kívánhatok vadászias gondolkodást és cselekvést, ha magam is így viselkedem.

Az óvatosan cserkelő vadászt, épp úgy, mint a sűrűből kilépő vadat az apróbb madarak, élükön a Mátyás vagy szajkóval, jelzik. Néha teljesen tehetetlenek vagyunk velük szemben. Különösen a Mátyás képes örületes lármával az egész erdőt felzavarni, sőt kísérni fáról-fára, előre repülve, a vadászt. A vad a Mátyás és más madár jelzésére figyel. Igyekezzünk határozott reámenéssel egyszerűen elkergetni. Sokszor elég hosszabb-rövidebb időre megállnia és megvárni, míg minden elcsendesedik. Tűlsoká nem szokott tartani. Ugyanez áll, ha cserkészlet közben olyan vad kerül utunkba, mely nincs lelövésre szánva. Ha ezek mellett észrevétlenül ellopódkozni nem tudunk, egyszerűbb magunkat felfedve reájuk menni és elkergetni. Az őzek, ha az embert mint olyat felismerték,

egyszerűen elugranak. Ha nem biztosak a dolgukban, riasztanak és az egész cserkészetünket elronthatják. Az ilyen riadóban nagy mesterek az öreg suták.

A lesjáratunk közben megpillantott vadat vegyük alaposan szemügyre. Minden kétséget kizárólag meg kell győződnünk: lőhető-e, vagy sem? Különösen vigyázzunk nagyon, ha valahol vendégek vagyunk. Nagy szégyen, s a vendégjog durva megsértése, ha mást ejtünk el, mint amit részünkre kijelöltek. Figyeljük meg a vad viselkedését. A suta sokkal nyugodtabban legel és eközben hosszabb ideig tartózkodik egy helyben, mint a bak. A bak mozog, gyakran felvet, neszel és határozottan nyugtalanul siet.

Ha eldöntöttük, hogy az előttünk lévő őz lőhető, úgy különösen délután, még inkább este, mérlegeljük, vajjon elegendő idő áll-e még rendelkezésünkre lőtávra becserkészni, elegendő lesz-e a világitás a biztos lövéshez s nem fog-e az esetleges utánkeresésnél a sötétség meglepni és annak abbahagyására kényszeríteni. Sötétben, kétéves világitásnál ne lőjjünk!

Ha a biztos lőtávra jutás bizonytalan, ne háborgassuk feleslegesen a bakot. Húzódjunk óvatosan vissza, vagy várjuk meg, amíg ő vonul el előttünk. Majd máskor sikerül! Jobb nem kockáztatni semmit, mint a biztos őzet megriasztani, mire ez helyet változtat s mi kezdhethetjük az egész lesjáratot az elején, hogy vajjon hol is áll a bak? —

Mielőtt a tényleges belopást megkezdjük, jól vizsgáljuk át az egész közbeeső terepet. Figyeljük meg a vad vonulásának irányát, hátha közelít. Keressük ki előre azt a helyet, ahonnan lőni szándékozunk. Figyeljük meg, honnan, mely irányból juthatunk el oda észrevétlenül. Hol találunk árkot, terephullámot, jól fedő bokrot, vagy vastag fát, mely biztosan takar. Minden feleslegeset hagyjunk hátra, így a hátizsákot, botot, vagy széket. Ilyenkor a legjobb ezeknél hagyni hátra a velünk lévő kutyát. Ha a belopandó őz csapatban van, számoljuk meg hányan vannak. Mozogni, előbbre jutni csak akkor szabad, mikor *valamennyit* látjuk. De még ezen kívül is figyeljünk a környezetre, mert könnyen lehetséges, hogy előző helyünkről valamelyik őzet nem láttuk, vagy csak később lépett ki a sűrűből, avagy fekvéséből kelt fel. Az általunk nem látott őz minket figyelhet, mozgásunk elárulhat, minek következtében riasztva elmenekül, magával vivén az egész csapatot. A nyugtalanul figyelőt meg kell várni, amíg megnyugszik.

A legügyesebb cserkelővel is előfordul, hogy valami kis neszt okoz. Ilyenkor rögtön teljes mozdulatlanságban merevedjünk meg mindaddig, míg vagy meggyőződünk arról, hogy a vad észre sem vette, vagy figyelemre sem méltatja. A felfigyelő vad erősen vizsgálja a gyanús nesz okát. Viselkedése igen különféle. Néha kíváncsian közeledik, máskor figyelés után újra legelni kezd. Erre különösen az öreg bakoknál jól vigyázzunk. Ezek a vén ravaszok csak mimelik a legelést s mihelyt a legcsekélyebb mozdulatunkat meglátták, el-

ugranak. Csak ha három-négyszeri figyelés után, ha többé felénk nem neszel, lehetünk biztosak, hogy tényleg megnyugodott és folytathatjuk a belopást.

Ha lopódkodásunk közben — ilyen kellemetlenség is érhet — a szél váratlanul megváltozik, természetesen további viselkedésünket is eszerint kell irányítani. Nincs kizárva, hogy a célunk tárgyát képező őzet teljesen meg kell kerülnünk. Akkor is figyeljük a belopandó őzet, ha az háttal áll. A tükör nagysága mérvadó. Az idegeskedő állat, miután szórét felborzolja, megnövekedettnek látszik. A tükör változatlan nagysága a nyugalom biztos jele.

A belopásnál lehetőség szerint minden természetellenes testtartást kerüljünk. Azért mondom lehetőleg, mert bizony ez nem mindig lehetséges. Lesznek helyzetek, mikor kénytelenek leszünk lehajolni, térden, vagy négykézláb mászva rövidebb, hosszabb utat megtenni. A végső belopásnál minden meg van engedve, még a cipő lehúzás is, ha ez eredménnyel kecsegtet. Minél nehezebb körülmények között, minél nagyobb furfanggal, ügyességgel tudtunk lövéshez jutni, annál értékesebb lesz a zsákmány még akkor is, ha az nem sötét, szépen gyöngyözött agancs. Az élmény marandó nyomot fog hagyni még akkor is, ha az lőjegyzékünkben csak mint egy suta, vagy emléktárgyaink között mint kilőtt hüvely szerepel.

A fekvésében alvásközben, vagy meglapulva talált őzet lövésre készen tartott fegyverrel, fütyentéssel állítsuk lábra. A felugrás pillanatában gyorsan kell lőni, mert rögtön el is menekül. Fekvő őzre ne lőjjünk, csak egészen kivételes esetben. Az őz fekvés közben olyan kicsire zsugorodik össze, hogy különösen magas fűben, gaz között a rossz lövés nagyon könnyű. A lövés vagy túlmagasan fekszik, vagy ha az aljnövényzetben a képzeletben kirajzolt alak helytelen, túlmély.

A találkozások másik csoportjában tartozik, ha az őz nem egy helyben legel, hanem többé-kevésbé erős mozgásban van, vagy a legelőjére, vagy onnan visszatérőben, fekvéséhez. Ilyenkor, ha jó lövésre közeledik felénk s a szél is kedvező, hozzá megfelelő takarás mögött rejtőzünk, nyugodtan várjuk meg, míg lőtávolunkba ér. A nagyobb távolságra, velünk egy irányba haladó útját, igyekezzünk a körülményeket megengedő legnagyobb gyorsasággal elvágni.

A legkényesebb eset a harmadik csoportba sorozható, mikor az őz is meglátott minket. Ilyen esetben a gyors elhatározás, mondhatnám bizonyos fokú szemtelenség segít. A messziről felfedezett őzet, még ha esetleg ő nem is vett volna észre, a teljesen nyílt terepen, mely minden belopást kizár, víg ének- vagy fütytiszóval, esetleg hangosan beszélve igyekezzünk megközelíteni. Nem szabad egyenesen reá menni, hanem jó lövéstávolságra, oldalt mellette elmenve, igyekezzünk lövéshez jutni. A hadművelet *sikerülhet*, sőt elég gyakran tényleg be is válik. Mindenesetre óriási előnye, hogy a vadat nem riasztjuk végleg el megszokott helyéről, ha nem várna be és idő előtt ajánlaná magát.

A riasztva elugró őzet hagyjuk nyugton. Figyeljük meg, vajjon a sűrűbe érve megnyugszik-e, vagy tovább riaszt. Minden körülmények között várjunk türelmesen. Ha velünk van, üljünk le nyugodtan székünkre. Az őzeknek különös szokásuk van: ha az embert mint olyant felismerték, majdnem minden riasztás nélkül, végleg elugranak. Ha riasztanak is, ez csak egyszer-kétszer, mindenesetre igen rövid ideig tart. Ha nem győződtek meg teljes biztonsággal — ez különösen a bakra vonatkozik, — mi az amitől megijedtek, a riasztás soká tart. Nagyon sokszor előfordul, hogy a bak állandó riasztás közben visszatér, meggyőződni mi az, amitől megijedt s így a végén mégis lelövésre kerül.

Egy nem is túl öreg, de verekedő bakot ítéltem halálra. Az agancsnövése nem volt teljes egészében rendesnek mondható. Túl-hosszúra nőtt agancs-hegyei határozott előnyére szolgáltak a nálánál jóval erősebb bakokkal vívott csataiban. Mint ilyenkor oly gyakran, fölényét érezve mindinkább verekedőbb s a végén teljesen tűrhetetlen lett. Így hát nem maradt hátra egyéb, mint a béke érdekében eltávolítani. Szép, pünkösdi körüli reggel, belopás közben meg-reccsent lábam alatt az ág. A háttal álló bak a hangra anélkül, hogy körülnézett volna, nagyot riasztva elmenekült. A sűrű szélén megállt, figyelt, ismét riasztott. Lábával türelmetlenül dobantott, új riasztás után néhány lépést tett *felém*. Keztem érdeklődni. Most megindult egy sajátságos, különös játék. A sűrűben egy boróka fenyő mögött jól fedve álltam, a szél is kedvező volt, — tehát semmi szín alatt sem vehetett észre. Sőt meggyőződésem, a zaj hangjának helyével sem volt teljesen tisztában. A bak folyton riasztott, hol *felém* futott 10—20 lépést, hol párat vissza, — megállt, figyelt. Erősen kapált, élelem után nyujtotta a fejét, de ismét felvetette. Pár lépést oldalt ment, neszelt, riasztott. Aztán a másik oldalról igyekezett szelet kapni. Az egész viselkedésével olyan látszatot keltett, mint mikor valaki ugyan fél, de azért kíváncsi, sőt meg akarja a másikat ijeszteni. Jó sokáig, legalább 20 percig tartott a móka, amit én meglapulva figyeltem, míg a szép Hosszúréten, a közel 300 lépésről annyira megközelített, hogy a fegyverem bele-szólhathott.

A riasztás nélkül elmenekülő őz egész biztosan felismerte az embert. Az ilyen elugrást már hosszabb megfigyelés előz meg. Nyugodt, biztoskezü puskás végső kísérletképpen, erős füttyentéssel megkísérelheti a bakot megállítani. Ez a pillanatnyi megállás időt hagy egy gyors lövés elhelyezésére.

Ha kísérővel cserkelünk s az őz észre vett, de lőtávolon kívül van, a kísérő hátrahagyásával hangosan tovább beszélgetve, menjünk úgy, mint fentebb már említettem, egyedül. A lőtávokban lévő vadnál megfordítva cselekedjünk. Itt a vadász marad el jól fedve és a kísérő megy hangos magánbeszélgetés, vagy dudolás közben tovább. Az őz az eltávolodó embert fogja figyelni. A vadász az alkalmas pillanatot kivárva, nyugodt, meggondoltsággal használja fegyverét.

A nyugodtan legelésző őz, amelyik a vadászt valahogy, vagy annak vigyázatlan mozdulatát észrevette, még nem biztos, hogy azt tényleg fel is ismerte. Maradjunk nyugodtan, teljes mozdulatlanságban. Néha ismét megnyugszik és tovább legel. Csak — különösen öreg bakoknál, — figyeljünk a már említett látszat-legelésére.

Figyeljük a bizalmatlanná vált őzet. Ha a hátsó lábai lassú összehúzásával hátul süllyedni kezd, biztosak lehetünk, hogy elugrásával nem fog soká váratni. Ellenkezőleg a teljes természetes hátsóláb tartás, az új nyugalom jele.

Nagy gonddal kiagyalt, kellő elővigyázattal véghez vitt belopásunk utolsó felvonását a lövés alkotja. Hangsúlyozom, mint már annyiszor a vadászat főrése a vad lőtávokra való megközelítése, a lövés csak ennek következménye. Mindazonáltal a legügyesebb, a legjobb sikerrel kecsgetető lesjártat után is, rossz lövés következtében elveszthetjük a biztosnak vélt zsákmányt. Ne siessük el a lövést, a fárasztó, kellemetlen, természetellenes testtartással végzett belopás alatt légzésünk, szívverésünk rendetlen. Ziháló mellel, kalapáló szívvel biztosan löni képtelenség. Pihenjünk meg! Szívet, tüdőt egyaránt megnyugtat a mély, hosszú légzés. Eközben van idő megfigyelni, mi van a célba veendő vad mögött, nircs-e a rajta túl lévő terep veszélyeztetve, mert ha igen, úgy a lövés feltétlen a csőben marad. Higyjék el az urak, nem kedves jelenség s főleg nem olcsó mulatság, ha — aminek szemtanuja voltam, — hasonló eset játszódik le. Kezdő vadász ismerősömet őzre vezettem. Az erdő melletti legelőről tértek be feltűnő későn az őzek. Nem csodálom, hajnalban jó zápor porzott le s a meleg, június eleji nap jól esett. Egy saroknál előre engedtem ismerősömet, így hát nem láthattam a születendő bajt. Alighogy emberem szemem elől a fordulóban eltűnt, hatalmasat dörrent a 8 mm-es Mauser. Csend! — Pár pillanat múlva robogás, éles závarzat csattanás, újabb lövés, — tudtam! — Az őzet elhibázta s ez a kisebbik baj. Ám de ugyanekkor a rét felől óriási kiabálást, szitkozódást hallok. Rosszat sejtve igyekeztem a kilátásomat elzáró sarkon túljutni. Ott állt a vadászom, görcsösen fogva fegyverét, még mindig azon tanakodva, hogy mehetett el a bak, mikor a hozzánk ért tehenes hatalmas botjával vészjóslóan hadonaszva rajtunk követelte a Riskát, amelyik őz helyett épp akkor készült utolsókat rúgni! A helyzet minden komolysága mellett nem nélkülözte a derűt. Hiába, a baj megtörtént, a tehenet meg kellett fizetni, de kérdem: teljes komolysággal mi történt volna, ha valamelyik bojtár esik el? Tehát jól nézzük meg a vad mögötti terepet. Ugyanígy mulhatatlanul szükséges azt a helyet is jól megjegyezni, ahol a vad a lövés pillanatában áll. Rengeteg hiábavaló munkától, kereséstől kímél meg, ha biztosan oda találunk, ahol a lövéskor a vad volt.

A netán még rajtunk lévő hátizsákot lövés előtt cresszük le a földre, vagy legalább is oldjuk meg a jobb vállszíjat, nehogy azon a fegyver-agy sapkája megcsússzon s a biztos találatban megzavarjon.

Nyugodtan lőjjünk. Nem közömbös a vad állása sem. A most használatos kisöblű fegyvereknél kedvezőtlen állás következtében könnyen rossz helyre kerül a lövésünk. Egészen szembe, vagy hátulról ne lőjjünk. Az igen kellemetlen láblövés sokkal hamarabb megtörténik, mint gondoljuk. A legelő, tehát fejét földre nyújtó őz helyzete nem kedvező. A test elnyúlik s a golyó nem odavág, ahova szántuk. Úgysem kell reá soká várni. A bak meg éppen túlsűrűn is emelgeti a fejét, semmint szeretnénk!

Lövés után ne mutatkozzunk, különösen ne, míg más vad is áll a közelben. Még az egyedül álló, tűzben rogyott vadnál is maradjunk fedezetünk mögött. Ilyenkor a cigaretta, vagy rövid kis pipa megfizethetetlen szolgálatot tesz. Mindenféle vad, így az őz is, az összefüggést ember és lövés között csak akkor tanulja, szokja meg, ha a lövés eldördülése után az ember megjelenik. Ma már nálunk a kettő összefüggését annyira megszokta, hogy nemzedékek kellene hozzá, míg erről ismét leszokik. Ahol erre következetesen ügyelnek, 4—5 év múlva lényeges változásra lehetünk elkészülve. Erdei tisztásokon, meredek oldalak közelében a visszhang is megzavarja a vad tájékozódását. Tudok esetet, mikor a lövés után a többi egész közel, épp a vadász felé menekült el.

A magányt szerető embernek kevés szebb mulatsága van, mint a cserkészlet. Lehet-e szebbet elképzelni, mint egyedül végig cserkészni a hajnalodó májusi erdőt. Még sötét van, teljes éjszaka, halk csikorgással nyílik a vadászház kis rácsos kapuja. Szinte lélegzethajtó az illatos, nedves levegő. Egyetlen feketeség minden. Nincs csillag nem látni még az útmelletti fehérre meszelt határkövet sem. Meg kell állni behúnyt szemmel, mert még szokatlan a sötétség, a gyertyavilág után. Most jobb. Valamit sejteni az útból, — inkább a láb tapintja ki, mint a szem látja. Szokatlanul sötét van, nem csoda, — nehéz felhők járnak az égen. Már szürkülni kellene, de elfogják a fényt. Nem baj, majd az is megjön. A jól gondozott és kitűnően ismert ösvényen biztos a tájékozódás. Itt a görbe, kettős bükk, ennél jobbra kanyarodik, valamivel arrább a köris mellett ernyőhöz vezető utacska ágazik ki a tisztás felé. Ez most üres, nem érdekes. Emitt a nyiladék, — jó 15 lépés széles. Még messze lehet a vad. A látszólag álló levegőben a fellobbant gyufa lángja mutatja a kedvező szelet. Most látni, milyen jó, hogy ott, ahol a cserkészösvény az erdőbe ér, az egyik fa alul be van meszelve. — Huh! — Itt a szál-erdőben még sötétebb van. Behúnyt szemmel, szinte a füllel is látni vágyva, tovább. Igen lassan, óvatosan, minden zajt kerülve. Kézzelel tapogatódzva fától-fáig. Gaz, levél horzsolódik a cipőhöz, valami baj van, ez nem az út! Le kell hajolni s kézzel kitapogatni, merre vezet a felporhanyított, kitisztított út. Tovább... A vágásnál határozottan világosabb van. Hiába, a napnak már fent kell a láthatár közelében járnia. Ha nehezen is, de megis áttörik a vastag felhő-kárpitot a fénysugarak. Már könnyebb, biztosabb a járás. Halkan, félálmosan megszólal az első madár. A másik utána, vagy talán felel neki. Még csend, túlzott csend van! Végre, csaknem

I órai óvatos tapogatódzás után, itt a „Hosszú-rét“! Világosodik. 50—60 lépésre kezdenek a bokrok, ölfarakások testet ölteni. Végig zúg a hajnalt hozó szellő. Nem csípős, mint máskor, meleg. Nehéz, — hozza a gyönygyvirág illatát. Gomolyognak a nagy nehéz fekete fellegek, nagyot koppan az első esőcsepp. Hamar oda, a nagy tölgyfa alá. Állva a felhúzott csuklyával jobban leszalad a galléron az eső. Zúg, szinte pereg a leveleken a zápor. Morajlik a távoli mennydörgés, nyög az erdő. Néha zöldes fénnel egy-egy villám cikázik végig. Lehet-e ennél szebb, mint élvezni kicsiben a világteremtés isteni színjátékát.

„Reggeli vendég nem soká marad!“ — mondja a példaszó. Ez a jó kis húsító zápor sem tart negyed órácskánál tovább. Mire eláll, a felhő foszlányokba szétszakad. A résen át lenevet a hajnali napsugár. Egy csapásra minden megváltozik: a szürke egyhangúság helyt ad a dicsőségesen ragyogó aranyak. Meg van a rét meleg zöldje, a fűz is csaknem szürkén, meg a fiatal tölgyes is sötétzölden, csaknem feketén. Ez mindegyikök sajátos, egyéni színe, de rajtuk a felkelő nap aranyfüstje is. Tündököl, szikrázik, mintha a tavasz pajkos tündére marokszám vetné a gyémántot. Kedves ilyenkor megkeresni azt a pici kis napfoltot a sűrű szélén, amely szárogatja a vizes gallér hátát.

Üres, kihaltnak látszik minden. Messze a falu, alusznak az emberek. Ilyenkor csak a Gondviselés jár s az is lábujjhegyen. A pipa gyér füstje jó szelet mutat. Ez is fontos. Ő a vadászok szélmutató zászlaja. Apránként megindul a hajnali élet, húzódik be a sűrűbe, elfeküdni a vad. Jönne is, ha nem esne neki is jól a hajnali eső után a meleg napon sütkérezni.

Ontja sugarait a nap, gőzölög a vetés. A már-már kalászbba szökő gabonából kilépnek az őzek. Pirosak, mintha csak a nap foltja lenne. Elől öreg suta. Felismerhető a hosszú, vékony nyakáról. Vele a tavalyi bakocska és több apróság. Nem is látni tisztán, ki melyikhez tartozik. Ezeknek nyugtuk van. Óvatosan, lépésről-lépésre minden fordulónál újabb nyugodt körpillantás. Itt kell az öreg baknak állnia, ott a rét végénél, ahová az erdő is lesétált. Már az maga, hogy egyedül áll, gyanús. A türelmetlen, dacos, felvágódó fej mind ezt bizonyítja. Ez csak ő lehet! Ráérünk még a látszóval, előbb pusztá szemmel. A tömzsi, zömök nyak magas kort, jó agancsot ígér! Óvatosan emelkedik a távcső, élesen rajzolódik benne a szürke őszülő fej. Erős nyak, tömött, sötét agancs. Rendben van, — ez az öreg, akinek lefutott az ideje. Messze van! — Bőven 250 lépés. Ha a szél nem változik, ott az erdő széléről elérhető, ha helyben marad. Kis idő had teljék, talán valami határozott vonulási irány kialakul. Azután óvatosan... Bent az ösvényen visszamaradt a kutyával, minden felesleges: a gallér, a hátizsák, a szék. Így egyedül jó látszóval, a megbízható baráttal, a fegyverrel, óvatosan tovább. Áll a harc az emberi ügyesség, tapasztalat és leleményesség, az öreg bak kitűnő érzékszerveivel szemben. Még elég könnyen és aránylag gyorsan is megy. Az első száz lépés meg volna. A bak, ahogy innen

látszik, nem is áll olyan közel az erdőhöz. Újabb száz lépés, ez már nehezebb, ez jóval tovább is tart. Most megvan az a magasság, amelyben a bak áll. Csak időközben még beljebb húzódott az erdőtől legalább 120 lépésre. Nem túlzott a távolság, de egyrészt az őz kicsi, még a lapos röppályájú golyó is könnyen átmegy felette, vagy átcsúszik alatta. De meg másrészt az a szép, ha minél közelebb lehet lopakodni. A helyzet nem egyszerű! Csendes mérlegelés... Nem kell túlzottan sietni. Ott, valamivel lejjebb kis horpadás van, annak végén fűzbokrocška áll. Ha oda fél óra alatt el lehetne jutni, jó lenne! Annyi ideig talán még kitart. Rajta, óvatosan tovább cserkelni. Itt kezdődik a mélyedés, a bakot a fűz takarja. Ha ezt a 200 lépést sikerül becserkelni, onnan már lövésre nem több 50—60 lépésnél. Még 20—30 kis lépés erősen lehajolva megy, de aztán bele kell térdelni a vizes fűbe. A fegyverszój egész rövidre csatolva, a fogak közé szorítva, négykézláb elég tűrhető kényelemmel sikerül a közelítés. Eleinte óvatosan, vigyázva, kerülve a nedvességet. Elég, ha a térd meg a kéz lesz vizes csuklóig. Aztán apránként minden vizes lesz. A fele út már megvan. A bokor alatt látszó lábak nyugalomról, biztonságról tanuskodnak. Innen nem vár veszedelem, csak az erdőt figyeli. Most váratlanul örült rikácsolással egy fácánkakas vágódik ki. Tudja az ördög, honnan került ide, de csaknem érintette az óvatosan előre nyúló kezét. A bak felvet. Le hasra, bele a jó magas fűbe, brr... hideg a reggeli fürdő. Csak nyugodt mozdulatlanság... Az odaát figyel, nézeget ide is, meg az erdő felé is. Semmi gyanúsát sem lát, csipeget, legel tovább... Felveti a fejét, lép ide-oda, nagy a nyugtalanság. Az esőlé szép kedélyesen beszivárog a kézelőnél a nyakon, — az arc belenyomva a vizes fűbe, a szemüveg párás, vizes. A fejet csak annyira lehet emelni, hogy a kalap karimája alól kis résen éppen kilátni. Vigyázni kell, a csaknem szembesütő napra, nehogy az üveg megcsillanjon. Apránként az öreg úr is tényleg megnyugszik. Talán az az alig tíz lépésre a fegyvercső előtt elbaktató füles nyugtatta meg. Vagy 20 percig eltartott ez a móka, lehet tovább is. Most már igyekezni kell, mert itt a bevonulás, az elfekvés ideje. Először ki a zsebkendőt, — milyen jó, hogy nem fehér, hanem színes. Úgy! A tiszta üvegen át milyen szép ez a fürdőkád világ! Tovább négykézláb... Végre itt a bokor. Óvatosan, az ágak között átnézve, látszik a bak. Kissé háttal áll. Nem baj, úgyis ki kell fújni a hosszú mászkálást. A látcső, melyre nincs szükség, nehogy a fegyverrel összekoccanjon, szépen bebújik egészen a vadászkaát alá. Még egy pillantás, mely meggyőz a látcsőm páramentességéről. A biztonsági zár zajtalanul elfordul. A bak lassan oldalt fordul. Most hirtelen felvet, ide néz, biztosan valami üvegcsillogást látott, de abban a pillanatban éles dörrenés szakítja meg a kora reggel szízi csendjét. A bak eltűnt! Vajjon halotta-e a fegyver szavát?

Csak türelem! Még korai mutatkozni. A lövésre úgyis némi mozgás, izgalom van a réten. Előbb óvatosan, zajtalanul új tölteny kerül a csőbe, aztán a szivar. A fele már leégett, ismét előkerül a

látcső. Ott fekszik pirosan, mozdulatlanul a margarétás ravatalon . . . Megy a nyugodt lépés 10, 20, 30, 54 . . . ez szép. Lőni, helyesebben találni innen könnyebb, mint kétszázról. De ez vadászat, az jó lövészet!

Agancs gyönyörködés, majd vissza a kutyáért, had keressen elveszettre és had csaholjon állóra bele a szép reggelbe. A pataknál kizsigerezés, kézmosság s még egy áhítatos óra a napon szárítkozva . . . Melegen süt a nap, finom párák szállnak az égre. A szellő pajkosan játszik, a kalap mellé tűzött *örömgallyal!* Mire a falu, az emberek felébrednek, külön élvezet megmosakodva szárazon átöltözve ülni az erdei ház előtt s újra át meg átélni az izgalmakat. Ez a vadászat! Ez nevel komoly, higgadt, meggondolt embereket, ez ad soha el nem halványuló virágos emlékeket.

Lovasembernek sík, dombos és az alacsony hegyvidéken elsőrangú szórakozást nyújt: *a cserkészet lóháton.* Nem kell ehhez semmi különösebb felszerelés, öltözet, mint amit a lovasember és a vadász felszerelése, ruházata együtt kiad. Legfeljebb a derékszíj érdemel említést. Lóháton, különösen sebesebb menetben, a fegyver hordása lehet kellemetlen. A legjobb mód az, ahogy a huszárjaink és tüzeink hordják. A háton keresztbe, a bal válról a jobb csípőhöz. A derékszíjra kis szíjacsokát kell varratni, mellyel a fegyvert az agy nyakánál ott, ahol lövésközben a ravaszt elhúzó ujj, keze fogja, áthúzva hozzácsatolunk. A fegyverszíj középtáján elhelyezett csattal a mellen jó szorosra húzzuk. Ilyen elhelyezéssel a legerősebb vágóban, sőt ugratásnál is, mozdulatlanul fog fegyverünk a hátunkon nyugodni.

A vad a másik állatot sokkal nagyobb bizalommal engedi közelébe, mint a magános embert. Magasan ülve, vágásokba, rétekbe, tisztásokra sokkal jobban belátunk, mint gyalog. A ló színe mellékes, a vad úgyis látja mi, tehát teljesen közömbös, vajjon feketén-e vagy fakón vadászunk. A legfontosabb, hogy a ló vadászatra jól be legyen idomítva. Soha elfelejteni hűséges Miskámat nem fogom. S miután az egész lóháton vadászatra, annak minden kellékére annyira jellegzetes ez az eddig általam ismert legjobb vadászló viselkedése, elmondom . . .

Miska magas vérű, bábolnai, néhai tisztí sarzsiló volt. Sötét pej, menős, kiadós lépéssel s hosszú, igen kellemes vágtaival. Veled jártam az iharosi és közeli erdőket. Határozottan érdeklődött a vadászat iránt, sőt merem állítani: nem csekély vadászszenvedély volt benne. Egy alkalommal — még csak rövid ismeretség kötött össze Miskával — a délutáni órákban lovagoltam rajta haza. Élveztem a szép, nyugodt nyári délutánt. Az alá telepített erdő egyik világosabb részében őz lefelészett. Ismertem, sőt megfigyelés alatt állott ez a tavaly is gidáját vesztett s most is egyedül járó sutát. A szár gyenge meghúzására megálltunk figyelni: hátha mégis van vele gida, melyet az aljnövényzet takar. A bennünket minden bizsonnyal már régóta figyelő suta felvetett. Kis tétova mozgás után nem sietve, de határozott mozgással elhúzott a sűrűbe. Mikor eltűnt tovább mentünk. Másnap már kíváncsiságból is ugyanabból az irányból jöttünk. A suta ismét ott volt.

Az előző napi jelenet ugyanúgy újra lejátszódott. A harmadik nap valami egyéb elfoglaltságom miatt kimaradt. Annál nagyobb volt a meglepetésem, mikor újólággal erre jöve, az ismert részhez érve, Miska előre hegyezett füllel, magasra emelt fejjel, szinte keresni látszott az őzet s mikor azt meglátta, magától megállt! A suta felvetett, ránk nézett, majd többé nem törődve velünk, lassan csipegetve vonult megszokott legelőjére. Mikor eltűnt, ami jó 15—20 percet vett igénybe, Miska szép csendesen magától megindult. Megdicsértem, megveregettem a nyakát, sőt jó előrenyúlva, még a nyeregből kapott egy darab cukrot. Miska és az őz hamar összeszoktak.

Közben más erdőrészekben más vadat is láttunk reggel, délután. Miska mihelyt vadat látott, megállt s ha kényszerítettem, elindult, de a zabra ideges rágásán határozott nemtetszését fejezte ki.

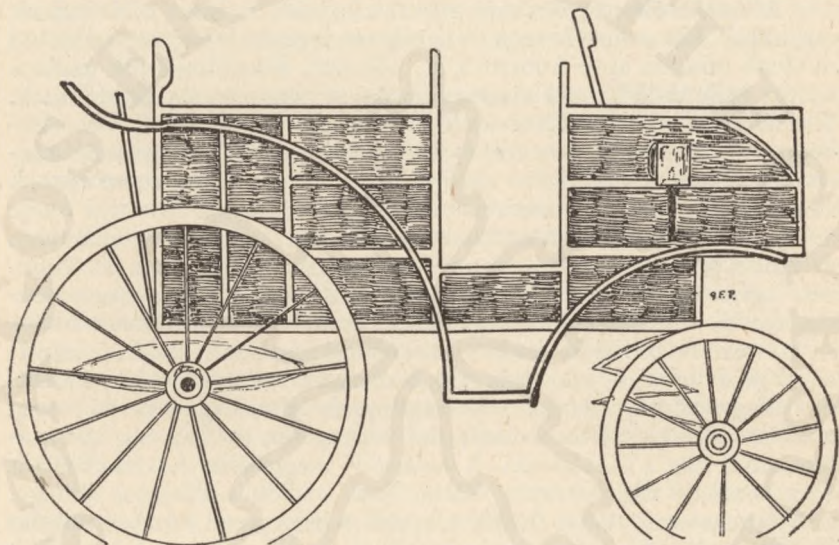
Egy, a határon átváltó bakomat féltettem, melyet még lelövésre fiatalnak találtam. Ezért el akartam riasztani rendes váltójáról. Ahogy megláttam, leszálltam. A szarát karomra fűztem s látcsóvel vizsgáltam a bakot. Eközben véletlenül a szár csattja kinyílt, minnek következtébe leesett. Mikor fegyverem után nyúltam, hogy egy vaklövessel megriasszam a bakot, vettem csak észre, hogy Miska pár lépésre tőlem eltávolodott. A dörrenésre a teljesen lőbiztos ló felkapta fejét s az elugró bak után nézett. Nem minden aggodalom nélkül indultam meg az elszabadult állat megfogására. Néven szólítottam, még pár lépést tett, aztán nyugodtan bevárt. Megdicsértem és cukorral, meg kétszersülttel (ez külön csemegéje volt) megjutalmaztam. A dolog módfelett felkeltette érdeklődésemet. Most már rendszeres gyakorlatozás kezdődött napjában kétszer, háromszor. A nyeregkápába erős horgot varrattam, amibe a szarát lehetett beakasztani. Rövid idő múlva az okos állat felfogta, miről van szó. Ha leszálltam, azonnal lehajtotta fejét, egyet-egyet harapott is, de tulajdonképpen nem legelt, hanem ment szép csendesen tovább. A lövésre megállt. Ezt a leghihetlenebbnek hangzó, legkedvesebb dolog követte. Ha 40—50 lépésre elment s a lövést még mindig nem hallotta, megállt, magasra tartott fejjel figyelt. Ha megindultam, várt, örült a csemegének. Tovább kísérleteztem. Nem léptem mellé, csak tartottam a cukrot, miáltal kénytelen volt megfordulni, sőt egy lépést tenni felém. Kezdtem a távolságot fokozni, közben, amint a vizsláknál is szoktuk, magasba tartottam a kezem. Igazán kevés kedvesebbet tudok elképzelni, mint azt, mikor a tőlem 50—100 lépésre eltávozott ló kézfeltartásra ismét visszajött hozzám.

Sajnos, az áldatlan kommün felfordulása alatt a hiányos takarmányt tengerivel kellett pótolni s az ennek következtében fellépő hashártyagyulladás nagy szomorúságomra kioltotta életét. Drága jó Miskám, hűséges vadászkiismerőmnek legalább e sorokban próbáltam az őt megillető maradandó emléket állítani.

A vad megközelítésének harmadik módja: a cserkészket kocsin, vagy ahogy szép régi magyarsággal mondjuk: *a barkácsolás*. Erre minden jármű és mindenféle színű ló jó. Nem kell hozzá okvetlen pej vagy sárگا. A vad úgyis kocsinak látja s ez is a fontos. A kocszi zörgése,

nyikorgása szükséges. Az özeknek messziről hallaniok kell a közeledtét, ismerniök kell a veszélytelen szerszámot. A hangtalanul, váratlanul feltűnő kocsitól elugranak. A kocsit használjuk az egész évben, hadd szokják meg annak látását minél jobban.

A szekértől kezdve, a legfinomabb kocsig, minden használható, ami elé lovat lehet fogni. Fő : a kényelmes és könnyű le-felszállás. Aki nek módjában áll, készíttessen magának külön vadászkocsit. Ezt nemcsak más vadászatoknál, hanem egyébként is használhatja. A színe teljesen mellékes. Gondosan ügyeljünk, hogy a hágcsója széles, kényelmes legyen. A sárhányók, úgy az első, mint a hátsó keréké, érjenek le teljesen egyet alkotva a hágcsóig. A sárhányó és hágcsó közti hézag azért veszedelmes, mert nedves, sáros időben a megcsúszott

Vadászkocsi

láb könnyen a kettő között a földre ér s ennek, hacsak a kocsis nem igen ügyes, biztos következménye a lábtörés. Magának a sárhányónak a legjobb a sűrű rácsot alkotó vas. Ennek lukacsain a föld, pizok könnyen átesik. Még a szöges bakancs sem csúszik, mert a talp szögei kellő kapaszkodási felületet találnak a rácsban. A gumi nedves, fagyos időben rendkívülien csúszik. Nem egyszerű a kerekek nagyságának kérdése. Minél kisebb a kerék, annál alacsonyabb a kocsi, tehát könnyebb a felszállás. A nagy kerék viszont könnyebben gördül, ennek következtében a rossz, mély bevágású utakon a lovaknak könnyebb vontatni. Az ülések kényelmesek legyenek. Jó, ha a hátsó ülés egyenlő magasságban van az elsővel, mert így a benne ülőnek nem veszi el a kocsis a kilátását. A bakülés háttámlájára célszerű a szaküzletekben kapható, külön erre a célra készített, bőrrel átvont acél fegyver-

tartó horog. A bőre méretezett ülésládákban élelem és egyéb szükséges tárgyak nyerne jó elhelyezést. A hátsó ülés mögött a saroglyába az elejtett vad kerül. A lovaknak jól behajtottaknak kell lenniök, melyek nem riadnak meg, ha esetleg közvetlen közelükben lövés esik. Főleg meg kell szokniök az egyenetlen talajon is, bokrok, fák között a nyugodt, egyenletes és biztos járást. Idegeskedő, minduntalan valamitől megriadó, valamint olyan lovakat, amelyek csak nekiugorva képesek átrántani a kocsit a gödrökön, mélyedéseken — melyek a lejtőn nem képesek a kocsit megbízhatóan visszatartani, nem használhatók! Ott, ahol az erdőkitermelés fáját azonnal ki is fuvarozzák, ilyen lovakat egyáltalán nem nehéz találni. A kocsisok is hamar megtanulják, különösen ha gazdájuk vadászata iránt maguk is némi érdeklődést mutatnak — az ilyen egyenlőtlen talajon a hajrást.

A barkácsolásnál sokaknak épp az a kedves, ha mást is elvihetnek magukkal. Ha a kocsis nem érti teljesen ennek a kedves vadászati módnak minden apró huncutságát, könnyen oda ültethetjük mellé a vadórt vagy erdőórt, aki mintegy vezénylő parancsnoka az egésznek. Kitűnően szórakozhat két hasonló gondolkozású jó barát. Kevés szobbet tudok elképzelni, mint férj és feleség vagy apa és fia együttes vadászatait. Még akkor is, ha az egyik fél nem is vesz ténylegesen részt a vadászatban, csak mint szemlélő van jelen. Elsőrangú bevezető iskola a fiatal kezdőnek, melyen a tapasztalt, idősebb vadász szinte állandóan az utolsó pillanatig tanítványa mellett maradhat és figyelemmel kísérheti egész viselkedését. Jó barát vadászok kényelmesen megosztzkodhatnak a lövés sorrendjén, miáltal mindkettőjük mulatsága biztosítva van. A pihenők, kedves, zavartalan együttes ebédek, tanyázások az év bármely szakában csak fokozzák e vadászati mód varázsát.

Nagy előnye a kényelmes megfigyelés lehetősége. A vad benn, a szálaserdőben is felkereshető, ahol lényegesen tovább van mozgásban, mint kint a tisztásokon. A vadászidő megnyúlik. A már elfeküdt őz a közeledő fogat zöreijére felkel. Ezek mellett a gyalogos elmegy. Aki nem szereti a korai felkelést, annak a lényegesen későbbi indulás is számít. A különbség egyes esetekben igen jelentékeny lehet. Csak számítsuk, hogy milyen könnyen előfordulhat az egy, esetleg kétórás éjszakai gyaloglás, ki a faluból az erdőbe vagy oda, ahol a tényleges cserkészetet megkezdjük. Milyen más az ilyen utat kényelmes kocsiban, víg ügetésben, rövid félóra alatt elintézni. A magasan ülő vadász rétekebe, vetésekre, vágásokba sokkal könnyebben, jobban lát be, mint a gyalogos.

Idősebb vadászoknak, akiknek a lába, tüdeje már nem bírja úgy a fáradtságot, mint valaha, megbecsülhetetlen ez a kényelmes vadászati mód. Az is nagy előny, hogy az állományt alig zavarja és a zsákmány elszállításával sincs gondunk.

Mihelyt a fogat olyan helyre ér, ahol vadat sejteni vagy látni, szép csendesén, lépésben haladjon. Emellett semmi szükség sincs a suttogó beszédre. Az őz a kocsit figyelni s a beszéd befolyik, velejár a szekér okozta zajba. A vadász szép csendes *menet közben* szálljon le, vigye magával fegyverét. Kocsin, fogaton *töltött fegyvernek soha,*

semmiféle körülmények között helye nincs. Itt sem. A billenő csöví vagy ú. n. „Block“-záru fegyverek töltése könnyű és zajtalan. Az erősen elterjedt ismétlőfegyverek kellő óvatossággal kezelve, nem okoznak akkora lármát, mely ne olvadna össze a szekér okozta zajjal. Nagyon jó és biztos mód, ha a fegyver *tölténytárát* megtöltjük, a zárdugattyú benyomásakor a legfelső töltényt hüvelykujjunkkal leszorítjuk mindaddig, míg a dugattyút föléje tolva, a fegyvert le nem zártuk. Ilyenformán csak a tárban, de nem a csőben van a töltény. Én még el is húzom a ravaszt, miáltal teljesen biztosítva vagyok mindenféle véletlen elsüléstől. A járműről leszálló vadásznak nincs más dolga, mint csak óvatos húzással, illetve ismétléssel csőre tölteni. Miután a lövés még messze van, talán nem is lesz, a biztonsági reteszszel feltétlen zárjuk el fegyverünket. Így felkészülve, sétáljunk a kocsi mellett. Hogy melyik oldalon, az teljesen mindegy, csak eltávolozni nem szabad, mert mihelyt a vad az embert a fogattól külön, mint ilyet megismeri, menthetetlenül elugrik.

A vadász kocsi mellett haladva, kényelmes jó fedezéket nyújtó helyen — a jó szélre is vigyázzunk — állapodjunk meg. Vegyük nyugodtan szemre a vadat, válasszuk ki belőle a meglövendőt s várjunk nyugodtan, míg a szekér után figyelő vad teljesen megnyugodott. Csak ekkor szabad löni! A vadnak nem szabad a fogat és lövés között összefüggést találnia, mert különben elveszti vele szemben tanúsított bizalmát. Lövés után nyugodtan várjunk, ne mutatkozzunk. Különösen ne, ha a közelben lévő többi vad a lövésre nem ugrott el. Nyugost területeken ez gyakori. A kocsis a lövés hallatára forduljon meg és térjen vissza. Álljon meg a vadásznál, vagy vele együtt menjen tovább. Ha a vad elugrik vagy elvonul, jó. Ha nem, jobb a szekérrel elmenni és csak később énekelve, hangosan beszélve gyalog visszatérni. A vadat el kell ilyen módon egyszerűen kergetni. A zsákmány felvétele után folytatható a mulatság.

Ha bármiféle okból a vadász nem jutna lövéshez, 15—20 perc múltán menjen érte a fogat. Megfordulhat és jöhet vissza, tehát az ellenkező irányból. Sokkal jobb a vadat kevésbé zavarja, még ha némi kerülő árán is, ugyan abból, tehát az eredeti irányból jönni. Az őz kevesebb bizalmatlansággal veszi az egymás után jövő szekeret, mert ehhez szokva van, mint a szembe jövőt. Néha elegendő, hogy a vadász csak pár lépéssel menjen arrébb, hogy lövéshez jusson. Ilyenkor vele megy a kocsi. Ellenkező esetben tovább sétál vagy felül. Ne felejtjük felszállás előtt a töltényt kivenni.

Azoknak a részére, akik a menet közben való le- és felszálláshoz szokva nincsenek, figyelmeztetőül a következőket: Mindég azzal a lábbal lépünk a földre, amelyik menetirányba *kifelé* esik. Tehát *a balra* leszállásnál: előbb jobb lábbal a hágsóra, jobb kézzel a kocsi biztos fogantyújába jól megkapaszkodva, *a bal* kézben tartott fegyverrel *a ballábbal* lépünk a földre, menetirányban kissé előre. Ellenkezőleg, ha jobbra szállunk le, a fegyver a *külső*, tehát *jobb* kézben, a fogódzás a balkézben történik. A hágsóra a ballábbal, a földre a jobb lábbal lépünk. A felszállásnál a kocsihoz közelebb eső oldal kezd.

A leggyakorlottabb emberrel is egyszer előfordulhat, hogy felszállás közben elesik. Ilyenkor a legnagyobb hiba a járműbe kapaszkodni, sőt ellenkezőleg minél hamarabb lökjük el magunkat tőle. A mozgásban lévő kocsi a belekapaszkodót magával vonszolja s azt rövid pár lépés után behúzza a kerék alá. Magától értetődően a kocsis, amilyen hamar tud, álljon meg. Nem bírom említés nélkül hagyni azt az elvetendő, rossz szokást, ha valaki felszállás előtt előbb fegyverét, a kocsin lévők valamelyikének átnyújtja. Ez rendkívül veszedelmes! A vadászat izgalmában könnyen előfordulhat, hogy a fegyver töltve marad. A töltve maradt fegyver azonban száz esetből 99-ben fel is van húzva. Ne adjuk ki hát fegyverünket a kézből!

A kocsis, ha észrevette a vadat és az az úttól oly messze van, hogy kénytelen arról letérni, ne hajtson egyenesen neki az őzeknek, hanem csak olyan oldalozva, mellette, mintha nem is érdekelné és *mellettük akarna elhajtani. Mihelyt a vadász elállt, igyekezzék lassú irányváltoztatással a vad közeléből mindjobban eltávolodni.* Minél hamarabb sikerül ez, annál előbb nyugszik meg a vad. Ismételten hangoztatom, kocsiról ne löjünk! Még a nyugodt területeken sem szokta az őz másodsor a visszatérő kocsit bevárni. Harmadszor semmi szín alatt. Tehát ne is kísérletezzünk vele, majd máskor! Épp így teljesen elhibázott dolog a mozgásban lévő vad utolérésével kísérletezni. Azt legfeljebb megkísérelhetjük, hogy hátha sikerül a vonulási irányát elvágni s ezáltal mintegy odaterelni a várakozó vadászhoz.

A barkácsolás a sík és dombvidék vadászata. Elsőrangú mulatság, mint láttuk, nem is körülményes. Kitűnően alkalmas a *suta* lelövés eszközlésére. Rövid idő alatt aránytalanul nagyszámú vadat vagyunk képesek az állomány zavarása nélkül terítékre hozni, ami a törvényszabta suta lelövés rövidségénél fogva rendkívül fontos. Az állomány csökkentése érdekében eszközlendő lelövés is a legegyszerűbben, legsímábban barkácsolva végezhető el. Jó, derék, szépagancsú bakok lelövésére rendelkezésünkre áll a cserkészlet s mint alább látni fogjuk, a csalsíp. Ezekre kocsin cserkelni majdnem kár.

Felkérem most az olvasót, jöjjön velem barátságos barkácsolásra az egyik, Budapesttől nem messze eső síksági erdőbe.

Az imént még éles fénycsóvával vágta a gépkocsi az éjszaka kezdetét. Most már bent dödög a motor a vadőri lak udvarán. A csendbe egyszerre életet hoztunk. Ketten, akik ismét megúntuk a körengeteget és késő délutáni órákban szöktünk ide ki, meghitt vadásztanyánkra. Hihetetlen, milyen pillanatok alatt tud két vadász a szinte bántó rendből a legóriásibb felfordulást előidézni. A vadászszobába belépve tisztaság és rend fogad. Ragyog az asztal, fehér viaszos vászonterítője, rajta üvegben kis virág. Tiszta a padló, rendezen állnak a letakart ágyak. A következő pillanatban megtelik az asztal. Látcső, pipa, gyertya, villanylámpa, kis csomag tea, dohányzacskó, zseb-gyógyszertár, kutyavezető szíj, tölténydoboz, bicska, leshelyvágó, pénztárca, hálóing, gyűrött, tisztának nevezett zsebkendők és mindennek a tetejében a legutóbbi vadászatról a hátizsákba került por és föld! Minden megvan, csak az az átkozott *gyufa* nincs.

Tulajdonképpen nincs reá szükség, mert az elővett cigarettát már rég meggyújtotta a csomagokat behordani segítő fiú. De azért meg kell lenni, nem szabad otthon felejtetni, mert a feledékenység az aggkori gyengeség kezdetének a jele, s vajjon melyik vadász akar megöregedni? A végén kisül, hogy a felöltő zsebében van. A keresett-e vagy nem-e, ki tudja? Lehet, az otthoni rendezési düh eltette jobb, rendesebb helyre a már kikészítettet. Ez talán csak véletlenül, fölös biztonság-ból került bele!

A társam ezalatt hasonló állapotokat teremt a padlón! Valami új kitalációja van s ezért cipőt, illetve harisnyát váltana, ha meglelné. Ki a zsákból mindent! Előbb nyugodtan, később dühösen repül a tartalék félcipő, lőszer, cigarettatárca, síp, pálinkás butykos, élelmiszerdoboz, pullóver, nyaksál, cipőzsinór. Nincs meg! Otthon maradt! Pedig hogy kiagyalta, milyen remek lesz így kocsikázni. Most vége! Oda a multság. Túr, dobál a sok kacat között. Az egyik megkerül, annál bosszantóbb, hogy hol a másik? A nagy handabandázás közben már az asztal is olyan lökést kapott, hogy feldőlt a vizes virágváza. Újabb rémület, szédületes kapkodás, menteni mindent a sartól, víztől. Dobálni át mindent, a biztos ágyra. Pedig kár ez a nagy izgalom, mert megvan a keresett harisnyafél is. Csak nem jó helyen nézzük. Helyesebben: senki sem törődik a vadőr kölyökvizslájával, „aki” már negyedórája hordja a Mari néni után!

Erre a felfordulásra szinte múlhatatlan szükség van. Ez állítja át a városi embert az emberek közül a magányba, az önrendelkezésbe. Az öreg Mari mama jól ismeri ezt, nem is törődik vele. Jól tudja, hogy amilyen gyorsan jött, oly gyorsan el is megy a fergeteg. Mire ismét bejön megkérdezni: kell-e vacsora? — már a látszólagos felfordulásban a legkitűnőbb rend uralkodik. Mindenki a sajátját rendezí s elveszett abban a pillanatban, mihelyt más valaki hozzányúl. Már a fogason függ: fegyver, látcső, kalap, kabát. A hátizsák üres, az asztalt is letörülték, szabad a padlón a járás!

A vacsora! Ez is csak olyan kérdés, mert már megszokott. Tudja ezt a jó néni előre, akár nyugodtan mondhatná, tessék kimenni a szaletliba, megvan terítve. Asztalon a tea, szalonna, kolbász, meg amit az urak Pestről magukkal hoztak.

Úgy is van. Ragyog a villanyfényben a fehér abrosz! Nevet az áldott fekete kenyér! Mire leülünk, a sötétben mozgolódás indul. Jönnek egymásután haza a vadőrök. Az öreg Pista bácsi tartja közöttük a rendet. Odaülnek mind az öten köribénk. Pohár bor, kedves beszélgetés közben megszületik a holnapi haditerv.

A pünkösdhajnali harangszó ébreszt. Szikrázik a májusi ünnepi reggel! Készülődés. Kitolják a vadászkocsit. A ló még álmosan botlik a küszöbön. Patája tompán odakoppan. Nincs sok beszéd, mindenki tudja a dolgát. Az öreg Pista felül kocsisnak a bakra, a Jani gyerek mellé. Mi ketten hátul. Sebes ügetésben ki, a még alvó faluból. Már is az országúton pereg a szekér, aztán befordulunk a dűlőútra, még poroszkálunk. Apró kis ligetek maradnak el, fácánok, fogylok, nyulak jelentkeznek! Az égeres hamvaslila vonalai felé

igyeksünk. Lassan lépésbe esnek a lovak. Nézzük, vizsgáljuk a szép, halványzöld táblákat, a parak-átszelte rétet. Élvezzük a csodálatos, madárdalos pünkösdvásárnapot! Virágillat, madárdal mindenfelé. A még kaszálatlan rét virágözönében piros foltok. Őzek! Keressük, melyik lehet az a feltűnő keskenyagancsú bak, amelyiket a szép agancsforma továbbtenyésztése érdekében ki kell selejtezni. Lassan, lépésben megyünk. Végre kisütjük melyik. Elég messze bent áll. A barátom, rajta a lövés sora, már leszállt. Alig hallhatóan csúszik a csőben a töltény. Az út melletti bodzánál állva marad. Mi meg megyünk szép csendesen az úton tovább. Az őzek nem is törődnek velünk. Elérjük az erdőt, nincs lövés. Valami nincs rendben. Benn a fák között megállunk, ott áll a társam a bokornál, vállán a fegyver, — ez azt jelenti, hogy nem lehet löni. Hamar tovább. Az első nyiladékon elfordulunk, a másik dűlőn, amilyen sebesen csak lehet, vissza, megkerüljük s jó 20 perc múlva ismét a bodza mellett lépegetünk szép csendesen. Mi az? Túl messze van, meg a domb éle felé kell löni s arra a falu! Jó, menjünk tovább. Letérünk az útról s körbe, inkább csigavonalban szeretnénk feljutni, bent a réten álló csipkebokorhoz. Sikerült. Ő visszamarad, lehúzódva a bokor mellé. Mi meg igyekszünk lassan eltávolodva befelé az erdőbe. Suhog a lovak lába alatt a magas fű, zajtalanul halad a puha szőnyegen a kocsi. Ismét a szál-erdő fái közé jutunk. Éles dörrenés s a piros bak odadől a vadvirágos ravatalra.

Járjuk az erdőt, élvezettel nézzük a vadat, aztán érezhetővé válik a déli napsugár. Benn a kis tisztáson állunk, harsogva harapnak a fűvön a lovak. Fejbólintásukra vele csörög a lelógó zabla. Pici kis tűzön sütjük nyárson a kolbászt, élvezzük az életet, az ígéretes tavaszt. Mire visszaérünk a faluba, ragyognak a csillagok s mi élvezettel gondolunk vissza a májusi kocsikázásra, kint a csodás szépségű tavaszi erdőben.

* * *

Július közepe táján, mikor a szerelem megmozdítja a suták szívét, új örömök, új élvezetek köszöntenek a cserkelő vadászra. Tanácsos már előre figyelni, vajjon kergetik-e már egymást az őzek? Megindult-e a nász? Nem-e csak olyan pajkos játék-e, amit néha még majusban is látni. Egyszer csak mégis meghalljuk a szerelmes suta hívó hangját. Reánk köszöntött a *csalsíp-vadászat* változatos, kedves ideje. Jól vigyázzunk, a suta megtartja helyét és a bak megy utána. Ezért kell már előre tisztában lennünk, hol állnak a suták. A bakok állásával ne törődjünk, mert ezeket úgysem a régi helyükön, hanem a suták közelében találjuk. Az esküvőt a fiatal suták kezdik, ezeket követik az egész öregek s csak azután a már gidát vezető anyasuták. A meddők az egész idő alatt mindenütt okvetetlenkednek, ahol csak szerelmet sejtene. A bakok közül az elsők, akik a szerelmes suta hívó hangját követik, az erős, öreg bakok. Csak ha ezek már beleúntak, következhetnek a többiek, ami azonban nem jelenti azt, hogy házibarátnak imitt-amott valamelyik kamasz be ne szemtelenkedné magát.

A csalsíppal való vadászat kezdete ezek szerint függ a suták szerelmétől, amit viszont erősen befolyásol az előző tél. Zord tél után megkésik, enyhe tél, jó táplálkozás következtében korábban áll be. Magára az egész üzekedésre döntő befolyással van a suták és bakok számaránya. Ahol sok a suta és kevés a bak, csendes, nyugodt. Viszont ahol ennek megfordítottja áll, dühös, izgatott. Eszerint fog vadászunk is alakulni.

Már a régi vadászok is ismerték, tudták, hogy a hívó suta hangját utánozva, arra a szerelemre vágyó bak jelenik meg. A bükk vagy orgona levelein utánozták a suta hívó hangját. Ennek elsajátítása nem ördögség — mondják —, én ellenkező véleményen vagyok. A szaküzletek sokféle és főleg magasárú ilyen sípokat hoznak forgalomba. A kiválasztáshoz bizonyos gyakorlat kell. Aki ezzel nem rendelkezik, az kérje fel rá barátját vagy ismerősét, feltéve, hogy az nemcsak hiszi, hanem tényleg ismeri is a suta hangját. Akinek ilyen nem áll rendelkezésére, az menjen ki az erdőbe és hallgatódzon ott, ahol őzek tartózkodnak. Ezután vegye meg a legolcsóbbat, de olyat, melyet csavar-elállítással hangolni lehet és kísérletezzen vele *otthon*. A próbákat ne a szobában, hanem a szabadban tartsuk, mert teljesen más a hang a zárt falak között, mint kint a szabadban. Ha úgy véli, hogy a helyes hangot eltalálta, még ne siessen ki a pagonyba. Lehetőleg másnap újra hallgatódzon, hazaérve ismételten kísérletezzen tovább. Valószínűleg észre fogja venni, hogy az előző nap jónak talált hang még némi módosításra szorul. A második kísérlet után nyugodtan menjen ki az erdőre. Mi történhet? Nem fog sikerülni, nem fog őzet lőni! Ide próbálkozás nélkül is elérkezik. A próbálkozásnak különösen a veszélyes szomszéd felé eső határ a legmegfelelőbb, mert sikertelenség esetén itt legalább az a haszna lesz, hogy a bakok óvatosabbak lesznek s ennek következtében a veszélyeztetett helyről biztosabbra húzódnak.

Csalogatásra tulajdonképpen az egész nap alkalmas. Mégis általában a reggeli órák 5—fél 6-tól 9-10-ig, d. u. 4—7 óra között látszanak a legkiadósabbaknak. Életem legszebb bakja — melyet akkor sajnos nem sikerült meglőnöm, csak a következő évben, lesen — fél egykor cserkelt be óvatosan a legforróbb napsütésbe. Meg is neszelt, el is ment!

A csalsíppal felszerelt vadász óvatosan cserkelje be azokat a helyeket, ahol tudomása szerint a suták allnak. Jó az ilyen biztos helyeken még áprilisban rendes leshelyet készíteni. Ide megérkezve, nyugodtan ülünk le. Várjunk csendes mozdulatlanságban 10—15 percet. Ugyanis sohasem tudhatjuk, nem áll-e közelünkben bak, amelyik esetleg mégis hallott valamit jövetelünkről s melynek ennél fogva bizonyos időt kell engedni a megnyugvásra. Itt felmerül a kérdés: állni, ülni vagy a földre kuporodni a jobb? A földre semmiesetre se kuporodjunk. Igaz ugyan, a közeledő, különöseu zajtalanul lopakodó bak így hamarabb meglátható, viszont ő az alacsonyra zsugorodott alakot nehezebben fedezi fel. De lőni úgyszólván csak egy irányba, balra lehet. A legcsekélyebb fordulat annyira nehézkes, szinte kivihetetlen, hogy ez a hátrány minden előnyt felemészti!

Állni vagy ülni, nagyjából egyre megy. A helyi látási viszonyok fogják kedvező helyzetünket megszabni. Az álló vadász könnyebben végez kis mozdulatot, mint az ülő. Igaz, a magas botszék sokat segít. Az is elvitatathatlan, hogy az ülő vadász mozdulatlanságát könnyebben, jobban képes megőrizni. A mozdulatlanság ellenben nagyon fontos, mert könnyen félórát is eltölt az ember egyhelyben. Aki éppen akarja, megérkezés után leülhet és a híváshoz felállhat.

Az eltelt negyedóra után kezdjük hívni. A sípot a legszívesebben külön a balvállra varrt gombra erősített zsinóron hordom. Nem a nyakban! A bak érkezésekor ugyanis a sípot a szájból egyszerűen kiejtjük. Az ilyenformán megerősített síp sem esés közben, sem függés közben nem ér oly könnyen látszóhöz, fegyveragyhöz vagy a csont vadászgombhoz, mint bármily más módon. A zsinór ne legyen túl hosszú. Tanácsos a sípot, különösen, ha annak fém hangnyelve van, azt időnként szétcsavarni s kis szivarkapapírral, az esetleg reátapadt nedvességtől megszabadítani. Hazaérve, illetve a vadászat befejeztével feltétlen tisztítsuk meg, mert ez biztosítja a hang tisztaságát. Úgyszintén a vadászat előtt, *még otthon* jó erősen fújjunk bele mindkét oldalról, miáltal a netán belekerült por, piszok eltávolodik. Használton kívül tartsuk védőtokban.

A jól beállított síppal négy-öttször halkán hívjunk. Egy-két perc elteltével kissé erősebben újra. Ha ezt az 1—2 percenként egymást követő 4—5 hívást siker nem koronázza, várjunk ismét negyedórát s csak azután cserkeljünk óvatosan más, reményt ígérő helyre.

Ha a hívásra suta érkezik, úgy ez a fiatal gida hangjához volt hasonló, tehát túlmagas, vékony. A csavar elállításával hangoljuk mélyebbre a nem jól sikerült hangot. A túlmély hangra nem jön semmi.

A bak viselkedése a legkülönbélebb. Azt lehet mondani, minden esetben más. Vannak napok — ez szokott az üzekedés tetőpontja lenni —, mikor minden, némiképp csak az őzére emlékeztető hangra, mint a bolond ugranak a bakok. Ahol kevés a suta, hamarább, könnyebben jön, mint ahol annyit talál, mint amennyit akar. Ne hívjunk erősen. A hang csendes időben hihetetlen messzire hallatszik. Van rá eset, hogy a bak minden gondolkozás nélkül egyenesen bele-rohan a vegyver csövébe. Ilyenkor a rohanó őz lármáján kívül az erős *bak* ziháló hangját is hallani. Meleg időben jobban jön, mint esőben. Eső után napsütésben a legjobban. Az erős szél, mely a hangot elkapja, rossz. Máskor elindul ugyan nagy hévvel, de később megcsillapodik. Olyan is van, amelyik — ezek az öregek — alacsonyan tartott orral, mint a véreb, szimatolva jön. A helyet, ahonnan a hangot hallotta, óvatosan megkerüli, neszel, szimatol. Ténylegesen becserkeli a vadászt. Meggyőződve a veszedelemről az egyik, éppoly óvatosan oson el, mint ahogy jött. A másik rögtön, a harmadik csak kis idő múlva riaszt és lármázza fel az egész vidéket.

Egy ilyen bájos jelentenek voltam egy alkalommal szemtanuja a herceghalmi pagonyban. Egyik vadásztársam, nem rossz vadász, hívott az erdő szélén. Én nem akarván közelségemmel zavarni, az erdő és a tengeri határán álló magas-lest szálltam meg. Kis félóra

telt el. Miközben a kilátásban gyönyörködtem, megszólalt a sokatígérő szerelmi dal! Mára a második szakasz is elhangzott, midőn a tengeri között valami napsütéshez hasonló piros folt jelent meg. A várt bak! Mint foglyok után a húzó vizsla, úgy lopakodott. Még a tengeri leveleit sem zörgette. Ott is az alig észrevehető szélesebb barázdán haladt. Nem lehetett 50 lépésnyire sem, a csábosan sípoló társamtól. Határozottan láttam rajta azt a pillanatot, amikor a vadászt felfedezte. Megmerevedett, szinte megnagyobbodott, ahogy a szőre égnek állott! Tágra nyílt orrlyukakkal igyekezett a jólismert, veszedelmes szimatot beszívni, aztán époly zajtalanul, ahogy jött, el is távozott. Mikor az enyhe hajlású domb élén túljutott, megállt, megint a vadász felé figyelt, lábával dühösen kapált. Mintha megakarná ijeszteni, vagy mint mikor a veszekedő gyerekek meg-megállnak és csúnyákat mondanak egymásnak. Aztán mélyen bele-riasztott a nap-sugaras nyári délelőttbe. Hirtelen fordult, oldalt menekülve 100 lépést újra megállt, kapált, riasztott. Így körül, csaknem az egész vidéket. Barátom el sem akarta hinni, csak mikor a poros földben nagy-nehezen sikerült felfedezni nyomát, hogy ily közel volt hozzá.

Az ilyen ravasz bakokat legkönnyebben két vadász kapja lövésre. Az egyik csalogat s a másik úgy helyezkedik el nagyobb távolságra, hogy a szimatot kereső vad elébe kerüljön.

A suta hívó hangjára nem mozdul meg minden bak. Újabban a dühös bak riasztó hangját is utánozzák, amire a féltékeny, irigy bak mégis csak megjelenik. Azt állítják, ez túlzottan zavarja a területet, én nem tapasztaltam. Nem is zavarhatja, hisz ez épp úgy hozzátartozik az üzekedéshez, mint a nagy zajjal való kergetőzés.

Lövés után, különösen ha a bak suta társaságában áll, még kevésbé mutatkozzunk, mint egyébkor. Hányszor előfordult már, hogy a suta csak riadtan körülnézett s kereste, sőt türelmetlenül orrával meg is érintette a tűzben kimúlt bakot és csak hosszabb idő múlva váltott be a sűrűbe. Néha 2-3 suta is van kint a réten és ezek sem törődnek a lövéssel. Ne riasszuk meg őket. Nem cél, hogy a helyüket megváltoztassák, mert az elesett bak után bizton pár nap, esetleg csak pár óra múlva megjön a másik.

A hívó-vadászattal nem szabad visszaélni! Aki igazán mesterien képes a suta hívó hangját utánozni akár egyszerű levélen, akár hangszeren, nagyon könnyen és nagyon hamar képes a legszebb állományt is tönkre tenni. Ez a vadászati mód nagyon alkalmas az öreg basák trónfosztására. A síp-vadászat elején löjjük le azokat a jól rejtőzködő öreg urakat, akiknek tulajdonképpen már a múlt év násza után kellett volna elesniök. Ugyis ezek az első indulók s ha ezeket mindjárt a legelső napokban sikerült elejteni, hagyjuk nyugodtan magára az állományt. A vége felé annak, akinek ebben a nagyon kedves vadászban öröme van, még a lövésre kerülő fiatal bakok nagyon kedves szórakozást nyújthatnak.

A kezdő vadásznak még a meg nem felelő szerszámmal is lesznek eleinte sikerei. Aztán jönnek a nehézségek. Ezek majdnem mindig a síp helytelen hangjának vagy használatának következményei. Ne

veszítse ele a kezdő kedvét a sikertelenségek esetén. Mindent, ezt is meg kell tanulni. A természet a legjobb mester, figyeljen! Az első évben talán több bakot fog elriasztani, mint löni. Nem baj! Lehet, hogy a sípban van a hiba, de a síp kiválasztásával is úgy vagyunk, mint a feygyverrel. Igazán jót a kezdő sohase tud magának kikeresni. Egy évi tapasztalat után másképp fogja elbírálni a kereskedő által elébe tett sípokat. Kezddjen nyugodtan másikkal kísérlelgetezni. Ha azonban az első kellő behangolás után megfelel, örüljön neki és élvezze ezt a remek vadászatot még akkor is, ha a beugrott bakot nem is kívánja meglőni. Hanem csak gyönyörködni óhajt benne.

Még egy megvitatandó kérdés bukik fel: alkalmas-e a hívásra a magas-les vagy sem? Miért ne? Ha a magas-les olyan helyen áll, ahová a suták kijárnak, a csalogatásra alkalmas időben egész nyugodtan lehet. Nekem lent a földön nagyobb élvezet.

3. A HAJTÓ-VADÁSZAT

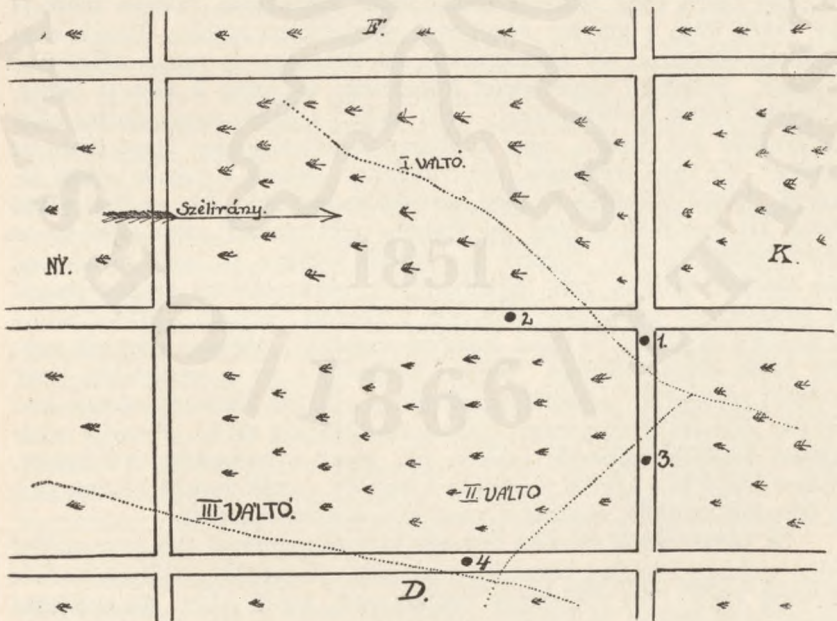
Őzet tulajdonképpen nagy hajtóvadászatokon löni vagy reá ilyeneket rendezni nem helyes. Kivételt képez, ha az állományt, különösen a suták számát gyorsan és gyökeresen apasztani kívánjuk. Az őz nem olyan vad, amelyiknél, mint a nyúl, csak a számra fektetjük a fősúlyt, vigyázva, hogy oly vadászati módot válasszunk, amelyik az anyaállatok sértetlen elmenekülését biztosítja. Itt mindig nem *egy őzről*, hanem *valamelyik* bizonyos őzről van szó. Akár bak, akár suta is legyen az. Vagyis az a helyes, ha egyes öreg sutát vagy bakot *terelünk* a magános puskás elé.

Terelni a siker reményében csak akkor lehet, ha az őzek már elfeküdtek. Ezt az időt, mint azt az eddigiekből tudjuk, a helyi körülmények szabják meg. A vadászat rendezőjének teljesen tisztában kell lennie azzal, amit akar. Előzetesen pontosan átgondolt, hajtókkal, vadászokkal alaposan meg nem beszélt terv nélküli hajtásban más eredményre nem is számíthatunk, mint az állomány teljesen felesleges zavarására.

Az őz vágásokban, fiatalosokban fekszik. Itt kell keresni. Szélben túl nagy a zaj, meg a közeledő hajtót is nehezen veszi észre, tehát ilyenkor nem érdemes kísérletezni, mert könnyen fekvé maradnak. Eső után olyan helyen, ahol minden vizes, szintén hiába keressünk őzet. Ilyenkor a száraz szálásokat bujja. Vadásztevékenységünket tehát ide kell irányítani. A hó lényegesen megkönnyíti a vadászatot, nemcsak a bekörzés, hanem a csapa követéséből is kifolyólag. A hajtók könnyen képesek a sűrűbe beváltott őzek csapáját követni. Száraz, fagyos, kopogós időben könnyebb lábbaállítani, mint puha, minden hangot elfogó napokon. Az őzet általában nehéz hajtani, könnyen kitör oldalt, tehát ne rendezzünk hosszú hajtást. A rövid, kis hajtások jobbak, biztosabbak. Minél ropogósabb, szárazabb az idő, annál nagyobbat, — nedves, puha időben kicsit, rövidet.

A rendezőnek pontosan ismernie kell az őzek váltóit. Mégpedig nemcsak ott, ahol azok utakat, nyíladekokat metszenek, tehát a lőállások helyénél, hanem bent a sűrűben is, nehogy a vad ezen haladva idő előtt kapjon szimatot. Ahol a terelő vadászatok évente megszótktak ismétlődni, üdvös a lőállásokat a lehetőség szerint előkészíteni. Készítsünk ernyőt, vagy rendes leshelyet. Az arra alkalmas bokrokat nyessük meg. Minden váltóhoz, attól 60—80 lépésre, mindkét oldalon készítsünk állást, mert nem tudhatjuk előre, vajjon a vadászat napján a szél melyiknek használatát írja elő. Ezek a munkák oly lényegtelenek, hogy őket jó vadór és a vadászat iránt csak kicsit is érdeklődő erdősök maguk is elkészíthetik. Nagyon fontos, hogy jóelőre végezzük el a munkát, mert ha az őz még nem szokta meg őket, nem megy el mellette. Gondoskodjunk jó kilővésről is. A lőállást ne a sűrűbe helyezzük el, hanem ritkásabb helyre, de azért ne tisztásra, mert ide nem szívesen megy.

A hajtás irányának megállapításánál gondos körültekintéssel érhetünk csak el eredményt. A vad, így az őz is, szél ellen mozog. Ez természetes is, hisz a sűrűben a szem ér a legkevesebbet, az orr, a szimatja, ami védi és a hallása. Hallani is jobban tud, ha a légáramlat a zajt feléje hozza. A hajtást tehát úgy rendezzük, hogy a hajtók jó széllel menjenek a sűrűbe. Így egyrészt hamarabb állítják lábra a vadat, másrészt különösen az őz könnyebben nyomható előre. Az őz megindulva sokkal szívesebben megy előre, ha a szimatjára támaszkodva mintegy védve érzi magát. A hajtásokban azért törnek ki az őzek előszeretettel oldalt, mert megérik elől a vadászokat, vissza-

Terelesi helyszínrajz

törnek, — a sűrű hajtó-láneba ütődve, azelőtt végighaladnak s valamelyik oldalon elmenekülnek. Ahol kevés a hajtó, mint a terelésnél, nagyon sokszor a hajtók között hátra, visszamennek. Az is megesik, különösen öreg baknál, hogy egyáltalán nem tudjuk a sűrűből ki-nyomni, fekvé marad és hagyja közvetlen közelében a hajtókat el-menni.

Hová állítsuk tehát a vadászt, illetve vadászokat? Ha a sűrűből kivezető váltó úgy halad, hogy a rossz szél ellenére az őzet nem zavarja az arra a pontra állított vadász, ahol a váltó nyiladékot vagy útát met-szi, úgy nyugodtan a hajtás homlokvonalaiba is állíthatunk puskást. Nem zavarja, ha pl. egyenesen nyugatról jár a levegő és az észak-déli irányban húzódó nyiladékra délről vagy északnyugatról jön a váltó. A mellékelt kis vázlat mindennél világosabban mutatja, mikor, hová kell a vadászt állítani. Kézenfekvő, hogy az 1-es számú váltó esetében csak az 1-es számú hely használható, mert a 2-es lőállásból feltétlen szelet kap. A 2-es számú váltóhoz a 3-as számú hely a megfelelő. Az oldalakon a félszél alatt fekvő váltóknál ugyanígy kell eljárni s a vadászt a *szél alá* kell elállítani. Tehát a vázlat szerint a 3-as számú váltónál 4-es számú lőállásra. Korántsem olyan nehéz az egész eset, mint látszik, csak tisztában kell lenni a helyzettel s higgadtan kell gondolkodni.

Ha kevés a vadász vagy csak egy vadászt óhajtunk lövéshez jut-tatni, mikor több váltó van, vagyis nem tudjuk az összes váltókat fegyveres vadással megállni, elsősorban a legjobb helyet, illetve helyeket rakjuk meg vadással. Az üresek el kell kendőzni. Erre a célra botra vagy bokorra kötött fehér zsebkendő, világos kabát is jó. Még jobb a tényleg és teljesen megbízható ember. Ennek nem szabad elrejtőzni, sőt ellenkezőleg, jól láthatóan és rossz széllel kell állania. Időnként egyet-egyét köhintsen, sőt még a fára is üthet. Ügyelni kell a következőkre: nem szabad a hajtás megindulása előtt semmiféle zajt okozni, mert különben ő állítja esetleg maga lábra az őzeket. Ez nem kívánatos, mert ilyenkor szoktak a hajtók között át-törni. Nagyon halkán és igen keveset mozogjunk. Ha az őzet jönni látja, kis mozdulat is elég, reá kiáltani nem szabad, mert ezzel ép az ellenkezőjét érné el. Először is a terelés lényege az, hogy a vad meg ne riadjon, hanem csak kellemetlenül, bizonytalanul érezze magát a hajtásban s nyugodtan induljon a szokott váltóján. Másodsor a kiáltástól megriadt őz teljes iramban menekül. Még az a jobbik eset, ha egyik-másik váltóján. Sokkal rosszabb s ez a gyakoribb, hogy rögtön megugrik, menekülési irányában teljesen kiszámíthatatlan lesz és pár lépéssel arrébb mégis csak azon az oldalon tör ki. A vad a csen-desen bujkáló embertől jobban fél, mint a hangosan ordítóztól. Ezért megy ki a körből a nyúl is a kiabáló, ugráló hajtók között, míg a hirtelen megálló, mozdulatlaná vált vadászt elkerüli.

A vadászoknak minden kétséget kizáróan tudniok kell, mit szabad löni s ehhez feltétlen ragaszkodniok kell. A helyére elállított vadász nézzen körül. Ha elkészített lőállása van, annál jobb. Az esetleges hiányokat pótolja. Ha nincs, úgy maga rendezkedjék be. A bokrok,

gallyak lenyesését, még inkább törését ilyenkor határozottan ellenzem. Épp ezek azok a zajok, amire a vad a lehető legkényesebb s amelyek hihetetlen messze elhangzanak. A vadász törekedik olyan fedezéket találni, amely őt mellmagasságig takarja. Abban az esetben, ha szomszédja látható, *intéssel* és a viláért sem füttyel vagy élőlövéllel jelezze hollétét. Ha a vadászok egymást nem látják, akkor is feltétlen bizottsággal tudniok kell egymásról, hol tartózkodnak. Ezután óvatosan kaparja el lába alól a száraz faleveleket, gázt, miáltal a nesztelen fordulást biztosítja magának, ha az érkező vad lövése ezt így kívánja. Hogy állni vagy ülni jobb-e, ezt a lesnél és hívásnál már annyira kiemertően tárgyaltam, hogy ebből mindenki a reá vonatkozó véleményét megalkothatja. Betöltött fegyverrel várjon, alaposan át- meg át- vizsgálva az egész belátható területet mindaddig, míg vagy a lövésre szánt vad előlép vagy a hajtást lefűjják.

Az előny — a mozdulatlanság folytán — a mi oldalunkon van, akár a lesnél. A terelt őz viselkedése nem egyforma. Néha lassan, mint egy kísértet, lopakodva jön, nem is tudjuk honnan, csak itt van! Máskor szinte gondatlanul csörtetve, hol megáll, hol megy, figyel, hátrahallgat, különösen ha a hajtó nagyon a nyakán van. Egyszer megindul mihelyt a hajtókat felállítják, sőt még az állítás alatt, más- kor az utolsó pillanatban ugrik, csak mikor az eredménytelennek hitt hajtásból a hajtók már ki akarnak lépni. Ezért az elsőtől az utolsó pillanattig feszült figyelemmel kell a kijelölt helyünkön maradni. Hajtás közben a helyet elhagyni nemcsak életveszélyes, hanem durva neveletlenség is, mert az ezzel járó lármával az egész hajtást elront- hatjuk. Akit ilyenkor baleset ér, ezért teljes egészében ő maga felelős.

Szinte mondani sem akaródnak, hogy terelésnél csak golyót hasz- náljunk. Rövid hajtásoknál semmi szín alatt sem löjjünk be, még akkor sem, ha a rendező elég helytelenül ezt külön meg nem tiltaná. Hosszú, különösen szálasokban tartott hajtásokban, ahol a hajtó mesz- sziről látható, különösen ólomgolyóval eleinte a belövés még meg- engedhető. A sűrű bokor ugyan a szemünk előtt eltakarja a hajtót, de a *golyót átengedi!* Ugyanígy ügyeljünk lövésünkre a szomszéd vadász irányában is. Fagyos, jeges talajon kettőzött óvatosság kívá- natos, mert az ilyen elcsúszott lövedék iránya, röppályája teljesen ki- számíthatatlan! Nagy elővigyázatossággal ejtsük el a meddő sutákat. Igaz, ezek állását jól rendezett területeken meglehetősen biz- tonsággal ismerik, azért mégis előfordulhat, hogy valamelyik megindult csapathoz hozzácsatlakozik. A sűrűben az anya-suta mellől könnyen elmarad a gida s késő a szégyen és a bánat. Ilyen, az idő előtt kiszal- dalt golyót, sem az elrepült életet eredeti helyére visszadugni nem tudjuk. A meddő suta első árulója a hatalmas, jól megtermett test, azután a szürkülő fej, a bakkéra emlékeztető megerősödött nyak. Egyáltalán valami olyan „férfiasság“ jelentkezik az egész lényükben. Ha nem biztos, ne löjjünk!

Előbb a vadászokat állítsuk el, azután a hajtókat, mert könnyen előfordulhat, hogy a hajtófelállítással járó zaj az őzeket megindítja. A hajtás kezdetét feltétlen tudni kell. Nagyon szép a vadászkiért,

kár ezt a szép régi szokást elhanyagolni. Ha nincs megfelelő kürtös, úgy kis jelzőtűlök vagy síp is megfelel. Nem rossz végső esetben a pontosan összeigazított óra sem, csak az a hibája, hogy túlsok időpocsékolással szokott járni. Minden eshetőségre számítva, az időt is bőven kell kiszabni. Már most, ha minden rendben megy, annak ellenére, hogy az egész hajtás kész, mégsem lehet elindulni, mert a mondott idő még nem érkezett el.

Kevés, de igen megbízható hajtót használjunk. Olyanokat, akik a terepet is, az őz váltóit is, meg az elállított vadászok, illetve vadász helyét is ismerik. A sűrű hajtásokban, különösen ha nincs napsütés, a tájékozódás nem könnyű. Ne szégyeljük az iránytűt elővenni. A napsütés a legjobban az arcunkon ellenőrizzük. A meghajtandó terület szélén lévő úton vagy nyiladékon arccal a hajtás irányába állva, figyeljük meg, hová süt a nap. Pl. bal fülre vagy jobb szembe, így a legnagyobb sűrűben is biztos tájékozódásunk lesz. A hajtók lassan, bujkálva menjenek, egyszer-egyszer köhintve, ágat törve. Néha álljanak meg, kopogjanak a fákon. Ha látják vagy hallják a vadat menekülni, figyeljék meg, vajon jó-e az irány. Ha igen, várjanak csak később húzódjanak utána. Ha nem, igyekezzenek az ellenkező oldalon az őzek mellett elmenni. Néha bizony elég nagy kerülőt kell végezni.

Zihálnak a ködpárába bujtatott lovak, ahogy lassan húzzák a szánt fel a hegyre. A nagy kapaszkodó előtt még egy utolsó fűjtató, aztán fenn vagyunk a „Dobogó“ fennsíkján. A nyiladéknál vár az erdős. Kiszállunk. Csak ketten vagyunk, a főerdész meg én. Halljuk a jelentést: a XIV-esben benn az öreg meddő suta. Jó! — Előbb megnézzük a döntést, innen magunkkal viszünk még két, régismert, megbízható embert hajtónak. Nem kell beszélni, magyarázni senkinek semmit. Rövid negyedóra alatt helyben vagyunk! Megy mindegyikünk a megszokott helyére. Az enyém közelebb van, ők tovább mennek. A hajtók megkerülik az egész táblát. Leülök a jólismert váltó mellé, élvezem a verőfényes téli napot. A XIV-es tábla csaknem 200 hold kiterjedésű erdőrészt. A nyiladékok szép négyszögletesen fogják körül. A közel 1000 holdas erdőt nem sokkal azelőtt kezdték igen nagy gondnal és hozzáértéssel szépen rendbehozni. A középen 20 m körüli főnyiladék halad végig az egész erdőn, erre merőlegesen haladnak a többiek. Maga a tábla még némileg rendezetlen, a fővonal mellett 25—30 lépés körüli szálas még áll. Nem sokat érő faállomány. Ezen túl egy részben 15 éves jó fenyves, mellette tavalyi vágás. A csemeték ki sem látszanak a hóból, csak a mindenféle gaz, meg szeder csontváza. Odahúzódok a szálas szélére, úgyhogy azért a nyiladékra is ki tudjak lőni. Rengeteg időm van. Szeretem ezt a hajtás előtti, csendes várakozási időt. Mindig van mulatság, most is. Alig helyezkedem el, máris hallom a zöld küllő jellegzetes kopácsolását, valamelyik közeli fán. Keresem! Nem látom meg. A hangra, mint már annyiszor megfigyeltem, megjönnek a cinkék. Lärmáznak, zsinatolnak, mint az iskolából kirajzó gyerekek. Most látom a küllőt. Idejött egész közel hozzám, szinte a kemény farkán áll. Okos kis szemé-

vel néz, különös neki ez az ismeretlen alak, de miután nem mozdul, talán mégsem veszély! Ezért óvatosságból csak átpenderedik a főtörzs túlsó oldalára. Néha-néha kidugja a fejét, mint a bújócskát játszó gyerek.

Elnyomottan rezeg végig az indulást jelző síp! Mintha tudná ez az okos kis madár, hogy ez a kettő: a síp meg én összetartozunk! Elszáll, jellegzetes hullámzó repülésével. Odatapad egy távolabbi fához, felszalad, átcsavarodik a túlsó oldalra. Határozottan nevet a jólsikerült elsurranáson. Vagy talán a szerinte könnyelmű cinkéket hívja, félti a közelemtől. Pedig ezek milyen jól érzik magukat. Kézkel fogható közléségekben tornásznak, függenek fejjel lefelé. Az egyik, kis fekete kantáros, fejjel lefelé függve néz. Biztosan a szemüvegem csillog. Közbe-közbe végigkutatja tekintetem a jól belátható terepet. Messze bent a szajkók lármáznak, ki tudja? Lehet őz, de lehet az erdős vagy valamelyik hajtó is. Öreg nyúl baktat óvatosan meg-megállva, fülelve. Ha ez tudná, milyen könnyen búcsúzhatna el ettől az árnyékvilágtól! Továbbvonul az öreg bölcselkedő... Újra síp! Ez annyit jelent, hogy az őz nyomán haladó erdős vagy látta felkelni az őzet, vagy friss fekvésére talált. A kéz önkéntelenül erősebben szorítja meg a fegyvert. A szajkó egész a fenyő szélén rikácsol. Nagy zörgéssel leesik egy csomó hó. A terhétől megszabadult szép, hosszú, sötétűjű ág még soká himbálódzik, azután ismét néma téli csend! Most! Mintha valami mozdulat lett volna lent a fenyőcsoport szélő ágai között! Óvatosan, nesztelenül lépve, kilép egy róka. Figyel! Látszik, nincs tisztában az egész ügygel. Kíváncsi vagyok, metszi-e a nyúl csapáját s ha igen, mi lesz? Soká figyel, nincs is messze, de egyrészt bent a hajtásban ép abban az irányban, ahol az embereknek bujkálniuk kell, másrészt megegyezés szerint előbb a suta s csak ennek elejtése után lőhető más.

Jön állandóan hátrafigyelve. Hirtelen megtorpan, ez a nyúl csapája. Az illat az orrába vág. Indul, lassan, meggondoltan utána. Már látom, ez megússza ezt a hajtást! Közeledik! Már beért a szálasba, óvatosan húzom ki a muffomból az egércincogást utánzó sípot. Egyszerre lövés! Tompán, ahogy a téli erdőben szokott. Reményeim egyszerre felágaskodnak. A főerdésznél jött ki a jólismert, világos, szinte megőszült suta. A rókám megugrik a lövésre, de rögtön megáll. Leül. Kitűnő cél, ha tudnám, hol járnak az emberek? A sűrűben szólógarás. Erre csendes ügetésben megindul, ki a nagy nyiladékra. Már elvonult előttem. Kint megy a teljes szabad térségen. Finoman megszólal az egércincogás. Megáll... Óvatosan emelkedik a már rég archoz emelt fegyver csöve az első láb mentén. Ez meg figyel, idenez. Lehet, hogy lát, csak nem tud tisztába jönni, mi az a mozdulatlan tömeg, félig fa, félig tuskó! Az ezüst célgömb odatapad az első láb fölé. Kicsit, csak hajszálnyit hátra, nehogy láblövés legyen, azután élesen beleüvölt a téli verőfénybe a kis hat és feles Schönauer szava. A dörrenéssel együtt látom, ahogy az erős golyó földhözvágja és mögötte felveri a havat. Ez keresztül ment rajta! Úgy is van! Nevetve jövünk össze a sarkon, húzza az egyik ember az öreg

sutát. Szegény sok éven át jól ismert gondos mama. Most helyet csinált az utánakövetkezőknek, akár mint majd egyszer mi is! Csaknem egyszerre érünk össze: szánkó, főerdész, erdős, hajtók, jó magam. Kölcsönösen örülünk egymás eredményén, mert nem minden nap sikerül ám így a terelés!

Tulajdonképpen kimondott hajtóvadászatiakat őzre rendezni nem szokás, de nem is tanácsos. Nem is foglalkozom vele, mert magam sohasem rendeztem, tehát saját tapasztalatomból nem ismerem. Azoknak ellenben, akiknek fácán- vagy erdei nyúl vadászatoknál egyes, különösen suták ellövése a szándékuk, — nekem nem szokásom — támpontul a teljesség kedvéért a következőket:

Az őz a hajtásban, mint már hallottuk, rendkívül nehezen megy előre. Minél hosszabb a lehajtásra kerülő terep, annál biztosabb, hogy oldalt vagy hátra tör. Rövid hajtásoknál, aki őzet kíván elejteni, a szárnyon a hajtók előtt haladva 50—60 lépéssel, jut legbiztosabban lövéshez, mert a visszaigyekvő őz, feltéve ha a hajtólánc sűrű, — végig menekül a vonalon s valamelyik szárnyon tör ki. Kislétszámú, ennek következtében gyér hajtóvonalon majdnem biztosan hátra tör. Itt tehát a visszavezető váltó a jó lőállás őzre.

A lövésre nagyon vigyázzunk. Golyóval máskor sem, még kevésbé ilyen sok ember jelenlétében, a hajtásban ne löjünk. Még a kifelé való lövésnél is tanácsos a hajtás előtt tájékozódni, merre állnak a fogatok, a vadaskocsi, esetleg a második hajtótársaság.

Az őz vadászatiának annyi szép és kedves módja van, hogy a hajtást nyugodtan elmellőzhetjük.

4. LŐJELZÉS, UTÁNKERESÉS

Bármiféle vadászati módon is ejtsük el az őzet, a vége a lövés. Nyugodtan löjünk és sohasem elhamarkodva. Ziháló mellett, zakatoló szívvel biztosan találni nagyon bajos. Ügyeljünk a helyes távolságbecslésre, habár ez a mai igen sebes, lapos röppályájú lövedékeknel nem oly fontos, mint a régi lassúróptú, magas ívpályát befutó golyóknál. Az őz teste annyira kicsi, hogy 100—150 lépés vagy még nagyobb távolságra helytelen irányzékkal finoman vagy durván vett célgombnál könnyen elfütyülhet a lövedék felette vagy alatta. Ne löjünk kétes világitásnál, különösen ne este. Figyeljük jól meg, nincs-e gally vagy ág a lövés útjában, ami a lövedéket eltérítheti eredeti pályájából. Jól nézzük meg, hogy mire lövünk. Ügyeljünk, nehogy a célbavett őz mögött is álljon valamelyik, mert könnyen megeshet, hogy a meg-célt őzet átütő lövedék a mögötte állót is eléri. A legnagyobb gondal vizsgáljuk meg a tűz alá vett vad mögött fekvő terepet. Különösen vigyázzunk, ha alulról a domb vagy hegy élén járó vadra lövünk. A füstnélküli lőpor nagyon messze, kilométerekre viszi a lövedéket.

A lehetőség szerint csak teljesen keresztbe vagy csak ettől keveset eltérő irányba álló őzre löjjünk. Kerüljük a szembelevést, a *szügy-lövést*. Ugyanígy a *keszeglövést*. A keszeglövés alatt azt értjük, mikor az őz teljesen háttal áll. Háttal álló őzre még *kegyelem-lövést* is csak közvetlen közletről és teljes biztonsággal eszközöljünk. Úgyszintén mellőzzük a fejlövést is, már csak az agancs épségének érdekében is. Fekvő őzre csak a legvégső esetben és közvetlen közletről löjjünk, mert a rossz találatra rendkívül nagy a lehetőség.

Mindezek szinte magától értetődő elemi szabályok, mégis szükségesnek tartottam felhozni. A mai kitünő fegyvereknél, nagyerejű töltényeknél is előfordul, hogy a jó lövést kapott vad is rövidebb-hosszabb távolságra elmegy. A későbbi tevékenységünkre döntő befolyást gyakorol a találat lehető biztos megállapítása, azonnal a lövés után. A vad, mikor testét golyó éri, összerándul s a találat helye szerint más és más mozdulatot végez. Ez a *lőjelzés*. Azon a helyen, amelyen az őz abban a pillanatban állott, mikor a golyót megkapta, *cserkészjeleket* találunk. Ilyen: az ijedt elugrás következtében mélyebben benyomott csülöknyom, kilótt szőr vagy csont és vér.

Ezeket a jeleket a vadász csak akkor fogja biztosan megtalálni, ha még a *lövés előtt* jól megjegyzi azt a helyet, melyen az őz áll. Kiálló fatuskó, a többtől elütő színű vagy alakú bokor, másféle cserje vagy fa, szikla vagy kődarab, — mind tájékoztatáshoz segít. Végső esetben rögtön a lövés után a cipő sarkával a földön húzott vonal is segít. Nagy hiba a menekülő vadat szemünkkel kísélni akkor, ha a lövés helyében nem vagyunk biztosak, éppen ezért jól jegyezzük meg a helyet, mert sok segítséget kapunk, ha módunkban van a menekülő őzet figyelni. Nem egyszer sikerül második lövéssel az előző rossz lövést javítani.

A vadász tehát a vad viselkedéséből meglehetősen pontossággal következtethet a golyó fekvésére. Mielőtt ezek részletes tárgyalására térnék, még meg kell jegyezmem, hogy a vadász, ha a sérült őzet lefeküdni, összeesni látja, még akkor is várjon türelemmel legalább negyed órát, ha teljesen biztos a dolgában. Ez a várakozás már csak a saját önuralmának legyőzéseért is érdemes. Megtörténik, hogy a sűrűben, vetésben, vagy a tengeri szélén álló bak egyetlen ugrással eltűnik szemünk elől. A lőjelzés szerint megtélt sebesülésnek megfelelően várjunk inkább többet, mint kevesebbet! Induljunk el óvatosan, minél kevesebb zajt okozva oda, ahol a vad a lövés pillanatában, állott. Vigyázzunk, mert nem tudhatjuk, nem áll-e csak pár lépésnyire attól és nem keltjük-e fel *sebágyából* vigyázatlan közeledésünkkel. A sebágyból felvert vad nagyon messze szokott menni. A helyen megérkezve, óvatosan keressünk jelek után. Vigyázzunk és ne taposuk össze az egész helyet, mert ezzel rendkívül megnehezítjük ebünk későbbi munkáját.

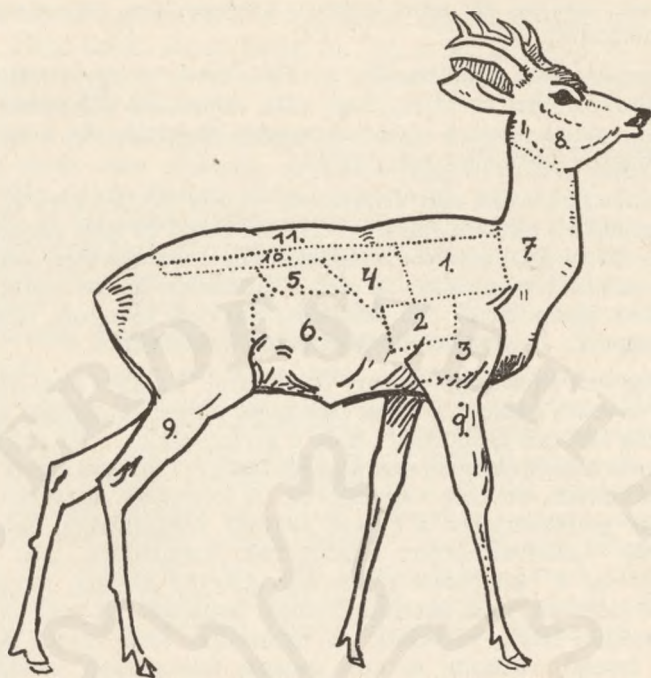
Ezek előrebocsátása után lássuk most már a vad lőjelzéseit. A vad sérülése pillanatában összerándul, megugrik, szóval valamelyes a rendestől eltérő mozdulatot végez. Ezt nevezi a vadász *lőjelzésnek*,

ellentétben a *cserkészszerű*, melyet a meglőtt vad állásának helyén és menekülése közben a környező növényeken és a földön hagy hátra. A lövelés helyes és pontos megfigyelése rendkívülien fontos, feltéve, hogy azt az illető vadász tényleg látja. Nagyon sok vadász van, aki nem is tudja, hogy a lövés pillanatában pislant. A lövéskor szemét bármily kis időre is behunyó vadász nem láthatja a lövelést. Ez világos! — Aki tehát ezt magáról észreveszi, a lehető legnagyobb komolysággal álljon neki ezt a rossz szokást, betegséget kiküszöbölni. Orvossága egy van: vasakarat!

A fegyverek minőségével bizonyos fokig a lövelések is megváltoztak. Ezen nem szabad csodálkoznunk, mert a régi puha ólomgolyók a csontokon ellapultak. Még a gyenge őznel sem mindig ütötték át a lapocka-csontot. Mind a két csont átütése meg éppen a legnagyobb ritkaságok közé tartozott. Ma el sem tudom képzelni, hogy a sebesrőptű acélburkolatú lövedék át ne hatoljon a vadon. Ehhez hozzájárul még a nem is oly régóta ismert hatalmas sebesség következtében elért, szinte robbanás-szerű hatás. Az új kor biztosan hordó fegyverei erős, jól ölő lövedékei lényegesen lecsökkentették az utánkeresés szükségét. A mostani vadászok többé-kevésbé rendszeresen meglőtt őzeinek a nagyobbik fele tűzben marad. A többi is alig menekül pár lépést és rendkívül kevés az, amelyik száz lépésen túl jut. Ennek ellenére erős lövést adó tölényt használunk. A félacél vagy még kevesebb burkolatú golyók nemcsak jó sebet, bő vérzést okoznak, hanem a vad testét elhagyva, az első komoly akadályon meg is akadnak s ez sem megvetendő.

Az egyes találatokat nézve a következőket fogjuk tapasztalni: A legáltalánosabb és legbiztosabb a *váll-lövés*. Magas a váll-lövés (1.), ha az a gerincoszlopot, idegközpontot üti át. Nem egyszer a lövés nyomása a szívre is hat, azonnal öl. Ez a lövés bár hihetetlen gyorsan és biztosan öl, mégis kényes, mert ha kicsit oldalt szalad, könnyen ártalmatlan nyaklövés lesz belőle. Sokkal biztosabb a lövést kissé a lapocka mögé helyezni (2.), miáltal a tüdőt találjuk. Ha találatunk kissé hátrább csúszna, még az sem hiba, mert a máj sérülése is feltétlenül halálos. Ha azonban a vad szépen keresztben áll vagy feje csak keveset távolodik tőlünk, biztosan számíthatunk a szív átlövésére is. Az őz ezeknél a lövéseknél 80 %-ban tűzben megdermed. Ha nem, magasra felugrik, szinte ágaskodik s ha a szív is át van lőve, mélyen a földre tartott orral menekül, pár ugrás után lassít, néha megáll, de rendszerint anélkül összeesik, megdermed.

A mély váll-lövés (3.) már veszedelmes. Igaz ugyan, ha mind a két felső lábcsontot átütötte, menekülésről szó sem lehet. Ha a tüdőt is érte a lövés, úgy jó. Az őz nem messze megdermed, de ha mély, csaknem *láb-lövés* lesz belőle. Az őz magasra ágaskodik, az átlőtt lapockacsonthoz tartozó lábat kíméli. Gyakran megáll, hamar elfekszik. Ha a tüdő is tényleg megsérült, 1—2 óra leforgása alatt dermedté válik. Törekedjünk a legmegbízhatóbb *tüdőlövésre*. Az így megsérült vad összerándul, néha felágaskodik, gyakran kirúg. Nagy iramban kisebb akadályoknak nekirohanva menekül s igen rövid idő

Lövelzések

alatt szinte futtában kimúlva elesik. A tüdő csúcsain átlőtt őz tűzben marad. Ha a lövés mélyen fogja a tüdőt, a menekülés valamivel tovább tart, de a dermedtség rövid idő alatt beáll.

A lágy-lövéseknek három faja van : a máj-, a vese- és a gyomor-lövés. A májlövésnél (4.) az őz kirúg, lassan menekül s jó két óra múlva megdermed. A vese sérülésénél (5.) a fellépő heves fájdalmak következtében igen hamar, esetleg magán a lövés helyén is elfekszik. Hagyjuk nyugodtan. A sebesülés feltétlenül halálos, de 2—3 órát várjunk. A gyomron lőtt (6.) vad, úgy mint a tüdőlövésnél : kirúg, hátát erősen begörbítve, rövid ugrásokban menekül. Hamarosan lassít, majd lépésben, sőt óvatos vánszorgással halad tovább. Gyakran megáll s hamar elfekszik. A megdermedésig a golyó minőségétől függőleg 1—3 óra telik el. A lassúroptú ólomgolyó lassabban, a sebesröptű acélburkolatú lövedék gyorsabban öl.

Mint elvetendő és kétséges lövést, a végére hagytam a nyak-lövést (7.). A lövés azért nem jó, mert bizonytalan. Ha ütőeret, ideget, csigolyát talál, feltétlenül halálos. A csigolyán, idegközponton lőtt őz, mintha villám sújtotta volna, összeesik, megdermed. Ha csak ütőeret ér a lövés, összerándul, nagy iramban, hatalmas vérvesztéssel menekül mindaddig, míg dermedten össze nem esik. Ez így nagyon szép, csakhogy ezek a nemes szervek a nyak igen kis részén fekszenek s ha ezeket a lövés megkímélte, könnyen lehet, hogy érték-

telen, nem azonnal ölü sebet kapott s nyomorultan, hosszú szenvedés után pusztul el.

Ugyanez áll a *fejlövésre* (8.) is. Ha a lövés az agyat érte, azonnal öl. Könnyen lehet azonban, hogy csak valamelyik állkapcsot viszi el a lövés, aminek vége a legborzalmasabb éh-halál. Ez a két utóbbi lövés magyar vadászhoz nem méltó!

A *láb-* (9.) lövést már érintettem. Az őz elbillen arra az oldalra, ahonnan alóla a támaszt kilőttük. Hamar felkel és igen messze menekül. A hátsó láb sérülése érzékenyebb, a menekülést lényegesen jobban nehezíti meg, mint az első. Hihetetlen hamar tanul meg az őz három lábon járni. Ha lefeküdt, hagyjuk nyugton, míg eléggé megbetegszik. A kegyelemlövés feltétlen szükséges.

Meg kell említenem a *horzs-lövést* (10). Ez alatt nem azt értem, hogy a lövedék valahol a vadat csuszolja, horzsolja, hanem a lövések egy egész különös csoportját. Akár a gerinc-oszlop felett, akár alatta, súvít át a lövedék s eközben nem a gerincet éri, (11) hanem annak csak egy *tövösnýványát*, üti meg vagy töri el. A rettenetes rázkódástól, mely az egész gerincoszlopra a benne szaladó idegszálakra hat, tűzben összeesik. Lábaival erősen rugdalózik, kapálózik, fejét dobálja. Mintegy azt a benyomást gyakorolja, mintha akarna, szeretne felállni, de nem bír, nem ura idegzetének, izmainak. A szédülés hamarosan múlik, feláll, menekül. A menekülés által erősen a tüdőbe áramló levegő, valamint az erős mozgás fokozottabb tevékenységre serkenti a tüdőt és a szívet. Ennek következtében az elzsibbadt idegrendszer új tápot kap, rendbe jön. Őzünk mindinkább magához térve, végérvényesen elmenekül. Teljesen ki is gyógyul. Itt csak a gyors, második jobb lövés segít.

A fent vázolt lövelések csak nagyon általános vonalakban mozognak, mert azok ereje, jelentkezése függ a töltény minőségétől. A vadász tehát itt is, mint minden ténykedésénél gyűjtse tapasztalatait, megfigyeléseit s ezekre támaszkodva alkosson önmagának véleményyt, mondjon ítéletet. Ha azt látja, hogy lövése nem volt biztosan halálos, ne késlekedjék s főleg ne *fösvénykedjen* a második lövéssel. A kevésbé jó lövést második jobbal javítani, sohasem von le a vadász minőségéből, sőt ellenkezőleg — emeli. Mindenkiel, a legjobb puskással, a legkitünőbb fegyverrel, a legkifogástalanabb tölténnyel is előfordulhat egyszer-egyszer, hogy a lövés nem ott fekszik, ahol szeretnénk. Ezt minden komoly vadász tudja. Aki ennek ellenkezőjét állítja, vagy még igen kevés vadat ejtett el, vagy nem őszinte. A vadászt az bélyegzi meg, ha kényelmes, vagy nem ért a megbetzett vad felkereséséhez.

Lövés után a felkeresett lőhelyen elsőnek fogjuk találni az őz csülkeinek mély lenyomatát, melyet az erőteljes *elugrásakor* hátra hagyott. Ezt jól nézzük meg, mert adandó alkalommal különösen kedvező körülmények között lehet bizonyos különbségeket találni. A megbetzett vad sohasem ugrik el egyforma erővel, mind a négy

lábával. Azt az egyet kíméli a legjobban, amelyhez legközelebb esik a lövés. Nem ritkán annak párját is. Így a *bal* felé néző *öz bal* első lába nyomának hiánya váll-lövésre, a *bal* hátsó lágy-lövésre, has-lövésre enged következtetni.

A másik és itt a legfontosabb jel a *vér*. Vért néha azonnal, néha csak pár ugrás után találunk, ez soktól függ. A lövés pillanatában legelő, talán egyik lábával kilépő, kinyúlt *öz* bőre rendes helyéről eltolódott. A menekülés közben oda vissza-húzódik és különösen a kis öbű fegyverek használatánál elzárja a *lőcsatornát*, minek következtében a vérzés lassabban indul meg. A vad vastag, téli szőrözete, hája is megakasztja a vérzés rendes folyását. A kisöbű fegyverek vérnyoma mindég gyengébb, mint a nagy öbűké.

A talált vér nem egyforma, mint ahogy különböző magában a vad belsejében is. Az egyenletes, szép világos vér, melyben néha egyes levegőhólyagocskák is jelentkezhetnek, *a szívből való*. Az ugyancsak világos, de habos, szinte még pezsgő vér : a tüdőből származik. Mind a kettőt bőven találjuk a csapa mellett, ha a lövedék átütötte, a vad mindkét oldalán. Esetleg más vérrrel keverve is, aszerint vajjon az átütő golyó még milyen szervet érintett. A tüdő-vért még bent a csapában is találhatunk, ahogy azt légzés közben a vad kiköhögte. Ha egyáltalán nem tűzben fekszik a vad, egyik lövésnél sem kell messze menni érte, nagyon rövid idő múltán dermedten fogjuk megtalálni.

A sötét, szinte fekete vér a meglőtt májból folyik. Erre a lövésre már vigyázni kell, mert a sebláz későbbben áll be, a vad hosszabb idő múlva is dermed meg. Ha a vérben emésztetlen, vagy félig emésztett takarmányt találunk, úgy a kellemetlen haslövessel állunk szemben. Ne siessünk, nyugodtan ülünk le s jó órát, inkább kettőt várjunk. A puhán lőtt vad, ha seb-ágyából felzavarták, igen messzire megy, vánszorog, kínlódik lábon, míg szinte élettelenül össze nem rogy. Nem egy ilyen sérülést szenvedett *öz* veszett el, mely bizton terítékre kerül, ha a vadászban több a türelem.

Az egyenletes, buborék nélküli vér húslövés következménye. Ezeket a lövéseket, ha egyébként nemesebb szerveket nem értek, a vad gyorsan kiheveri. A vér hasonló a szív vérhez, csak annál csekéllyel sötétebb. A megkülönböztetésre biztos támpont : hogy a hús sérüléséből származó vér a lövés helyén erős, később gyengül és csakhamar teljesen megszűnik.

Az elugrásban talált *csontok* rendszerint rossz láblövéseket jeleznek. A csontok alakjáról, vastagságáról következtetést vonhatunk a lövés helyére. Ugyan így a talált szőr is különféleségénél fogva azt a helyet jelzi, ahol a lövedék becsapódott. A rövid, mintegy elvágott szőr jó jel, míg ellenben a hosszú, tépett, melyhez még bőrfoszlányok is tapadnak, rossz, horzsoló lövésre engednek következtetni.

A lő- és cserkészjelek nem jelentkeznek mindég teljesen egyformán. Az természetes, hogy az élet-erejének teljében lévő bak erősebb lövést bír el, jobban mondva ugyanazt a lövést jobban tűri,

mint a fiatal, vagy elgyengült. Néha egyáltalán semmiféle jelzést sem látni s mégis viszi magában a halálos ólmot. A lelkiismeretes vadász, az utolsó reményszál szakadtáig kísérletezik a tűz alá fogott vad kézrekerítésében. Az utánkeresést csak akkor szabad abbahagyni, ha minden kétséget kizárólag és teljes biztonsággal meggyőződünk lövésünk hibázásáról. A meg nem talált vad rá-lövésének táját figyeljük a következő napokban. Volt reá esett, hogy másnap a szarkák, varjak vezették nyomra a vadászot.

A lő-sebvel a szomszédba átmenekült vadat feltétlen jelentsük az illető terület vadőrének, vagy vadászati jog gyakorlójának, a lehető legrövidebb idő alatt. *Más határába a lőtt vadért csak egy lépésre is átmenni, vadorzás.*

Az így nyert kép nyomán megkezdjük az utánkeresést. Rendes utánkeresést vadászeb nélkül el sem bírok képzelni. Ha a jelek jó, gyorsan ölö lövésre engednek következtetni, kis félóra mulva kezdjük meg a *szíjon tartott* kutyával az utánkeresést, mely rendszerint rövid és könnyű lesz. A lassan ölö sebeknél inkább többet várjunk, mint keveset. A seb-ágyából felkelt őzet, ha kutyánk erre alkalmas, úzethetjük, míg az vagy *le* nem *rántja*, vagy meg nem *állítja*. Minden esetre jobban szeretek ilyenkor még pár órát várni. A puhán lőtt őznek különösen, ha az lassan, vánszorogva ment el s erős a gyanunk arra, hogy közel el is feküdt, hagyjuk fél napig is nyugton. A reggel lőttet délutánig, a délután vagy este lőttet másnap reggelig — még akkor is, ha eső, vagy havazás állna be. Az *elveszetre* biztosan kereső eb, különösen vizsla, sokkal könnyebben fogja megtalálni, mintha messze elmenne. Másképp áll a helyzet az ellőtt lábú őznél. Itt nem lehet elég hamar az ebet reáereszteni. A háromlábú őz a kutya előtt nagyon hamar megáll.

A seb-ágyában még élve, de már felállni nem tudó őzet *kegyelem-lövés*sel, vagy *letarkózással* váltjuk meg szenvedéseitől. Határozottan kegyelem-lövés párti vagyok. Az óvatosan becserkelt, még élő őz nyakára alkalmazott serétlövés a legbiztosabb. Ha nem áll vegyes-csővű fegyver rendelkezésünkre, úgy igyekezzünk a második golyóval a szívet átlőni, ami azonnal végez.

A letarkózásnak azért nem vagyok barátja, mert korántsem olyan egyszerű, mint az így leírás után elképzelhető. A letarkózáshoz mindenek előtt jó erős kés kell, mely semmi szín alatt sem csukódik be. 15—20 cm hosszú és 3 cm körüli széles penge elegendő. Az őz orrát jól megmarkolva, szorítsuk le a nyak felé, hogy a tarkó mögött a bőr jól kifeszüljön. A kést lapjával a gerinc-oszlopra merőlegesen döfjük be erőteljesen, hirtelen szúrással, a két fül alsó összekötő vonala irányában, a koponya és a legfelső nyakcsigolya közé. Igyekezzünk egyetlen szúrással a gerincagyat és a fő idegszálat elvágni. A hely pontos meglelése nem egyszerű. A kezdő előbb már nem élő példányokon tanulja meg. Még élő állatokon kísérletezni durva állatkínzás.

5. A LÓTT VAD KEZELÉSE.

A lövés után dermedten megtalált, tehát *terítékre* került őzet, nehogy az a még emésztetlen tápanyagok erjedése folytán megzöldüljön, elromoljon, meg kell *lékelni*, vagy ami még jobb, ki kell *zsigerelni*. A *feltöretlen* őz nagyon rövid idő alatt felfúvódik, húsa megzöldül és élvezhetetlen lesz.

A vadász mesterségéhez tartozik a vad kizsigerelésének ismerete. Aláírom, a legkevésbé kellemes része. De vele jár. A kizsigerelés annyira gyakorlat dolga, hogy annak leírását felesleges papírpocsékolásnak tartom, annál is inkább, mert ezt *leírás után* megtanulni nem lehet. Ezt el kell valakitől sajátítani. Az ismerősök között kell valakit keresni, aki erre a kezdő vadászt megtanítja. Ha másképp nem megy, valamelyik falusi mészárosot kell igénybe venni. Csak ne gondolja a kezdő azt, hogy pusztán nézésre is képes ezt az egyáltalán nem egyszerű dolgot megtanulni. Magának kell elvégeznie szakszerű irányítás mellett, másképp sohasem fogja elsajátítani.

A meglékelés már egyszerűbb, de azért ezt is jó, ha előbb hozzáértő jelenlétében végezzük. Ennek leírását megkísérlem, bár aggódom, hogy nem lesznek olyan egyszerűen világos, amint azt szeretném. A meglékelendő őzet fektessük hanyat, a hasán éles késsel vágjuk fel a bőrt 10—20 cm hosszúságban úgy, hogy az ezután oldalra fektetett őz oldalainak mérsékelt nyomására a gyomor a nyíláson kitérüljön. Ebbe óvatosan pár cm hosszú vágást eszközölünk, mi által a fejlődő gázoknak szabad utat engedünk. Hangsúlyozom, ez végszükség! Csak valamivel jobb a semminél. Igyekezzünk tehát, amilyen hamar csak lehet, az elejtett őzet rendesen kizsigerelni.

A terítékre került őzet sohse hagyjuk a szabadban takaratlanul feküdni. Különösen nyaron, a legyek szinte percek alatt beköpiük. Ez ellen megőrzendő, fektessük árnyékba és takarjuk le frissen vágott gallyakkal. A ragadozók is szívesen kikezdek. Ezek ellen a legjobb védekezés, ha papírdarabokat, melyeket a pipából kiszedett bagóval bekenünk, szorítunk a körmei közé és a szájába. Ennek híján jó, ha a szőrért a seb körül a felbontás szélein gyufával megperzseljük. Végső esetben a kilótt töltényhüvely is megteszi, melyet reá helyezünk a lefektetett őzre.

A vadászra nézve a legértékesebb a bak agancsa. Ennek helyes és jó kikészítése körül nagyon sok hibát követnek el a kellő óvatosság mellőzésével a vadászok. A legjobb, ha az egész fejet az utolsó nyakcsigolya felett teljes egészében lefejtjük. Elegendő nagyságú edénybe, melybe az egész fej kényelmesen befér, hagyjuk többször váltott vízben legalább egy napig ázni. Már ennél a kiáztatásnál ügyeljünk, hogy csak annyi kerüljön víz alá, ami bőrrel fedett, tehát az agancsrózsátöve már a vízből kimarad. Ezt egyszerűen úgy tudjuk biztosítani, ha az agancsot egy az edényen átfektetett bothoz kötözzük olyanformán, hogy a fej az edényben szabadon függjön. A 24 órán át kiáztatott fejet rendszerint már könnyen meg is lehet nyúzni. Akár

sikerül a nyúzás, akár nem, kezdjük az egész fejet főzni. Addig főzzük, amíg a hús teljesen meg nem puhult. Utána óvatosan fejsük le, tompa hegyű fakéssel kaparjuk le, a csonthártyát erős kefével súroljuk, szóval tisztítsunk le a csontról alaposan mindent. Ennek megtörténte után éles csont-fűrészszel vágjuk le a koponya csontját. Általános hiba, hogy túlkevés koponya-csontot hagynak az agancs mögött. Jól bevált mód a következő: a vágási felület haladjon úgy, hogy a két halló-nyílást egyenes vonalban az agancs mögött kösse össze. Ezután a halló-járatokat a szemüreg felső szélével, majd ugyancsak a szemüreg alsó részeit kösse egymással össze. A szemek között haladó vonal irányba csúcsban is mehet. Ez a levágás még nem mindég végleges, de egyelőre a további tisztogatásig elegendő. Az agancs csak akkor szép, ha vakító, elefántcsont-fehér koponyán tündököl. A csont kifehéritésére az egyszerű vízben áztatás nem elegendő. Sokan a benzin-fürdőt ajánlják, kísérleteim nem elégitettek ki teljes mértékben. Sokkal jobb a hidrogén. Ebbe a minden gyógyszertárban kapható víztiszta folyadékba helyezzük bele a koponyát. Rózsának, agancsnak vele érintkeznie nem szabad, mert az is kifehéredik. Nagyon jó a nátrium szupperoxyd is. Ez egy, a gyógyszertárakban kapható fehér por, melyet a vízbe szórunk. Hatása ugyanaz, mint a hidrogéné. A folyadék ismételten használható. Ha a csont bemártásánál már légbuborékok nem képződnek, kimerült, újjal kell pótolni. Sem a hidrogénezést, de még kevésbé a főzést ne vigyük túlzásba, mert különben a koponya varratainál szétesik. Ha ez mégis megesne, arabmézgával (gummiarabikum) össze ragasztható. Utána nem árt óvatosan kissé használt üvegpapírral lecsiszolni. Az így kezelt agancs koponyacsontja szép egyenetlen fehér lesz, s *az is marad*. A későbbi csúnya elsárgulás oka a csontban maradt különféle szervesanyagok. Erre jönnek évek múltán a molyok is a lakásba. Még az öreg, netán megsárgult csontok is ilyenmódon kifehéreíthetők.

Kívánatos magának az agancsnak is a megtisztítása. A gyöngyök közötti csatornákból hegyes, kis *fa* pálcikával távolítsuk el az esetleg benne lévő szőr, háncs, gyanta, vagy egyéb piszok maradványait. Az agancs hegyeit üvegpapírral csiszoljuk szép fehérre. Óvatosan, csak lehetszerűen kenjük be az egészet *lenolajjal*.

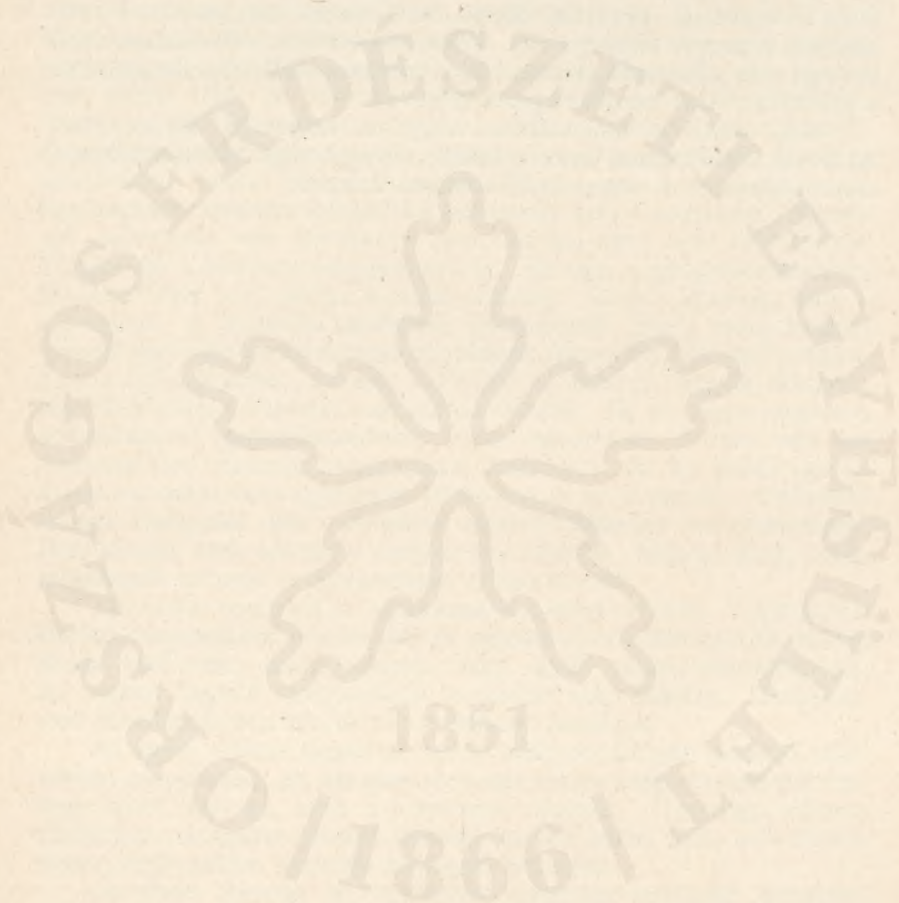
Az egész világos agancsot kevés kálihypermangán oldattal sötétebbre pácolhatjuk, én azonban ezt már szinte megtevesztésnek tartom, mert nem az, amit a természet nyújtott. Ugyanígy teljesen elhibázott, az agancs értékét elveszti, ha azt bármi más, a fa sötétítésére, fényezésére használt anyaggal bekenjük.

Az ilyen formán jól elkészített agancsot erősítsük deszkára. A deszka alakja, színe ízlés dolga. Kerüljük a dús faragást. Legyen akkora, hogy arra vagy kis táblácskát erősíthessünk, vagy helyette magára a deszkára reá írassuk az elejtés idejét és helyét. Magán a csonton nem szeretek semmiféle jelzést, legfeljebb, ha valaki igazán szép betűt tud festeni, az elejtője nevének kezdőbetűit és alatta egész picibe azt a számot, mellyel lőjegyünkben, vadásznaplónkban fellelhető.

A koponyát fektessük a deszkácskára s ha azt észleljük, hogy fekvése nem megfelelő, *óvatosan* vegyünk le a csontból ott, ahol az kívánatosnak mutatkozik. Az agancs legtetszetősebb helyzete, ha az a deszkán, a falon függve a fallal körülbelül 60 fokos szöget alkot. Csúnya, szépségéből sokat veszít a túlmeredeken függő agancs, viszont az sem szép, ha az agancsok mintegy felökleléssel fenyegetik a szemlélőt.

Maga a felerősítés kis csavarok segítségével történik. Vékony fúróval lyukasszuk át a homlokcsontot két helyen, a szemüregek felett és csavarral rögzítsük. Szébb, ha a csavar nem látszik. Ennek azonban bizonyos hátránya van. Ebben az esetben a deszkalapot kell átfúrni, s az átbújtatott csavart kell a homlokcsontba becsavarni. Ezt a műveletet nem minden agancs bírja ki.

Még záradékol megemlítem, hogy ne helyezzük agancsainkat túl közel a kályhához, mert a száraz meleg levegő következtében a csont különösen a varratoknál könnyen elreped.

TARTALOMJEGYZÉK

I. Az őz természetrajza.

1. Leírás.....	7
2. Életmód, szokások, előfordulás.....	14
3. Az őz ellenségei.....	20
4. Az óvás.....	23
5. Az őz-állomány kezelése.....	34
6. Felszerelés	41

II. Vadászat.

1. A les	47
2. A cserkészet	60
3. A hajtóvadászat	86
4. Lőjelzés, után-keresés	92
5. A lőtt vad kezelése	99

